

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

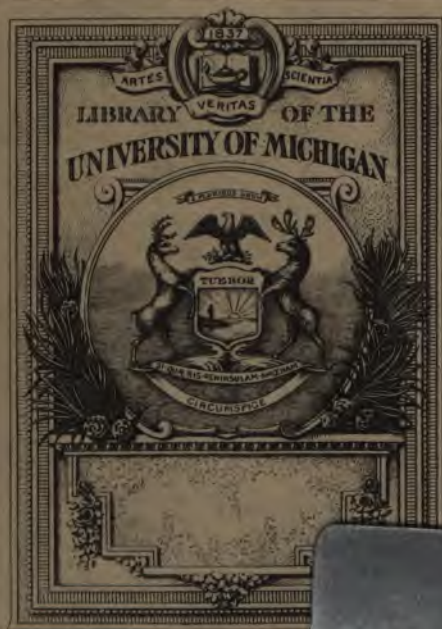
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1. *Handbuch der Geschichte der Kunst und Wissenschaften in ihrer Fortschritts- und Verfallzeit* von J. J. Schlegel. 2. Aufl. Leipzig. 1797. 4.
2. *3. F. Rabe Calendarium Festorum dieumque mobilium atque immobiliarum in anno Chronologica et rei diplomaticae ita adornatum, ut data quilibet mensium dies veterum more notati sine morae tuo nostro computandi modo componi possint, praemissa praef. non ejus potente. Onoldini 1735. 4.*
3. *Kilgram Calendarium Chronologicum multi gestissimum Aevi ac monumentis adornatum. Vindob. 1781. 4.*
4. *Clavis Calendaria. by John Brady. Ed. II. Lond. 1812. 2 Vols. 4to. 8.*
5. *Medii aevi Calendarium or Dutes, charters and customs of the middle ages, with Calendars from the x to the xv century. by R. T. Hampson. Lond. 1841. 2 Vols. 4to. 8.*
6. *Dr. E. Minckmeier Geschichte der Kunst und Wissenschaften in ihrer Fortschritts- und Verfallzeit. Leipzig. 1842. 4to. 8.*
7. *Art de vérifier les Dates. Par J. J. de la Harpe. Paris 1749. 2 Vols. 4to. 8.*
18. L'Année de l'Antiquité Belge. Paris 1819. 20. 2 Vols. 4to. 8.
19. L'Année de l'Antiquité Belge. Paris 1819. 20. 2 Vols. 4to. 8.
20. L'Année de l'Antiquité Belge. Paris 1819. 20. 2 Vols. 4to. 8.
8. *Coëmans, L'Année de l'Antiquité Belge. Bruxelles. 1844. 4to. 8.*

CE
61
G3
H2

CHRISTIANI GOTTLOB
HALTAVSII, LIPS.
CALENDARIVM
MEDII ÆVI

PRÆCIPVE
GERMANICVM
IN QVO
OBSCVRIORA MENSIVM, DIE-
RVM, FESTORVM AC TEMPORVM
NOMINA EX ANTIQVIS MONVMENTIS
TAM EDITIS QVAM MSCTIS ERVNTVR
ATQVE ILLVSTRANTVR, MVLT
ETIAM ERRORES MODESTE
CORRIGVNTVR,
IN V S V M
HISTORIÆ AC REI
DIPLOMATICÆ.
ACCEDVNT INDICES AVCTORVM
ET RERV M COPIOSI.

L I P S I Æ,
IMPENSIS IAC. SCHVSTERI.
ANNO MDCCXXIX.

V. 3
35.

10. 11. 1942

11. 11. 1942

12. 11. 1942

13. 11. 1942

14. 11. 1942

15. 11. 1942

Reference 84.
Blackwell
7-18-25
17552

V I R O

ILLVSTRI, MAGNIFICO,
EXCELLENTISSIMO,

D. IACOBO BORNIO,
IVRIS CONSVLTO,

POTENTISSIMI POLONIARVM
REGIS ATQVE ELECTORIS
SAXONIAE IN SVMMO IVDICIO
PROVOCATIONVM CONSILIARIO,
SVPREMAE CVRIAE PROVINCIA-
LIS ET SCABINATVS ASSESSORI,
REIP. LIPSIENSIS CONSVLI, TEM-
PLI AC SCHOLAE NICOLAI-
TANAE ANTISTITI
ETC.

DOMINO SVO ET PA-
TRONO

HVMILLIMA PIETATE VENERANDO,

FASCES CONSVLARES

GRATVLATVR

SIMVLQVE

HOS QVALESCVNQVE STVDII

ACADEMICI FRVCTVS

ATQVE PRIMITIAS

DEMISSA MENTIS RELIGIONE

OFFERT, DEDICAT

DEVINCTISSIMVS HVMIILL-

MVSQVE CLIENS

CHRISTIAN. GOTTLOB HALTAVS

Lipf.

V I R
ILLVSTRIS MAGNIFICE
EXCELLENTISSIME,

Quoties TVA in me me-
rita recordor (fre-
quens autem & quoti-
diana mihi de iis cogi-
tatio est) eorum exulto
facilitate, multitudine
erubesco, stupeo magnitudine. Ipsa initia
(3 be-

benevolentiae TVÆ quantum habuerunt voluptatis? TV Musis meis, cum adhuc in lacte quasi & cunis & in infantia essent, tam prolixè statim favere coepisti, ut NVTRITOREM BENIGNISSIMVM jam tum ipsæ suspicerent, alii mirarentur. Inde pueritia TVAM, PATRONE INDVLGENTISSIME, non parum cum annis sensit crescere liberalitatem. Et quid loquar de illarum adolescentia? Tum vero eas a domestica inopia velut languentes recreasti, in Academia laute habuisti, donis & subsidiis ornasti. Rarum hoc tantoque laudabilius liberalitatis genus. Alii ultima demum voluntate ac morte sua Musis benefaciunt, quod probandum; sed inter vivos præclare de iis mereri, hoc vero celebrandum atque extollendum, imo Principum & Magnatum est. Scilicet literarum amor easque juvandi studium satis TE jamdudum docuit, quam dulce quamque pulchrum sit, præsumere animo mansuram gloriam, futuræ famæ audire præconia, suæque laudibus interesse posteritatis. Ego autem mihi ac Musis meis
gra-

gratulor, illumque Patronum, cujus in
me per tot annos tam miranda extitit mu-
nificentia, in oculis, sinu, animo fero, no-
menque ejus immortalitati jam pridem de-
stinatum celebrare, quantum in me erit,
allaborabo. Interea magnopere vellem,
eam mihi contingere felicitatem, ut tan-
ta beneficia, non dicam assequi & compen-
sare officiis, sed dignis saltem verbis enu-
merare liceret, nisi alterum mea impediret
tenuitas, alterum TUA modestia. Eru-
besco sane, me tamdiu in ære TVO esse, &
aliis semper atque aliis cumulatam benefi-
ciis, ne tantillum quidem reddere potuisse;
& jam valde vereor, ne improbum atque
immemorem debitorem agere, prioribusque
deletis nova debita videar affectare. Ergo,
quoniam quæ debeo, non possum reddere,
reddo quam possum, otii mei vitæque Aca-
demicæ rationem, & leve hoc Specimen
ILLVSTRI NOMINI TVO in-
scribere ac dedicare sustineo. Accipe, VIR
MAGNIFICE, Opusculum, in umbra
quidem natum, sed non in trivio conce-
ptum, eo vultu, quo Autorem respicere
consolevisti! Habe illud gratissimi animi

pignus, TVORVMque in me merito-
rum testimonium, & excelsæ dignitatis,
quam nunc auspicaris, non inauspicatum
monumentum! Illuxit dies, quo TE
novum Consulem, fascibus insignem,
TVISque propriis ac BORNIANÆ
GENTIS virtutibus ac meritis illu-
strem, civitas gratulabunda salutat ac
veneratur. Civium acclamationibus meas
jungo, publicisque votis privatam misceo
pietatem. DEVS OPT. MAXIM.
fortunet, VIR MAGNIFICE, au-
spicia muneris TVI gravissimi, dirigat
consilia, eaque initio læta, successu prospe-
ra, eventu salutaria reipubl. esse jubeat!
Maacte tanta felicitate ac domestica gloria,
maacte TVA TVORVMque prosperita-
te, maacte etiam TVA in me munificen-
tia, imo vero absolve TVA beneficia iis-
que cumulum tandem addere dignare!

Scrib. Lipsiæ, XVI. Cal. Sept.
An. Chr. M DCC XXIX.

LECTORI CANDIDO.

Plin. Lib. III. Epist. 7. §. 14.

*Quatenus nobis denegatur diu vivere, relin-
quamus aliquid, quo nos vixisse
testemur.*

§. I.

CUm per hos annos pro excolendo Ju-
ris Publici atque Feudalis studio di-
plomata & prisca Germaniæ nostræ
monumenta perlustrarem ; aliud
agenti occurrebant non raro *Germanica no-
mina dierum ac festorum* mira prorsus mihi-
que inaudita. Captus statim nova atque alia
cupidine, paulisper diverti a via, coepi Au-
ctores, qui de Festis egerunt, evolvere, &
per occasionem viros, quos in rebus Medii
Ævi non mediocriter versatos noveram, con-
sulere. Sed cum hinc frustra quærerem, hinc
partim inanes conjecturas dubiasque explica-
tiones, partim dissensus & paulatim etiam er-
rores vel Clarissimorum hominum deprehen-
derem, meæque cupiditati neutrubi fieret sa-

*Occasio insti-
tuta.*

P R Æ F A T I O

tis; penitus ad fontes ipsos redii, novo consilio antiqua Germanicæ linguæ monumenta pervestigavi, nomina prisca *Festorum*, &c. quotquot reperiri potuerunt, collegi & ordinavi, & ex Ecclesiasticis Medii Ævi antiquitatibus, pro ingenii mei modulo, in usum publicum illustranda suscepi.

§. II.

Interest profecto in omni Historia, uti *utilitas.* res ita tempora rerum accuratius nosse, nec sufficit Lectori cupido Historiarum, quo quidve anno gestum sit, cognovisse; inquit etiam studiose mensẽ ac diem, eoque invento tandem acquiescit. Collectores plerique Diplomatum, quorum tot tamque vasta Volumina per hos annos nostra vidit ætas, illud sibi negotii inter alia datum existimant, ut antiqua monumenta justo ordine secundum seriem temporum quam accuratissime digesta proferant. Et quis suo ea in re officio digne fungi audeat, nisi cui CALENDARIVM MEDII ÆVI, & præcipue circa Diplomata Germanica, GERMANICVM nostrum fuerit cognitum? Documento esse potest Compiler illius magnifici Operis, quod Anno M DCC XXVI. sub titulo: *Le Grand Corps Diplomatique* &c. prodire coepit; qui cum Diplomata laudabili instituto in seriem justam tem-

G E N E R A L I S.

temporum redigeret, ob defectum CALENDARIi GERMANICI non semel anceps hæsit, & rem conjecturis ultro citroque agitare parum feliciter conatus est. Neque illud in Viro peregrino magnopere mirandum, cum etiam in domesticorum scriptis talium errorum, quam frequentissima exempla & vestigia inveniantur.

§. III.

Minore dubitatione atque obscuritate implicatur, cujus frequens usus est in Diplommatibus Medii Ævi, CALENDARIUM SANCTORUM, quod, quia facili negotio ex Martyrologiis, Actis Sanctorum, imo Calendariis vulgaribus hodiernis intelligi potest, data opera tractare non institui, & solummodo antiquos versus memoriales Appendicis loco adjeci. Interim tamen, quoniam tempore circiter subscriptionibus Diplomatum dies festi vel Sanctorum, loco Calendarii Romani, apponi coeperint, operæ pretium est hic annotare. De qua re silentium est apud magnum illum Magistrum Rei Diplomaticæ MABILLONIUM, quem, quia labore suo ad mores Galliarum Curiarumque Romanarum potissimum respexit, rerum patriar nostrarum parum peritus, excusandum puto. B. HERTIVS autem, quo Viro nemo dignius, nemo felicius

*Quando usque
Calendar
Sanctorum
Diplomatibus
coeperit.*

P R Æ F A T I O

cius rem Diplomaticam Germaniæ adornasset, dummodo ad nostram hanc ætatem vixisset, in *Diff. de Fide Diplomatum* §. XV. observat, „post Rudolphum Habsburgicum in *Chartis præ-* „*sertim Germanicis nomen diei a Sancto, qui* „*feriatum vel præcesserat vel sequebatur, ple-* „*rumque dinumerari consueviss.* „ Sed hæc consuetudo, tempora designandi a nominibus Sanctorum, multo citius invaluit, & primum mihi orta videtur in Belgio, vid. *BVT KENS Troph. Brabant. T. I. dans les Preuves* p. 70. sqq. & *MIRÆI Notit. Eccles. Belg.* p. 543. sqq. ubi Diplomata de An. MCCXIV. & proxime sequentibus fere perpetuo ita subscribuntur. A Belgis paulatim transiit mos ad reliquos Germanos jamque sub Friderico II. in Diplomatum Latinis usurpari coepit. Extant Diplomata (a) de An. MCCXXIV. MCCXXXII. & huic ætati proxima, in quibus subscriptiones: *in Annuntiatione B. Virginis, in crastino Lucæ Evang. in Vigilia Andreæ, in Commemoratione Pauli, 2. feria post Jacobi* & ejusmodi alia plura, quæ indicarem, nisi hæc pauca exempla Lectori ad fidem sufficerent. Negari tamen non potest, iis temporibus tales subscriptiones paulo esse infrequentiores, & ple-
raque

(a) Vid. MEICHELBECKII *Hist. Frising.* T. I. P. I. p. 400.

LVNIGII *Spicil. Secul.* P. I. p. 381. WENCKER.

GENERALIS.

raque omnia Diplomata Calendarium Romanum adhuc præferre; sunt vero crebriores, appropinquante Rudolphi I. Imp. principatu, donec post ejus imperium mos hic ferme ubique, etiam in monumentis Germanicis invalesceret, & inde satis constanter per sequentia secula duraret.

§. IV.

Mira vero illa nomina Germanica dierum ac festorum, quæ hic inprimis explicanda suscepì, frequentissime leguntur in monumentis Seculi XIV. & pleraque ita sunt obscura, ut vel hominibus peritissimis earum significatio fuerit obscura & incomperta. Hinc illi errores, illæ falsitates, ubivis obviæ, quas non perstrinxi, sed amore veritatis, in commodum Lectoris, quam modestissime annotavi. Nihilominus & mihi supersunt aliquot nomina, de quibus audacter in præsentia statuere dubitavi, & potius Lectoris judicium expecto. Neque etiam dubium est, quin melius passim illustrari variisque aliis nominibus locupletari possit hoc Calendarium. Sed, *nihil est simul & inventum & perfectum*,
au-

Obscuritas Calendarii Germanici in Medio Ævo.

de Vsburgeris p. 6. LVNIGII Reichs-Archiv. P. Spec. Cont. II. Fortf. IV. p. 380. & in Contin. IV. P. I. p. 222. &c.

P R Æ F A T I O

auctore GICERONE ^(b); multa majores nobis, multa nos vicissim posteritati relinquimus. Qui noverit argumenti obscuritatem, & paucissima publice extare Calendaria & Ritualia Germanica veterum Ecclesiarum, & si qua extant, esse rariora, facile id mihi quidem, condonabit. Et quis omnia in numerato quasi habeat nomina, quæ a peculiaribus locorum ritibus jam olim orta, nunquam vero scriptis expressa, exteris non innotuerunt? Quod si cui verò plura nova vel ex impressis vel MSSis libris ac diplomatibus nomina suppetunt, aut melior jam propositorum ordo vel explicatio succurrit; faciat (quod publice rogo) me aut Bibliopolam certiolem, & ab utroque nostrum vicissim quævis officia humanitatis laudemque publicam expectet. Interea Lectori sufficiet, eorum hic intueri satis magnum numerum, quæ non solum universis ferme Germanis sed singulis etiam civitatibus ac provinciis vel fuerunt olim vel nunc quoque sunt in usu, quæque ex amplissimis Collectionibus & rarioribus libris, monumentis item MSSis erui atque eruta illustravi. Vñsus sum BIBLIOTHECIS publicis hujus Civitatis, SENATORIA & PAULINA, & privata illustri (ad quam, per singularem Magnifici ac Nominatissimi Domini Possessoris

*usula &
vntes hujus
pusculi.*

(b) de *Clavis Orator. Opp.* T. I. p. 303. (Edit. Genev.)

G E N E R A L I S.

foris in me benevolentiam, accessus patuit liberrimus) M E N C K E N I A N A. Debetur gratia Viro Cl. IOH. GOTTL. HORNIO, Hist. qui Diplomatum ineditorum copiam insignem perlustrandam benevole & amice mecum communicavit. Debetur laus humanitatis Domino GODOFR. LEBERECHT CRAMERO, Secretar. Dresd. meritissimo, qui ignotus ignoto quædam nomina, raro alias obvia, ex Archivo Electorali Dresd. benigne mihi ac lubentissime indicavit. Denique non parum profeci ex colloquio cum Viro Rev. ac Doctiss. Domino OTTONE de GRABEN, qui nunc apud nos domicilium habet, & ut est rituum Ecclesiasticorum scientissimus, sæpe viam comiter monstravit felicius indagandæ cognoscendæque veritatis.

§. V.

Habes, Lector, instituti mei ac rei gestæ rationem. Tui nunc est iudicii, an hoc Opusculum sit publici saporis, an lucem hominumque conspectum ferat, an usum præstet, an otiosi partus sit ingenii? Enimvero non is ego sum, quem insanus aliquis vexat conscribendi ac dissentendi pruritus, nec lucellum capto aut affecto gloriolam. Ipsa huius argumenti utilis sane sed adhuc deserti ac multis

er-

PRÆFATIO GENER.

erroribus depravati, necessitas studiumque Historiarum ac Rei Diplomaticæ me stimulavit, ut tentarem aliquid in usum publicum, & Medii Ævi tenebras, quæ in multis rebus adhuc sunt densissimæ, mea etiam qualicunque opera ex parte illustrarem. Fave itaque Opusculo, exiguo illi quidem, sed usus forte non exigui. Quamvis careat Auctore magni nominis eruditionisque apparatu, forte tamen (nisi me amor absoluti laboris fallit) diligentia & utilitate se commendabit. Quod si tibi sit jucundum atque utile, satis magnum operæ meæ pretium fecisse videbor. Sicubi erraverim, erroris humani non pudet, magnorumque hominum, qui in eadem via sæpenumero lapsi sunt, exemplo me consolor, nec censerî recusô. Peto tamen & jure humanitatis etiam postulo, eadem alii in me utantur, qua in eos usus sum modestia. Vale.

Dabam Lipsiæ ex Ædibus Romanis,
VII. Cal. Aug. An. MDCCXXIX.

CALENDARIVM GENERALE

IN QVO
NOMINA MENSIVM, DIE-
RV M HEBDOMADIS, QVATVOR
TEMPORVM ETC. EXPO-
NVNTVR.

I. NOMINA MENSIVM.

IANVARIVS Belgis est *Laumaent* a legibus *Januarius.*
& pactis conjugalibus, quæ illo solent ma- *Laumaent.*
xime contrahi, Græcis *Γεννησιών*. FRANC.
IVNII *Nomenclator* p. 555. Dissentit OLIV.
VREDIVS in *Hist. Comit. Flandr.* P I. p. 346.
qui derivat a veteri *Lauw* i. e. lusus, recreatio.
„*Est enim*, ait, *Ianuarius* MENSIS GENIALIS
„*tum ob strenas*, quæ primo anni die mittuntur,
„*tum ob festum Trium Regum*, tum ob diem, qui
„*Belgis dicitur Verlooren Maentag*, &c. „ In
Dni LVNIGH Corp. *Juris Feud.* T. III. p 107.
dictum invenio den Mand, der da heisset LAS-
A MAND,

LASEMONS.

MAND, & in Latino ibidem: *mensē*, qui appellatur LASEMOND.

Februarius.

Hornung.

II FEBRVARIVS a Carolo M. dictus est *Hornung*, de quo nomine ambigunt eruditī. Plerique *mensē cornuum* interpretantur a casu cornuum cervinorum, Græce Ελαφοβολιών.

VREDIVS c. l. p. 347. ducit hanc vocem ab *horen*, *booren* sive *ophooren*, *desinere*, *finem facere*, quoniam eo mense frigus remissum incipit desinere; in qua sententia olim etiam fuit AVENTINVS *Annal. Boj. Lib. IV.* Mihi magis arridet

Sporkel.

prior opinio. Porro a Belgis frequenter dicitur *Sporkel*, de quo ita docet HADR. IVNIVS de

Annis & Mensibus in GRAEVII *Thes. Antiqu. Rom. T. VIII.* p. 215. A. „*Belgæ Sprockelman-*

„*num vocitant a collectaneis quisquiliarum, quas*

„*defluxa jam hyemis sevitia, igni adjiunt tenuiores.*”

Sed ad quisquiliās referenda hæc de quisquiliis opinio.

KILIANVS in *Etymologico* ait: „*Sporkelle, Sporkelmaendt Februarius Mensis,*

„*quo frigoris vestigia adhuc apparent, a*

„*Spor videlicet aut Speur vestigium, unde spoo-*

„*ren, speuren, investigare, & kelle frigus.*”

Aliquanto probabilior videtur derivatio VREDII, qui *Sporkelle* mavult ortum esse a veteri

Sporck fragilis & Kelle frigus, quasi *fragilis*

glacies & levius gelu, quia se tunc hiems remittat

sive (ut Varro (c) ait) frigora se frangant; &

quia *sporkel* in Belgæ adhuc dicant, quando superficies aquæ tantum congelata est.

Vir quidam

rerum

rerum Italicarum peritus persuadere mihi voluit, ductum hoc nomen esse ab *asparago* (vulgo *Spargel*) eo quod in quibusdam Italiæ locis hic mensis etiam dicatur *Mese de Sparagi*, quippe quo asparagus a terra surgere incipiat, & hoc incremento spem felicitis proventus colono faciat. De qua tamen opinione dubito 1) quia Belgæ asparagum aliter sua lingua vocant, vid. IVNII *Nomenclator*. 2) quia hæc herba Mense Majo primum a radice prodit, teste experientia & MATTHIOLO. Cæterum in *Fastis Limburg.* p. 123. ita legitur: *Secundum Calendarium Romanorum usque den sechzebenden Tag* (supple: des Monats Februarii) *genannt Sporckel.*

A Germanis quibusdam dicitur *Hartmont*, a *Hartmont.* duritia & asperitate frigoris, quia hic Mensis plerumque vehementer & noxie frigidus esse solet, & frigidior sæpe ipso Januario. Unde vulgatum inter nostrates de eo proverbium:

Hätt ich die Macht wie du
Ich lies erfrieren das Kalb in der Kuh.

III. MARTIVS a Carolo M. nomen accepit *Martius.* *Lentzmonat.* *Lentzmonat.* Lentzmonat, id est vernus, ex veteri Gallico *lenten*, *solvere*, *laxare*, quia eo hiems adstricta solvitur molli adventu Veris, vid. VREDIVS c. l. p. 347.

IV. APRILIS Belgice *Grasmaand* a graminum & herbarum copia, Cymbrice *Faremaand*, hoc est, *venustus mensis* appellatur, quod tunc omnia ridere incipiant. Dns FABRICIVS in

Menolog. p. 144. ait: *Faremanet*, migrationi aptus, vel potius ab ovibus.

Majus.
Winnemaendt.

V. MAIVM Carolus dixit *Winnemaendt* sine dubio a voce *winnen* five *weinen*, quod eo vites incisæ lacrymantur. VREDIVS p. 348. ducit a vocabulo *winnen*, quod omnia eo incipiant crescere ac fructus proferre. Unde *winnende landt* Belgis adhuc esse terram frugiferam. CL. Dns SCHMINCKE in notis ad *Eginhard* p. 133. in medio relinquit, five a Germ. *Wonne* seu *Wunne* jubilatio, quia eo mensē formosissimus annus sit, five a *winnen* lucrari, quod agricolæ lucrum capiant ex pecoribus, novas herbas comedentibus, derivare malis. Belgæ vocant etiam *Bloie-maand*. Anglo-Saxones nominabant *Trimilcbi*, quod eo ter quotidie pecora mulgeri poterant.

Bloie-maand.

Junius.
Brachmonat,
Brachet.

VI. IUNIVS Germanis plerisque *Brachmonat*, Helvetiis *Brachet*, ut apud Dn. LVNIGIVM in *Spicil. Eccles.* T. II. p. 179. *der funffzehent Tag des Monats BRACHET*, item T. III. p. 222. *des andern Tages BRACHET*; quia eo arva, quæ adhuc cessaverant, id est, novalia, repastinantur; item *Weidmaent* a pecoribus in pascua mittendis, IUNIVS c. l. p. 550. item *Zomermaand*.

Weidmaent.

Julius.
Wedmonat.

VII. IULIVS Anglo-Saxonibus erat *Medmonath* a foenifecio Conf. Dns FABRIC. c. l. p. 142.

Augustus.
Arenmonat.

VIII. AVGVSTVS a Carolo appellatus fuit *Arenmonat* a spicis, quia eo mensē colliguntur aristæ cum iisque frumenta. Hinc etiam *Erndmonat* vocatur. Belgis est *Oostmaent* five *Oogstmaent*

maent ceu *ὄπωγνός* & pomorum productior simul & messis, ait ADR. IVNIVS ap. GRAEV. c. l. p. 217. Sed mihi potius videretur vox facta ex *Augustus*, vid. plura exempla inferius in Calend. Spec. sub Festo Assumpt. Mariæ.

IX. SEPTEMBER a nobis vocatur *der Herbst* - *September*. *monat*, a Belgis similiter *Herfimaent*, i. e. mensis autumnalis, item *Speltmaent*, *Gerstmaent* a far- *Speltmaent*. ris hordeique messe.

X. OCTOBER veteri appellatione dicitur *October*. *Wynmonat* a vindemia; Belgis *Braeckmaent* a *Braeckmaent*. confringendis cannabis linique stipulis. ADR. IVNIVS ap. GRAEV. c. l. p. 218.

XI. NOVEMBER Carolo *Wintmonet*, quod *November*. venti tunc incipiunt dominari. Belgæ vocare solent *Slachmaent* a solenni jugulatione pecorum, *Slachmaent*. quorum carnes annui penus gratia, partim muria conditas, partim fumo duratas toto pene anno asservant. ADR. IVNIVS c. l. Anglo-Saxonibus etiam erat *Blothmonath*, vid. Dni LEIBNITH *Script. Brunsvic.* T. I. p. 45. & B. SCHILTERI *Glossar. Teuton.* p. 123. VREDIVS c. l. apud Belgas Octobrem ita vocari tradit.

XII. DECEMBER a Carolo dictus est *Helmo* - *December*. *nat* i. e. *Heylmonat*, mensis salutaris, propter *Helmonat*. Christi Salvatoris Natalem, vid. VREDIVS c. l. p. 349. Unde nostrates *Christmonat* appellant. In LVNIGII *Corp. Fur. Feud.* T. II. p. 138, dicitur *des heiligen Christer Moende*. Alicubi vocatur *Wolfsmonat* a lupis, quorum crebra tunc captura

est. *ORIGANVS* in *Ephemer.* ait, quia lupi eo mense maxime circumcursitent. Belgis denique

Hoeremaent. *Hoeremaent* dicitur a scortorum lascivia, ut putat *IVNIVS* p. 551.

* Vid. omnino *CL. FABRICII Menologium*, ubi plurimum mensium nomina pro diversitate populorum recensentur; neque enim scrinia ejus expilare decet, aut de explicationibus judicium ferre nobis integrum est.

II.

DIERV M HEBDOMADIS NOMINA.

Fron - Tag.

DIES SOLIS vocatur *Fron - Tag* i. e. Sancta dies. *v. B. SCHILTERI Glossar. Teut.* p. 198. De vocabuli *Fron* significatu inferius agetur.

Affter - Sonntag.

II. **DIES LVNAE** aliquando *Affter - Sonntag* dicitur, id est, dies Dominicam sequens; sicuti *Affter - Montag* dies Martis est in *WERLICHII Chron. August.* P. II. p. 174.

*Dies Martis.
Dingstag.*

III. **DIES MARTIS** Saxonibus dicitur *Dingstag* a voce antiquissima *Ding*, quæ hic *judicium* sive *placitum* denotat, eo quod judicia olim plerumque hac die habebantur a Germanis, præsertim Saxonibus, sicut de *Judiciis Westphalicis* observat *GOBELLINVS* in *Cosmodr. Æt. II.* cap. 4. & de Anglo-Saxonibus *Dns MEINDERS* de *Judic. Centen.* cap. 4. p. 93. Hinc talis legitur subscriptio in *Dni LUDWIGII Reliqu.* *MSS. r. T VI.* p. 485. *in dem nehesten DINGE nach Corporis Christi.* Intelligo *μετ' οὐρανὸς* diem Martis.

Martis. GODOFR. ILMANNVS Past. olim Bur-
chardswald. in *Fastis Christ.* MSC. (Bibl. Menck)
p. 5. eandem derivationem inaudiverat, quam
inter alias recenset: „*Dienstag appellatum volunt*
„*a dingen, h. e. litigare coram iudicio, sich vor*
„*Gericht andingen oder angeben, loquutionem*
„*esse forensem; forte quod illo die tractarunt fo-*
„*rensia, dictus est quasi dies litis & discordiæ.*„
Quidam nomen hoc derivant a Deo Tuistone,
Germanorum Marte, vid. omn. Dns ECCARD.
de *Ufu & Prestantia Studii Erymol. in Hist.* §. 3.
quod concedi potest de Anglo-Saxonum *Tives-*
dag, Anglorum *Tuesdag*, Belgarum *Dysentag*,
minime autem de Saxonum *Dingstag*, quippe
qui aliam rationem secuti sunt. Plane nugatur
GERH. IOH. VOSSIVS de *Orig. & Progr. Idol.*
L. II. cap. 33. p. 178. ubi derivando ita se exercet:
„*Hefus vel Hifus, unde Hifesdag & contracte*
„*Hys-dag, qui Romana lingua Martis dies.*
„*Vulgo usitatus t, vel d, ut in aliis multis, præ-*
„*misso, Thys-dag vel Dys-dag.*„ Superiori-
bus Germanis fere dicitur *Erichstag* a vocabulo *Erichs-tag.*
Erich, Martem significante. Ita occurrit sa-
pius in *Passagio Alberti Ducis Saxon. in Palesti-*
nam ap. Ill. MENCKEN. T. II. Script. Germ.
p. 2104. sqq. Scribitur etiam *Ertag*, ut in STEY-
ERERI *Hist. Alberti II.* p. 51. & in LVNIGII R.
Arch. P. Spec. Cont. IV. p. 1259. *am Montag und*
ERTAG vor Pfingsten. In VNRESTI *Chron.*
Austr. in Dni HAHNII Monument. T. I. p. 598.
an dem ERITAG, Mitichen, Phintztage. Vo-

Zinstag.

catur porto *Zinstag* a censu & præstationibus, eo die quondam consuetis, vid. B. SCHILTERI *Diff. de Curis Dominic.* quæ auctior extat in ejus *Comment. Juris Feud Alem.* p. 595. sqq. & 604. conf. WENCKER. *de Pfsalburg.* p. 124. & 129. item in *Præfidiis* p. 220. Inanis ergo est conjectura BESOLDI, qui *Dingstag* per abusum in *Zinstag* conversum esse statuit. Aliquando scribitur *Cistag* sive *Zistag* apud eundem WENCKER. *de Usburg.* p. 21 & in *Apparatu Archivorum.* p. 388. forte per errorem pro *Cinstag*. Visum tamen est IO. IAC. HOTTINGERO in *Helvet. Kirch. Geschichten* P. I. p. 55. illud nomen ducere a Dea *Cisa* his verbis: „Noch Anno Christi 1317. ist geschriben worden CISTAG, welches man von den Goettin CISA herholen moechte. Man wolte denn sagen, weiln die Buchstaben C. Ch. und H. oft verwechselt worden, seyen CISTAG, CHISTAG und HIESTAG für eins zu halten „ Audio, in Austria & Helvetia vocari vulgo den *Prechttag*, a Dea quadam *Precha*, quæ (ut fabulantur) homines artem lini frangendi docuerit.

Prechttag.

Dies Mercurii.

Wohnstag.

Godenstag.

IV DIEM MERCVRII Anglo-Saxones, Germani Septentrionales & Belgæ dicunt *Wodnesdag*, *Wohnstag*, *Woensdag*, *Wenesdag*, *Godenstag*, *Gudenstag*, *Goens*-sive *Gunstag* item *Onsdag* sine dubio a Mercurio, qui Germanis erat *Wodan* sive *Wondam*, teste PAVLO DIAC. *de Gestis Longob.* L. I. c. 9. ECCARD. c. l. §. 2. not. a. Vid. omn. GERH. IOH. VOSSIVS c. l. L. I. c. 37. p. 102. ubi præclare docet, *Wodan*

dan Germanorum multo alium fuisse, quam Romanorum Mercurium, nempe summum Deum atque universi Præfidem, nomenque idem esse ac *Guodan* sive *Guode*, pro quo *Gode* vel *God*, *Gott*, (*deus*) nunc dicatur. Præterea in Codice Diplom. ad TESCHENMACHERI *Annal. Cliv.* p. 23. legitur *Goedesdag*. Interdum *Gudestag*. *Gudestag.* ut in NOPPII *Aacher Chron.* L. III. p. 82. v. p. GVDESTAG den 20. Nov. Aliquoties etiam levi mutatione ac per errorem scribitur *am GYTEM TAGE*, ut in LUNIGII *Spicil. Eccles. I. Theil in der Fortsetz.* p. 919. Sic apud Dn. DATT. *de Pace Publ.* p. 185. *geben uff GYTEM TAG naegst nach Sant Ottmarstag.* Ibidem p. 643. n. 38. Datum GUTEN TAGS in Osterfeyren, & p. 729. n. 24. des nechsten GYTEM TAGES nach Sant Peterstag &c.

V. DIES IOVIS vocatur *Thorsdag* a *Thor*, *Dies Jovis.* *Thorsdag.* *Donder*, tonitru, appellatione (ut apparet) ex ipso sono formata. Tonitru enim antiquissimi majores sub nomine *Thor* pro magno Deo venerabantur, uti testis est ERICVS OLAVS *Hist. Suec. L. I. c. I.* „Pro pluvia, inquit, & aura „necessaria invocabant THORVM, tanquam „potentem in sublimis; cujus etiam patrocínio se „sperabant ab incommodis impressionum, tonitru „ac tempestatibus, fulmine grandineque conser „vari: cui singulis hebdomadis quinta feria per „deputatos Sacerdotes sacrificia offerebant, a quo „erat dies illa dicta THORS DAG., Dubium vero est, quare Superioribus Germanis, qui

Pfingsdag.

præsertim Alpibus viciniore habitant, dies hic sit *Pfingsdag*. CLVVER. L.I. *Antiqu. Germ.* & LEIBNITIVS T.I. *Script. Brunsvic.* p. 45. in hanc sententiam explicant: „Jupiter nonnullis „populis dictus PEN aut PENNIN i.e. caput, „eique montium vertices, *Βεροι* seu pinnae sacra- „cratae fuerunt. Unde ALPES PENNINAE, „Italiam a Burgundia distinguentes, postero- „ribus appellantur MONS IOVIS, cui etiam „ara ibidem fuit dedicata.„ Cui derivationi contradicit aliamque a voce *fünff*, *πέντε*, quasi *der fünffte Tag in der Wochen*, defendit Dñs SCHERZIVS ad SCHILTERI *Antiqu. Teut.* T.II. p. 144. not. z.) sed absque fide & applausu Lectoris. Austriaci enim & Helvetii pro *fünff* nunquam dixerunt *Pfings* vel *Pfintz*. Valet itaque Leibnitiana, donec fortioribus argumentis destruatur. Scribitur etiam hæc vox *Phintztag*, v.g. in Dni IOHANNIS *Scriptor. Mogunt.* T.I. p. 968. in HVEBERI *Austria* p. 35. 46 75. ap. DATT. p. 633. n. 31. Imo & *Phuntztag* in STEYERERI *Hist. Alberti II.* p. 559.

*Dies Veneris.**Freitag.*

VI. DIES VENERIS notissimo ubique vocabulo dicitur *Freitag* a FREA, Germanorum Venere. Vid. CANGIVS in *Glossar.* & Dñs ab ECCARD ad *Leges Salic.* p. III. it. GOBELL. *Cosmodr. Æt.* III. c. 4. KOENIGSHOVEN in *Chron. Alsat.* p. 171. ita: *wander FRITAG heisset dies Veneris, das ist, FRO VENVS DAG.* Inde nobis *freyen* adhuc *matrimonium contrahere* significat, nullumque diem hoc ipso felicior

ciorem sponsalibus esse, veterum credebatur superstitio.

VII. DIES SABBATHI vel SATVRNI, *Dies Sabbathi.*
 Belgis *Saterdag*; Germanis *Samstag*, quod vocabulum ex *Sabbethstag* contractum videtur *Samstag.*
 Dno MEINDERS *de Statu Relig. &c.* p. 198. & HOSPINIANO *de Orig. Ffestor.* p. 47. b. Mihi placet opinio ADR. BEIERI in *Otio Sabbath.* p. 12. „*Sambstag*, inquit, quasi dies congregationis, quod numerus dierum hactenus dispersus, in eo colligatur, compleatur ac redintegretur. Vicinum voci *Samstag* est Gallorum *Samedi*. Et quia singulis diebus Sabbathi *Lucerna* solent accendi in templis, ut in honorem B. Mariæ semper ardeant, Saxones inferiores hunc diem appellasse videntur *Laterndag.* Sic in RVDOLPHI *Gotha Diplom.* P. I. p. 113. *Laterndag* Sancti Bartholomeus *Dagh*. In BOTHONIS *Chron. Pictur.* ap. LEIBNIT. T. III. p. 417. *des Laterndages na sante Pauwel*. In REHTMEYERI *Chron. Brunsv.* p. 1322. *des Latern Dages S. Johannis Bapt. Middenfommer*, & p. 1288. disertè: *am SONNAPENDE des LATERN DAGES Sancti Egidii*. In Deductione autem Ducum Brunsvic. contra Civitat. Brunsvic. P. I. p. 183. falso legitur: *des Latendages S. Catharine*. Dani vocant den *Loewertag* a *loewen* purgare, *Loewertag.* quia homines illo purgant ac verrunt domos, lavant vasa & reliquam supellectilem.

In genere adhuc est notandum, Scriptores Medii Ævi, omnes dies hebdomadis vocare *Ferias*

Ferias & numerare primam, secundam, tertiam &c. a die Solis inchoando, sicut in *Chron. Sampetrino Erfurt. MSC. ad an. MCCXCIV.* legitur: **SEXTAM FERIAM** perpetuo silentio dedicavit, i.e. diem Veneris. Dicunt, jam circa initium Seculi IV. hoc a Sylvestro institutum esse, qui averſatus nomina Deorum gentilium, feriarum nomen cum numero diebus imposuerit.

III.

NOMINA QVATVOR
TEMPORVM.

*Quatuor Tem-
pora.*

Weichfasten.

QVATVOR TEMPORVM (vulgo *Quatember*, olim *Quaterimper*) IEIVNIA non raro dicuntur d) *Wickfasten*, *Weichfasten*, *Weigfasten*, *Wiegfasten*. Nicolaus II. Episc. Misnenſis ap. SENFF. in *Hist. Stolpensi* p. 202. *Nachdem ietzt die Zeit QVATVOR TEMPORA oder WEICHFAS- TEN vorhanden.* Dns KNAVTH. in *Chron. Vétéro-Cell.* P. VII. p. 91. ita notavit: „Der Beyſatz WEICHFASTEN ſoll einen Vnterſcheid geben von dem ſo genandten Mann-Faſten, an welchem letzten die Edlen Mannen vor Alters gewohnt, ihre Ritter-Spiele zu exerciren. Andere wollen das erstere „lie-

(d) Parum aberat, quin huc retuliſſem locum Chronici Rhythmici Brunſvic. ap. Dn. LEIBNIT. T. III. p. 42. *ſtarb Keyſer Henrich na deme WICH*, quaſi den naechſten nach *Wickfasten*. Obiit enim Henricus V. feria V. in Pentecoste, auctore ALBERICO ad an. MCXXV. Sed ſen-

ſus

„lieber WEYH-FASTEN schreiben und von der
 „Priester Weyhungs-Ceremonie deriviren. „ Et
 pag. 655. „ QVATVOR TEMPORA sind die vier
 „ vierteljährigen Mitwochen, so die Quatember
 „ anfangen, in alien Schrifftien WEICHFASTEN
 „ genant, daran man auch LEIDLICH FASTEN
 „ zu halten pflegte. „ Auctor mire varius est,
 &, ut alias e), ita etiam hic conjecturis suis
 abundat. Verior utique sententia est, hæc je-
 junia dicenda *Weyh-Fasten* a consecrationibus
 Clericorum, quas illis diebus fieri iusserat Ge-
 lasius. Vid. c. 7. dist. 75. & c. 3. X. de tempor. or-
 din. MONACHVS PIRNENSIS, scriptor hi-
 ulcus, ita: „ Urbanus Pabst der erste verordente,
 „ das die ebte die erste WEYHVNGE betten zuge-
 „ ben, und WEYGFASTE bestetiget. „ Est in
 Bibliotheca Paulina Lips. *Expositio Festorum*
 MSC. vetusta (FELLERI Catal. p. 93. n. II.) ubi
 hæ rationes instituti redduntur: „ *Ministri Ec-*
 „ *clesie in III temporibus ordinantur, quatinus*
 „ *sub III. evangelis Christo & ecclesie servire ad-*
 „ *moneantur. In Quadragesima idcirco ordinan-*
 „ *tur, ut viciis marceant. In vere ideo ut virtu-*
 „ *tibus florent. In Septimana Sps Sancti & in*
 „ *estate, ut sint spiritu ferventes, domino servi-*
 „ *entes. In aucupio & in festo tabernaculorum*
 „ *vero*

sius Poëtastri est, obiisse Cæsarem post *proelium* ad silvam
 Gwelphi. *Wich* notat *proelium*.

- (e) Lepidum ejus generis exemplum notatum est ad MO-
 NACHI PIRN. Excerpta ap. Magnif. MENCKEN.
 T. II. *Script.* p. 1537.

„vero, ut fructus bonorum operum colligant, &
 „ipsitabernaculum Dei fiant. In hieme & ante
 „nativitatem Domini vero, ut mundo moriantur,
 „& cum Christo in virtutibus renascantur. „

Gold-Fasten.

Dicuntur etiam aliquando *Goldfasten*, v. g.
 in FRISII *Chron. Herbipol.* ap. Dn. LVDWIG.
 p. 540. & ap. DATT. p. 182. ubi: *in der Qua-*
tember-oder GOLTFASTEN. Nec infrequens
Fron-Fasten. est nomen *Fronfasten*, quod Latini barbari, præ-
 sertim recentioris ævi, *Angariam* exprimere
 solent, eo quod servitia & operæ (die *Frohnen*)
 ab iis dicantur *Angarie*. Unde in Domini
 SCHOETTGENII *Chron. Wurcensi* p. 170. est
angaria cinerum & crucis, & p. 146. *angaria*
post Lucie atque *angaria Pentecostes*. Rectius
 exposueris *Fejunium sacrum ac præcipuum*, ejus-
 demque significationis est nomen *Goldfasten*,
 quippe quod etiam a solennitate profectum; vi-
 de infra Festum S. Trinit.

IV.

NOMINA AUTVMNI.

Autumnus.
Herbst.

AUTVMNVS a nobis *Herbst*, a Saxonibus
Herevest, & in *Chronico Germ.* apud Dn.
 ECCARD. in *Script. Medii Ævi* T. I. p. 1392.
 nescio quam bene *Heren-Veste* vocatur. AEGID.
 STRAVCH. in *Diss. de Computo Vet. Germ.* §. 20.
 ait: „*Messē sive Messis tempestatem vocant Celtæ*
 „*HARVEST*, vero genuinoque AUTVMNI no-
 „mine, quo etiamnum universa utitur Germania. „
 Cztc-

Cæterum TACITVS in Libello suo cap. 26. fin. de maioribus nostris testatur, eos *autumni* perinde *nomen* ac bona ignorasse, quia nempe illorum terræ vineis hortisque non erant excultæ. In antiquis monumentis hoc tempus exprimitur *zu after balme und howe* (i.e. heu). Sic in SCHIL-TERI *Comment. Juris Feud. Alem.* p. 591. & seq. „Dirre hof het trü gedinge alle Fahr, eins zu „Mittel-Hornung, und eins zu Mittel-Meigen, und ZV AFTER HALME und HOWE.„ Et ibidem p. 602. *noch ernen, noch AFFTER HWWE und HALM*, i.e. post æstatem sive messem, ac tempore autumnii. Quod pag. 598. ita effertur: „Und sullen dainne jergelichen sun drü Ding, eins „zu Hornunge, eins zu Meien und eins zu „HERBESTE.„

Zu after balme und howe.

V.

VIGILIA ET PRAEVIGILIA
FESTORVM.

VIGILIA Festorum, *der Abend*, semper notat diem præcedentem. GOBELLINVS in *Cosmodr. ap.* MEIBOM. T. I. p. 81. „VIGILIAS festorum per Ecclesias institutas, sive „etiam quemlibet diem, qui diem alicujus Sancti „præcedit, illi appellant AVEND.„ Conf. CANGIVS & WENCKER. de *Pfalburg.* p. 31. qui tamen in *Tr. de Usburg.* p. 130. an *St. Martins Abent*, per festinationem vertit: ipsa *Martini*. Dicitur quoque *Vorfest*, v.g. *im Vorfeste Palmæ*, quod

Vigilia. Abend.

Fodleri Tag.

quod Latini: *in profesto Palmarum*. Item *den Vorfirabend* ap. KOENIGSHOVEN p. 203. MONACHVS PIRN. sub Artic. *Dresen* allegat *den foddern Tag des heil. Creuczes Erfindunge*, i. e. vigiliam ejus. Hodie Germani elegantiores dicunt *den Vorabend*, item in festis majoribus, *den heil. Abend*. Causam instituti ac nominis tradit GAVANTVS in *Thesuro Rituum* T. I. p. 260. „*Ind Etæ sunt VIGILIAE, tum ut festum præveniendū sit solennius, tum ut per pri-*
dianam purificati abstinentiam, dignius celebremus sequentis festi letitiam „ Solent autem communi Ecclesiæ Rom. more festum a vespera incipere & vespera finiri, unde festum comprehendit Vigiliam cum eaque pro una die habetur. Id cum aliunde satis monstrari potest, tum ex Bonifacii III. Bulla Indulgentiarum pro Templo Omnium SS. Witteb. ubi verba: „*Qui*
Ecclesiam prædictam in Festo Omnium SS. a primis vesperis usque ad secundas vespervas ipsius festi devote visiterint &c. „ Conf. de Anglo-Saxonibus infra Præfat. Calendarii Spec. §. III. Ex qua causa B. TENZEL. in *Bericht von Anfang und Fortgang der Reformat.* c. IV. p. 240. erroris arguit eos, qui Lutherum ipso Festo Omnium SS. suas illas propositiones publice affixisse scripserunt. forte quia Matthesius id referat in Festum Dedicationis templi (auf den Kirchmestag). Ita sæpe aliis in locis dissensus est inter auctores, hoc vigiliam, illo festum ipsum uni eidemque rei assignante. Ernestus Elector Sax.
in

in PETRI ALBINI *Annal. Freiberg. MSS.* an. MCCCCXII. natus dicitur *am Tag unser lieben Frauen Bekleidung (wie die alten geredet) oder Verkündigung, den 25. Martii, des Abends um 9. Ubr; quod revera factum est in Vigilia hujus festi, teste coarvo in TENZELII Curieus. Bibl. Repos. I. p. 1125. ubi: feria sexta post Oculi, & fuit notanter vigilia annunciationis beate virg. Marie, de sero hora quasi nona. Hæc de Vigilia, cui congruit significatione vox PERVIGILIVM, ^{Pervigilium.} ut apparet ex LVNIGII *Contin. Spicil. Eccles.* p. 406. ubi: in PERVIGILIO, hoc est, PRIDIE *eiusdem festi* Differt vero a PRAEVIGILIA, ^{Prævigilia.} quæ significat diem, qui Vigiliam antecedit. Ita vox hæc apud Dn. MENCKEN. T. II p. 414. A. occurrit. Continuator ENGELHVSII MSC. Bibl. Paulinæ, qui proxime lucem aspiciet, ad annum MCCCCXVI. vocat *Vigiliam Vigiliæ.* ^{Vigilia Vigilia.} Sic etiam in MENCKENII *Script. T. I. p. 643. B. Vigilia Vigiliæ Christi, quod apud LEIBNIT. T. III. p. 227. & 252. Vigilia Vigiliæ Nativitatis Christi* exprimitur. Tales *Prævigiliæ* habentur in Ecclesia Romana ante Festum Nativitatis Christi, Paschatos, Pentecostes & Omnium Sanctorum.*

VI.

DIES CRASTINVS.

DIES CRASTINVS seculis barbaris dicitur ^{*Dies crastinus.*}
dies sequens. Literæ Electorum de electio-

ne Ludovici IV. Imp. apud GEWOLD. *de Septemvir. f. 45.* habent: *Crastinus B. Lucæ Evang.* quæ est XIX. Mensis Octobris. Incidit autem semper dies Lucæ in XVIII. Oct. diem. Chron. Vetero-Cell. quod Dn. STRVVIVS primum edidit, p. 151. *in crastino Matthiæ Apostoli*, quod Interpres Germ. *den negstenn Tag nach &c.* vertit. Dns IOHANNIS T. I. *Rer. Mogunt. p. 692.* *Sabbato crastino Simonis & Judæ* bene interpretatur: *postridie diei Simoni & Judæ Apostolis sacri.* KOENIGSHOFEN p. 32. *und zogen MORNE so es taget, mit allen scharen zu velde, i.e. in crastino sive mane sequentis diei.* Huc pertinet barbarum illud monumentum cujusdam Episcopi Osnabrug. in ERTMANNI Chron. ap. MEIBOM. T. II. p. 240.

Tu CRAS *post Priscæ moreris Præsul Tiderice.* Passim etiam reperitur *in crastino mane & nox, quæ in crastina scit v.g. in Sabbatum.* Leviam dictu & negligenda hæc mihi viderentur, nisi vel Clarissimi Viri nonnunquam in eorum explicatione offendissent. Dns LEHMANNVS in Chron. Spir. L. V. c. 112. p. 564. *in crastino Elisabeth* interpretatur: *den Tag vor Elisabeth.* Et in I. du MONT *Corps Diplomat. T. I. P. II. p. 343. crastino B. Lucæ* explicatur *de die B. Lucæ.*

VII.

*Quid festum
novem CConum
ap. Zeitfuchf.*

TAndem in ZEITFUCHSII Chron. Stolberg. p. 159. locus extat vitiosus: „*das alle Mit-
tewochin, wochlich, jerlich unde ewiglich, es
vor-*

„vorhinderte denn *Festum novem CConum*, sol gesungen werden eyn *Frumesse obir deme altare der Viercehn Nodhelffere pro defunctis.* &c. „ *Lege Festum Novem Lectionum*, i. e. nisi incidat festum duplex sub triplici nocturno, ut loquuntur; quæ exceptio perpetua esse solet apud Pontificios, quia tale festum non potest concurrere cum officio privato. Vocatur autem *Festum Novem Lectionum*, quoniam in officio novem Lectiones leguntur. Dicitur etiam *Semiduplex*. Vid. GAVANTVS in *Thef. Rit.* T. II. p. 20. Et anno MCCXXIII. Sigfridus AEp. Mogunt. in Concilio Erfurtensi instituit, ut omne festum, habens proprias laudes, in novem lectionibus celebraretur. Chron. Sampetrinum *Erford.* MSC. adh. a. Quod ideo hic generatim monendum fuit, ne quis per *festum novem CConum* offenda- tur, aut novam sibi fingat, quæ plurimæ jam sunt, festivitatem.

CALENDARIVM SPECIALE

IN QVO

NOMINA DIERVM AC FE-
 STORVM SECVNDVM SERIEM
 CALENDARIJ ECCLESIASTICI,
 AENIGMATA QVOQVE ALI-
 QVOT CHRONOLOGICA
 EXPONVNTVR.

PRAEFATIO.

§. I.

*De Anni Epo-
 cha Germanor.
 in Medio Aëvo.*

ANtequam SPECIALE CALENDARI-
 VM ordiamur, juvat de Anni Epochā,
 in Medio Aëvo apud Germanos passim
 ulitata, paucis præfari. Quā in re apud
 majores nostros magna (f) variatio & diversitas,
 perinde atque apud alias gentes, deprehenditur,
 unde non minor temporum ac rerum fluxit per-
 turbatio judiciiue difficultas. Et Concilium
 Colonienſe An. MCCCX. habitum jam inter alia
 nota-

(f) Chronicon Montis Sereni ubique alias a Natali Domini
 annum inchoat, & tamen ad an. MCCXVII. dicitur: *Hujus*
anni die primo, hoc est, viii. Kal. Aprilis. Quod facile
 tribuo Auctorem, qui hoc Chronicon composuerunt, di-
 versitati. Sed Auctor de Landgraviis Thuring. cum alibi
 fere annum a Domini Nativitate ordiatur, tamen cap.
 CXXVI.

notavit, magnos errores & difficultates propter diversitatem inceptionis anni Nativitatis Christi multoties evenisse, cui etiam incommodo deinceps occurrendum statuit.

§. II. Antiquissimis temporibus una eademque apud Germanos in usu fuisse videtur Epocha, quæ anni exordium ducebat a *Solstitio hyberno*, quod congruit cum tempore Natalium Christi. IOS. SCALIGER in *Lib. II. de Emendat. Temp.* p. 170. ita scribit: „*Veteres Saxones* „*Et Dani principium anni civilis semper a XXV.* „*Decembris capiebant, idque a nocte, quæ sequitur XXIV. in qua antiquitus Christiani hodie-* „*que pervigilia natalitia faciebant. Eam noctem* „*MODRANECT vocabant, quasi dixeris* *μῆτρος* „*quasi illa esset parens Et princeps* „*omnium reliquarum noctium, utpote a qua caput* „*anni civilis sumeretur. Nam (ut apparet) non* „*dies sed noctes numerabant* „ Idem tempus statuit etiam AEG. STRAVCH. in *Diff. de Computo Vet. Germ.* §. 20. quamvis inclinare magis videatur in Calendas Januarias, hisce verbis: „*Quod* „*auspiciū anni Celtici concernit, - ab hyeme illud* „*deducendum esse putamus, tum quod mensem,* „*in quo solstitium hybernum incidit, GIVLI vo-*
B 3 carunt

Olim una Epocha Germanor. a solstitio hyberno.

CXXXVI. a Paschate ad Pascha numerat. Nam Ludovicum Præfulem Magdeb. qui in Ludis Bacchanalibus repente obiit, defunctum scribit *anno non* (i. e. nondum *revoluto*, & ita, quod usu civili ad initium anni pertinet, ad ejus finem refert. vid. ap. PISTOR. T. I. p. 1354. (Edit. noviss.) Conf. TENZELII *Hist. Goth. Suppl.* II, p. 204.

„carunt, ut in quo accidat revolutio anni; tum quod
 „in mense, Januario nostro respondente fere, sa-
 „crificia anniversaria maxime solennia offerre,
 „Et ita Deos suos gentilitios placare atque ab iis-
 „dem felicem annum orare soliti fuerint Celtæ,
 „si non omnes, Septentrionales ad minimum; tum
 „quod ordo, quem in recensendis anni Germ. par-
 „tibus observat TACITVS, idem inferre videat-
 „ur, tum quod diem solstitii hyberni olim voca-
 „rint MATREM NOCTIVM., Sed non omnia
 hæc argumenta æque valida sunt & extra con-
 troversiam aleam; quæ jam non disputo. Gra-
 vissimum omnino pondus opinioni de Solstitio
 hyberno accedit per argumentum BEDÆ de
 MATRE NOCTIVM, quod a superstitione pu-
 tat esse. Scilicet Solem, cujus tot beneficiis
 aperte juvari se videbant, veteres Germani gen-
 tiles magna religione coluerunt uti semper ita
 præcipue temporibus Solstitiorum. De cultu
 quidem æstivi supersunt reliquæ Ignis Johan-
 nitici &c. Hybernum vero (ut facile judicari
 potest) cæremonia maxime solenni celebratum
 fuit, quia tunc noctes, quæ adhuc in longissi-
 mum tempus creverant, paulatim minui rursus
 & vicissim nova incrementa diei dare videban-
 tur. Quapropter etiam ab eo tempore annum
 oriri putarunt; uti & de antiquissimis Romanis
 tradit OVIDIVS:

*Bruma novi prima, veterisque novissima solis,
 Principium capiunt Phæbus Et annus idem.*

Postea

Postea vero varia cœpit Epochæ ratio, & jam tum tempore S. Bonifacii, Germani Romanorum veterum more annum vulgo *a Calendis Januarii* cœpisse leguntur in Epistola Zachariæ Papæ ad Bonifacium de an. DCC XLII. ubi Germani *Calendas Januarias* & Brumam ritu paganorum colere & aliquid novi facere propter *novum annum* &c. prohibentur. Potissimum, Unde illa Epocharum varias. introducta inter gentes religione Christiana, mutati mores hac in re fuerunt, & prout huic vel illi Festo major cultus atque solennitas præ aliis deberi videbatur, ab eo simul annorum exordia ducere cœpit hominum pietas, manente nihilominus Epochæ antiqua, vulgari atque civili. Ex quo intelligitur, in hac disquisitione de annorum Epochæ distinguendum esse accurate ac solícite modum civilem ab Ecclesiastico, quorum posterior sæpenumero ita invaluit, ut prior tantum usu contineretur ejusque nulla extet memoria in literarum monumentis. Hæc in genere de Germanorum Epochæ. Nunc, si quis specialium populorum & nationum circa computationem anni consuetudines considerare voluerit, recte mihi atque ordine acturus videtur, cum varias eorum Epochas provenisse statuit ex imitatione vel vicinorum vel inprimis Ecclesiæ Romanæ.

§. III. Inde ab antiquissimis temporibus Ecclesiam Romanam a Nativitate Christi annum inchoasse constat, pio quidem instituto, ut dies

ille, qui Christum Solem primus ortum vidit, & a quo deinde omnium Festorum series processit, primus quoque fit anni ineuntis. Notat GASSARVS in *Annal. August.* ap. Magnif. MENCEN. T. I. *Script.* p. 1595. A. Eugenium IV. anno MCCCCXL. hortatu Blondi Forolivienfis Hist. annorum initia non amplius a Kal. Januarii, ut Julius Cæsar, aut a 25. die Martii, ut Dionysius ordinaverat, sed a Natalitio Christi festo, numeranda statuisse. Sed hoc de confirmatione priscæ illius consuetudinis, quæ ob diversas alias Epochas clam introductas, incommoda & detrimenta ceperat, minime vero de omnium prima institutione intelligendum est. Qui morem hunc secuti sunt, forte primi leguntur ANGLO-SAXONES, quippe qui a Vesperis Vigiliæ Nativitatis Christi annum inceperunt, vid. antiquus Index Evangeliorum in Dni SCHILTERI *Thef. Antiqu. Teuton.* T. I. P. II. p. 63. Conf. EIVSDEM *Glossar.* p. 568. eamque tenuerunt Epocham usque ad tempora Wilhelmi Nortmanni Conquestoris, qui Gallicam secum intulit, Anglosque a Festo Annunciationis Mariæ annos inchoare docuit; qui mos hodieque in monumentis ac negotiis publicis & ecclesiasticis observatur, quamvis in vita civili annus a Calendis Januarii vulgo incipiat, vid. *Histor. Remarques de*

Nationes, quæ Epocham Ecclesiæ Rom. a Nativ. Christi secuta sunt.

(g) ÆG. STRAVCH. in Diss. cit. sine addit.: „*Restare videtur, ut de Epocha, quibus Germani in Annalibus suis usi sunt, quadam addamus; est cum certi quid de eadem nobis*

de An. MDCC. p. 3. Alii Germani magno numero etiam secuti sunt morem illum Romanum, vid. in MARTENE *Thef. Anecdor.* T. III. p. 1563. Martyrologium Morbacense, quod inchoat annum a Nativitate Domini, itemque p. 1571. Corbejense antiquissimum. Inde erat, quod fere in tota Germania veteri Festum Trium Regum nominabatur *der zwölffte Tag*, & passim quoque aliorum dierum nomina v. g. *der achzebende Tag* indidem numerando ducebantur. Porro Annalium (g) conditores plerique omnes, tum antiqui tum recentiores, a Natali Servatoris annorum auspiciantur initia. Unde apud MEIBOM. T. II. *Script. Germ.* p. 317. & 319. Chronicon Magdeb. ait: *Transacto Natali Domini proximo, quo anno MCXXXI. ab incarnatione Domini INCEPTVS ANNVS erat.* Itaque Concilium Colonienſe, cujus testimonio jam ante usus sum, apud HARDVIN. T. VII. p. 1315. C. diserte provocans ad Ecclesiæ Romanæ exemplum statuit, „*ut de cætero ANNVS Domini, observetur, & IN NATIVITATE CHRISTI, INNOVETVR a quolibet anno, PROVT SACROSANCTA ROMANA ECCLESIA ID OBSERVAT, QVAE EST OMNIVM ECCLESiarVM CAPVT ET MAGISTRA.*„ Quas ob causas etiam CANGIVS in *Glossar.* docuit,

B 5

Christi

„*nobis nondum constet, & quæ nostræ sint conjecturæ in hoc negotio, alibi forsitan commodius explicetur.*„ Quod an Auctor præstiterit, mihi quidem incompertum est.

Christi Nativitatem apud Germanos annum aperuisse. Denique nec quædam Cancellariæ aliam rationem secutæ fuisse videntur, quia sunt penes me documenta MSS. de arce Capellndorf. anno MDVIII a Senatu Erfurt. Principibus Saxon. cum pacto redimendi vendita, ubi unius subscriptio: *Sonntags nach dem Heil. Christtage Anno Nono.* Et alterius: *Dienstags nach Epiphaniæ Domini Anno 1509.*

*Valente simul
apud eos Epo-
cha vulgari a
Calend. Jan.*

§.IV. Valuit ergo, imo ob reverentiam Ecclesiæ Romanæ multum ac diu valuit Epochæ Romana in curiis civitatum, in Cancellariis Principum, in Annalibus Historicorum Germaniæ. Nihilominus valde vereor, ut talis computandi modus ubique & ab omnibus perpetuo fuerit observatus, quia veteres 1) *Diem Circumfessionis Christi* passim vocant *den neuen Jahrs Tag*, item *den Tag des ingehenden Jars*, & 2) quia etiam Calendaria vetusta, ut BEDÆ Venerabilis ap. D'ACHERY in *Collect. Vet. Script.* T. II. p. 23. item Corbejensia ex Seculo IX. & X. ap. EVNDEM c. l. p. 64. & in MARTENE *Thef. Anecd.* T. III. p. 1594. & Argentoratense Seculi XIII. quod in SCHILTERI *Thef. Antiquit.* T. I. P. II. p. 70. habetur, annum inchoant a Calendis Januarii

(b) EXIGVI cognomen (ut obiter dicam) a formæ brevitate traxisse fertur, sed sine fundamento antiquitatis. Ipse Dionysius in Epistola ad Stephanum Episc. quæ Codici ejus est præmissa, hoc sibi nomen adscripsit, sed modestiæ atque humilitatis causa. „Erat enim in illo cum doctrina humilitas, ut in nullo se vel extremis famulis anteferebat, cum dignus esset Regum sine dubitatione colloquiis, prædicante

nuarii & ab *Octava Domini* (von den achten Tage) quæ Festum Circumcisionis est; item denique 3) quia Sec. XV. Guardianus quidam in *Festo Circumcisionis* ad populum verba facturum, pluribus dedit in ambone *novum annum*, teste BVSCHIO de *Reformat. Monaster.* ap. Ill. LEIBNIT. T. II. *Script.* p. 925. Ita vero Julii Cæsaris Epochæ vulgaris ac civilis facta est apud Germanos nostros, de quibus ideo dicendum esse videtur: *Ersi a Nativitate Christi principium anni repetebant veteres; Januarii tamen Calendæ initium novi anni erant, illud more Curie Romanæ, hoc more Germanico & usu civili, quod de Gallis suis in alia quidem Epochæ monet MABILLONVS Lib. II. de Re Dipl. cap. 23. p. 175. Quæ cum ita sint, nos in Calendario Germanico concinnando, Germanicis etiam, non peregrinis moribus utamur, auspicaturi annum a Festo Circumcisionis.*

§. V. Age, nunc de iis quædam afferamus, qui vicinorum mores circa anni exordium constituendum fuerunt imitati. HELVETII plerumque more Gallorum, & hi secundum rationem DIONYSII cognomento EXIGVI (b) a Festo Paschatos tanquam præcipuo, annum auspi-

Nationes aliæ, quæ Epocham vicinorum receperunt.

cante CASSIODORO, ejus æquali, in *Lib. de Divin. Lect.* c. 23. Fuit hæc vox etiam aliis in eodem sensu familiaris. Anastasius Bibliothecarius in *Epist. ad Theodosium Presbyt. Gangrensem*, in *Opp. SIRMONTI* T. III. p. 193. ita scribit: *Anastasius EXIGVVS, misericordia Dei Presbyter & Monachus, servus servorum Dei.* Et p. 197. se vocat *peccatorem & EXIGVVM.* Nec tamen ullus unquam huic EXIGVI cognomen dare ausus est.

auspicati sunt, donec Amadeus Episc. Genevensis Epocham mutaret, & Calendas Januar. principium statueret. Vid. HOTTINGER in *Helvet. Kirch. Gesch.* P. II. p. 122. BELGAE, qui finibus Germaniæ veteris comprehenduntur, itidem quondam laborarunt Epocharum varietate, & præcipue Gallorum morem secuti, diuannorum initia etiam duxerunt a Festo Paschatos, ita quidem, ut omnibus documentis tam publicis quam privatis, quæ inde a 22. Martii ad 15. April. conficiebantur, propter Paschatos mobilitatem adjicerent formulam: *ante Pascha* vel *post Pascha*. Quæ omnia intelliguntur ex Diplomate Philippi II. Regis de An. MDLXXV. quo, sublata omni diversitate, novam Epocham induxit a Calendis Januarii. Extat illud in OL. VREDII *Tr. de Sigillis Comitum Flandr.* p. 228 sq. unde ob libri hujus raritatem, quæ huc pertinent, non possum non transcribere:

„Also men by experientie bevonden heeft, datt er
 „vele inconvenienten ghebeurt zyn door de veran-
 „deringhe ende diversiteyt van den datum des
 „Jaers, zedert den dach van der geboorte ons
 „Heeren Jesu Christi, totter resurrectie oft Paes-
 „dach, midts-dien dat men in eenighe quartieren
 „den datum van 't VERNIEVWEN DES IAERS
 „begint, ten VOORSDAEGHE VAN DER GHE-
 „BOORTE oft EERSTEN DACH VAN IANV-
 „ARIO daernaer volghende, 'twelck den styl is
 „die me ghemeenlick ghebruyckt: Andere be-
 „ghinnende 't selue op den PAESCH-AVONT,

„t

„t welck zommighe zegghe styl van den Houe
 „enn andere ander sins nae den diversiteyt van de
 „Bisdommen: ghelyck oock zommighe daer by
 „stellen voorzeker en rydt, te weten VAN DEN
 „TWE-EN-TWINTICHSTEN VAN MAR-
 „TIO TOT DEN VYF-THIENSTEN VAN
 „APRILIS daer naer-volghende, dese worden
 „VOOR oft NAE PAESCHEN, 'twelck samtyts
 „de Notarissen publicque oft privee persoonen ver-
 „gheten oft laten te stellen in heure acten ende
 „Schriften: zulex dat daer deure dick wils rysen,
 „questien, gheschillen ende zwarigheden op de
 „contracten, ouderdommen, renten, pensionen - -
 „Ordonneren ende statueren by desen, dat voortae
 „dese diversiteyt van den datum des Jaers binnen
 „alle onse voorfsz landen van herwaerts ouere cesse-
 „ren zal, ende dat DE VERNIEVWINGHE
 „VAN DEN DATVM DES IAERS ALTYTS
 „GHEDAEN ZAL WERDEN i'elcken Jaere OP
 „DEN EERSTEN DACH VAN IANVARIO.
 „- - Ghegheven 16. Junii 1575. „

Peculiarem Epocham habuisse olim viden-
 tur LEODIENSES, qui annos duxerunt a die
 XIX. Martii sive a XIV. Calend. Aprilis. An-
 tiquissimo quidem Francorum more Martius
 primus anni mensis habebatur, vid. MABILLON.
 c. l L. II. c. 23. §. 4. p. 172. sed incipiens non ultra
 medium jam perductus. Leodienses autem in
 Epistola, quam de differentia Quatuor Tem-
 porum, auctore (ut creditur) Siegberto Gem-
 blacensi ad Trevirenses scripserunt, apud

MAR.

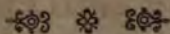
MARTENE T. I. *Anecd.* p. 295. contendunt, in Martio principium anni ac ipsam creationem cœpisse mundi: nec Numæ computationem a Martio, nec Cæsaris a Calendis Januarii valere, nec initio Martii sed medio annum incipere. Primam enim partem Martii magis finem quam principio anni congruere, quia revera XIV. Calend. April. fuerit primus dies seculi, & ita etiam initium sit primi anni. At vero nec Leodieneses ea in re sibi satis constabant, quia in Statutis eorum Synodalibus de An. MCC-LXXXVII. in LVNIGII *Contin. Spicil. Eccles.* p. 557. festa recensentur, singulis annis celebranda, quorum in ordine primum est Circumcisionis atque ultimum Nativitatis Christi. Neque etiam illorum monita multum valuisse videntur apud TREVIRENSES, qui Ecclesiæ Gallicanæ receptam tunc rationem, auspicandi annos a die XXV. Martii, id est, ab æquinoctio verno seu a Festo Annunciat. Mariæ sunt secuti. Et illa consuetudo obsoleta adhuc hodie hæret Notariis & Scribis Trevirensibus, quamvis vulgo ibi (sicut hodie in omni orbe Christiano) annus a Calendis Januarii incipiat, testante BROWERO in *Annal. Trevir.* L. XVIII §. 97. p. 258. Idem quondam in Comitatu Marchiæ fuit anni exordium, ut patere arbitror ex clausula, quam apud MEIBOM. T. I. p. 409. in fine Chronici Marcani vetus adjecit Librarius illius regionis:

Millenus ter centenus simul octoque genus
Quar-

*Quartus inceptus nati Domini fuit annus,
Decimus Aprilis scripti fuit ultima finis.*

Quamobrem autem antiqui Festum Annunciat. constituerint exordium anni, hæc fuisse causa videtur, quoniam mos erat vetus & religiosus, annos a tempore incarnationis Christi inchoare, jam vero incarnationem a tempore conceptionis potius quam nativitatis repetendam esse aliqui putabant.

§. VI. Ex his paucis liquet, quantopere fallantur, qui unicam Germanis assignant Epocham, & promiscue atque indistincte, annos in Germania Medio Ævo semper a Nativitate Christi cœpisse, docent; quamque caute ac prudenter versari debeamus in dijudicandis annorum apud diversas Nationes initiis, quia certa & unica non ubique & semper valuit inchoandi ratio. Insuper etiam hæc nosse proderit & juvabit ad conciliandas, quæ circa unam eandemque rem crebræ sunt, annorum diversitates auctorumque dissensiones; sicut in suis scriptis passim docuit, sæpe tentavit ac felicissime præstitit B. TENZELIVS.

Jannarius.

I.

NOMINA DIERVM AC FESTORVM ANNI.

I A N V A R I V S.

§. I.

Fest. Circumcis.
Christi.

Fabritag.

Ebenweich-
tag.

FESTVM CIRCVMCISIONIS CHRISTI, a quo civiliter olim annum inchoarunt Germani, vocatur *der Fabritag* apud DATT. p. 537. qui supplendum putat *newen*; sed loquebantur ita majores, brevitatis studiosissimi. Sic in Cod. Dipl. ad TOLNERI *Hist. Palat.* p. 86. *an dem IAHRSTAG, den man nent CIRCVMCISIO DOMINI in Latine.* Et in WENCKERI *Contin. de Usburg.* p. 114. extat *der Fors Obent.* Vocabatur etiam *der Ebenweichtag*, quasi (i) ejusdem cum Festo Natalium Christi solennitatis, quoniam est Octava ejus. Sic in STEYERERI *Hist. Alberti II.* p. 565. *am Montag vor dem EBENWEICHTAG*, & p. 516. *an dem Weichnachtsag, an dem EWENWEICHTAG, und der dreyer Khunigtage.* DVELLIVS in *Excerpt. Geneal.* p. 188 sq. hæc notat: „*An dem EWENWEICHTAG i. e. in Circumcisione Domini.* Ita antiqui „*Codd. MSS. aliis in cartis Ewenreich dicitur.* „ Apud DATT. p. 36. n. 24. & LVNIG. in *R. Archiv P. Spec. Cont. IV.* p. 503. *am tag des ingenden Fars,*

(i) Sic *Ebenbürtig* notat eum, qui est *æqualis dignitatis nativæ*; & *Ebenerben* sunt *coheredes.* SCHILT. *Glossar.* p. 253.

Fars, den man nennet den EWIGTAG, corri- *Januarius.*
gendum den EWENWIGTAG. Compiler In-
dicis Generalis Lunigiani p. 201. putat dici den
ewigen Tag. In can. 1. de Consecr. dist. 3. nomi-
natur Octava Domini, & in LEHMANNI Chron.
Spir. L. IV. c. 8. p. 256. der achte Tag. Sic in *Achte Tag.*

TENZELII Suppl. II. Hist. Goth. p. 282. nach
Circumcisionis Domini, den man nennet den achten
Tag unsers Heren. Scribit etiam Dns SCHIL-
TER. in Glossar. Teut. p. 198. vocari den sibenden
Tag, pro diversa scil. computatione dierum.

Quibus ritibus Calendas Januarias olim cele-
braverint Christiani, præclare intelligitur ex
Faustini Episcopi Sermone, quem Acta San-
ctorum Mens. Januar. T. I. p. 3. recitant, ubi
hæc verba: „In istis diebus (scil. circa Kal. Jan.)
„etiam aliqui baptizati (more paganorum) su-
„munt formas adulteras, sumunt species mon-
„struosas. In quibus quidem, quæ primum riden-
„da ac potius dolenda sint, nescio. Quis enim
„sapienter credere poterit inveniri aliquos sanæ
„mentis, qui cervulum facientes in ferarum se ve-
„lint habitus commutari? Alii vestiuntur pellibus
„pecudum, alii assumunt capita bestiarum, gau-
„dentes & exultantes, sitaliter se in ferinas speci-
„es transformaverint, ut homines non esse videan-
„tur. & c. Jam vero illud quale vel quam turpe est,
„quod viri nati tunicis muliebribus vestiuntur &
„turpissima demutatione puellaribus figuris virile
„robur effeminant? & c. „ Quilibet facile me-
cum hic agnoscat speciem larvati temporis, quod

*Ritus veterum
Christianorum.*

Januar.

adhuc hodie inter Christianos ante initium **Qua-**
dragesimae servari peragitur. Ex hic locus
 conjecturae habetur. quam post Festum **Puri-**
ficationis Mariæ aliquot. egregie confirmat. Alia
 consuetudo veterum Saxonum inde legitur in
 eisdem Actis T. II. Mien. Jan. p. 653. in **Vita**
Henrici Saxoniae Uicenis et an. 1265. „In **Sax-**
onia, ubi ipse originalis erat, quibusdam locis ipsi
 „Calendarii **Januarii** mensis adiectiones **stolidi** no-
 „mina regere. Et ambrosia et **januina**, quas **amant**,
 „serunt quoddam, id est, caritatem deponunt
 „Et **divicia** eorum carmina ac **modulos quosdam**,
 „aguntque quanta maxime possumus **arte** Et **inde-**
 „firia, ut **amica** sua quancumque ipse **coronam** pre-
 „sentent.“

§. II.

*Fest. Epiphaniae.**Oberlag,
der Oberste.*

FESTVM EPIPHANIAE appellatur quam
 sepiissime *der Oberlag*, item *der Oberste & der*
heil. Oberste. Sic in Caroli IV. Dipl. *des ach-*
sten Mittwochs nach dem achten Tage des HEIL.
OBERSTEN TAGES, apud Dr. **STREUVIUM**
in Hist. und Polit. Archiv P. I p. 35. & 37. In
 Dipl. Comburg. de an. 1460. an **Samstag** *nach*
vor dem HEYLGEN OBERSTEN. In **FRISCH**
Chron. Herby. ap. Dr. **LUDWIG**. p. 707. an
Mitt-

(k. Nemo existimabit, nomen *des Heil Oberste Tag* propter
 adiectionem *de Wibenachte* ad Festum Nativitatis Christi
 pertinere. Solent enim veteres ac minora festa adiacere
 majorum, quae praecedunt, nomina. In *Postilla* veteri,
 quam superius citavi, fol. 29. eodem modo: *nach dem or-*
sten

Mittwochen nach dem HEILIGEN OBERSTAG *Januarius.*
 oder nach OBERSTEN. In Dni LVNIGII Corp.
Juris Feud. T. I. p. 16n. Anno 1355. ze OBERIG-
 STEN. Item in Dipl. Comburg. de an. 1440.
 ap. Dn. MENCKEN. T. I. p. 474. A. citatur Ab-
 bas vff den nächsten Dienstag nach dem HEIL.
 OBERSTENTAG; & subscriptio est: am Samb-
 stag nach dem Heil. Fabrtag. Maximilianus I.
 Imp. ad Pfeffingerum, Friderici Sap. Cubicular-
 rium professus est: *dass er sich auff's längste auff*
den achten des OBERSTEN nach Franckfurt er-
heben wolle, quod Ill. SECKENDORF in *Hist.*
Lutheran. L. I. p. 42. prudenter explicat: *se iter*
Francofurtum circa Octavam festi EPIPHANIAE
facturum. Sed die 12. Jan. & ita pridie illius
 Octavæ Optimus Imperator decessit. In Postilla
 veteri Germ. Bibliothecæ Paulinæ Lips. (an.
 1480. ap. Anton. Sorgen Augustæ impressa) le-
 ctio in Festo Trium Regum inscribitur: *An dem*
OBERSTEN lectio. Ibid. fol. 31. *an dem achten*
des OBERSTEN der HEYLIGEN DREY KV-
NIG. Sic quoque explicandus est locus apud
 DATTIVM p. 44. n. 19. & p. 186. n. 12. *Mittwoch*
zenägsten nach dem Hailigen OBEROSTEN TAG
(k) ze Wihenacht. Conf. LVNIGII R. Archiv.
 Part. Spec. Contin. IV. P. I. p. 210. & 211. Sed
 C 2 nihil

sten Suntag nach dem OBERSTEN ZV WEYHEN-
NAECHTEN. In WENCKERO *de Viburg.* p. 53. *an*
dem Durnstag vor dem zwentzigsten Tage zu Wihenacht.
 Durat enim adhuc per eos dies cultus, memoria & so-
 lennitas S. Nativitatis. Idem fit de Festo Paschali, c. 8.
 dist. 76.

Januarius.

nihil opus est longiori explicatione vocis nec nimium obscuræ & hodie quoque passim frequentis. Quo magis miror B. SAGITTARIUM in *Hist. Goth.* p. 408. *Donnerstag nach dem OBERSTAG* vertisse *die Jovis post Festum PASCHATOS*. Vid. TENZEL. in *Suppl.* II. p. 155. Sagittario ad stipulari non dubitat Vir Historiarum ac Diplomatum peritissimus Dns a LVDEWIG in *Reliqu.* MSS. T. VI. p. 414. his verbis: *Quis ille supremus dies, OBERSTEN TAG? Num OBIERSTEN quasi contracte OSTERN?* Eadem chorda oberrant multi alii. Vid. Codex Dipl. ad TOLNERI *Hist. Palat.* p. 93. Item in J. du MONT *Corps Diplom.* T. I. P. II. p. 152. notatur: *aut intelligi OSTERN aut le Vendredi Saint, diem Mortis Christi.* Apud nos hoc Festum dicitur *das grosse Neue Jahr*, quia solennius olim celebratum fuit, quam Festum Circumcisionis. Hoc enim quasi Judæorum proprium fuit, illud vero ad omnes simul gentes pertinuit. Recte GODOFR. ILMANNVS in *Fastis Christ.* MSC. p. 22. „*Quia hodie primitiis magnæ gentium multitudinis magna ad Christum inveniendum, janua aperiri cæpit, quas postea per prædicationem Apostolorum catervatim sequuta est omnis gentium plenitudo.*„ Præcipiunt etiam Constitutiones, quas Apostolicas dicunt, L. V. can. 13. *Epiphania dies sit vobis in maximo honore, quo die Dominus propriam divinitatem ostendit.* Eadem ratio est nominis *des Obersten Tages*, (cujus derivationem ignorare se profitetur

Grosse Neue Jahr.

ILMANNVS c. l.) quasi prima dies anni solenni- *Januarius.*
or, si annum a Festo Circumcisionis ordimur;
quod novum argumentum de Epocha veterum
Germ. a Calendis Januarii. Dns SCHILTE-
RVS in *Glossar. Teut.* p. 641. *Obersten* vertit
Magos, Tres Reges. Sed hanc explicationem
rei ac sensui male convenire, Lector ex allega-
tis a me exemplis judicabit.

Porro non infrequens est in monumentis
Austriacis nomen der *Perchtag* item *Prechtag.* *Prechtag.*
In HVEBERI *Austriæ* p. 47. dicitur der *Perchtag*
& p. 54. der *Precht Tag*, item p. 55. der *Pericht*
Tag, p. 75. & 100. der *Prehen Tag*, item der
beyl. Prechen Tag. Occurrit etiam in LVDWIGII
Reliqu. MSS. T. IV. p. 62. der *Perchtag* &
in STEYERERI *Hist. Alberti II.* p. 93. der *Perch-*
ten Abend, item in DVELLI *Excerpt. Geneal.*
p. 14. der *Prehentag* & p. 226. der *heilige Brehen-*
tag. HVEBER in *Append. I.* p. 269. & DVEL-
LIVS c. l. p. 86. itemque STEYERER p. 93. &
378. explicant de Festo Epiphaniæ Domini sive
SS. Trium Regum, neque vero addunt obscuræ
vocis originem. Derivanda mihi quidem vi-
detur a *brehen, brechen, splendere* (unde factum
Brecht & a recentioribus *Bracht*, vid. SCHIL-
TERI *Glossar.* p. 100) id est, a solennitate, pompa
& apparatu, qui tunc adornari consuevit.
Hoc docet BARONIVS in *notis ad Martyrol.*
p. 23. his verbis: „*Celeberrimum semper fuisse*
„*Christianis solennitate hoc festum, declarat Cæ-*
„*sarum præsentia, adeo ut ne quidem impii Prin-*

Januarius.

„cipes ab ea celebritate abessent; sicut Julianus
 „Apollata, teste AMMIANO L. XXI., Conf.
 CANGIVS sub *Stellæ Festum*. Testatur etiam
 HOSPINIANVS de *Festis Christian.* fol. 29. b. in
 festo Epiphan. in Gallia & Germania observari
 per Academies & urbes a Studiosis & civibus, ut
 aliquem ex sese Regem forte creent, cui appare-
 tur magnum convivium. in quo cæteri ipsi tan-
 quam Regi & simul hospiti ministrent.

*der zwölffte
Tag.*

Ex numero dierum, qui a Festo Nativita-
 tis Christi intercedunt, nominatur hic dies
Twelfstandaeg ab Anglo-Saxonibus, item *der
 billige tag tho* TWOELFFTEN in Chron. Brem.
 A Episc. MSC. (Bibl Menck.) & in RETHMEY-
 ERI Chron. Brunsvic. p. 700. item *der ZWELFF-
 TE TAG unsers Herren* in Dipl. Oldesleb. de an.
 1357. In SCHANNATI *Clientela Fuld.* p. 337.
am Mittwoche nach dem ZWELFFTEN. In
 MEINDERS Tr. de *Judicis Centenar* p. 275.
Dienstag nach den ZWOELFFTEN. In RETH-
 MEYERO c. l. p. 662. subscribitur Diploma:
in den HILGEN TWELFTEN, quod festum
 Auctor ibi postposuit *Dominicæ Misericord.*
Domini. Et p. 691. *an dem heiligen Tage to*
TWOELFTEN explicavit *am Weihnachtstage.*
 Item in SCHLOEPKENS Chron. Bardewic. p. 287.
 habetur: *innen den achten Tagen thowolfften;*
 ubi Auctor adjicit: *Die so genannte ZWOELFF-
 TEN machen des Fabrs Ausgang und Anfang.*
 Quæ quidem observatio quomodo sit hujus loci,
 aut quomodo defendi possit, non intelligo.
 Scio,

Scio, plerosque anni exordium olim a Festo *Januarius*,
 Nativitatis Christi (*von dem Eintritt der zwölff*
Naechte) duxisse; sed quid hoc ad rem? Nun-
 quam enim veteres a Festo Epiphaniæ, nedum
 ab Octava ejus, quam habet subscriptio, an-
 num inchoarunt. Longius etiam a veritate
 rei aberrat & a semet ipso dissentit Dns IO-
 HANNIS in *Rer. Mogunt.* T.I. p. 674. quando
die nechste Mitwoche nach dem ZWOELFFTEN,
den man nent den OBIRSTEN, interpretatur:
proxima Mercurii post HYPAPANTEN, i. e. Fe-
 stum Purificat. Mariæ, & p. 729. *Mitwochs aller-*
nechst nach dem 12. Tage: post incipientis anni
solennia. Porro in I. du MONT *Grand Corps*
Diplom. T.I. P. II. p. 16. occurrit: *Samnestag*
vor den ZWOELFFTEN TAG & an dem nechsten
Suntage vor den ZWOELFFTEN TOGE. Vbi sic
 annotatum reperio: *Ces deux dates sont difficiles a*
dechiffrer. Le calcul n'y suffit pas. Il faut ne-
cessairement recourir aux conjectures. Ast, quæ
 afferuntur, inanes sunt conjecturæ, quoniam
 ibi hic dies duodecimus habetur pro XII. Ja-
 nuarii. Varie ac misere se torquet Auctor,
 vexat locum conjecturis & in errores suos im-
 plicatur. Diem certissime nobis declarant lo-
 ca quæ sequuntur. In SCHILTERI *Comm. Ju-*
ris Feud. Alem. p. 600. & 602. *nach dem heiligen*
ZWOELFFTEN TAG nach Weibenachten. A-
 pud WENCKER. in *Collectis Archivi Jurib.* p. 59.
zum ZWELFFTEN DAGE nach den nechsten Wi-
benachten. Conf. SCHILTERI *notas ad Kœnigs-*
 C 4 hov.

Januarius.

hov. p. 932. Diploma MSC. Landgraviorum Thuringiæ de an. MCCC LXIX. de oppignoratione Sangerhusæ: *zwischen hie und den ZWELFTEN TAGE, den monnennet EPIPHANIE.* Conf. LVNIGII R. Arch. Part. Spec. I. Theil. p. 583. item in *Spicil. Secul.* P. I. p. 389. sq. In Dni LVDWIGII Rel. MSS. T. V. p. 171. *nach der heil. Dreyer Könige Tage und des ZWELFFTEN.* In Germania Inferiori ac Belgio nominatur (uti revera talis est in Ecclesiis Occidentalibus) *der dreyzebnde Tag*, vocabulo tamen pro dialecti varietate corrupto. In Wassenbergii *Hist. Embricensi* p. 116. *des Donnersdags nae DARTHÜNDAG*, & p. 72. *op den DARTIENDEN DAGH.* Item in Cod. Dipl. ad TESCHEN-MACHERI *Annales Cliv. Jul. & Mont.* p. 22. *op dertien avent*; ibidem p. 53. *des Donnersdages naest nae Middags DRVTTIENDE DAG gebeiten Epga* (scrib. *Epya* i. e. Epiphan.) *Domini.* Sic enim ibidem p. 69. *op den billigen DRVTTYDDEN DACH gebeiten in deme Latine EPIPHANIA DOMINI.* Angli quoque: *Thedertien Dayes* ajunt, FR. IVNII *Nomencl.* p. 553. Mira prorsus extat explicatio in VREDII *Geneal. Comitum Flandr.* P. II. p. 100. *Data erant ipso festo (Heyliger DERTHIEN DAGE) id est Sanctorum tredecim dierum post Epiphaniam. Quem locum ita VREDIVS, ipse Belga, ex*
PON-

(h) In hoc nobili Dipl. *Elisabetba*, ultima Degeneris Alberti uxor (quod adhuc ignorarunt Scriptores nostri) PR V-THENA

PONTANO recenset & sine nota transmittit. *Januarius.*
 Inde porro numerantur dies, *am Dinstagenach*
dem ACHZENDEN TAGE unsers Herrn in
SCHANNATI Client. Fuld. p. 220. item *am*
Montage nach dem ACHCZENDEN TAGE in
Dipl. MSC. quod continet testimonium de Iu-
dicio criminali in Camburg de an. MCCCXCVIII.
item in dem ACHZEHENDEN TAGE nach des
bailigen Christs Tage in Friderici Admorsii Dipl.
MSC. (1) de an. MCCCXXIV. Vterius etiam
 legitur *an dem Durnstag vor dem ZWENTZIGE-*
STEN TAGE zu Wihenacht apud WENCKER.
de Vsburg. p. 53. quæ est Octava Epiphaniæ.

§. III.

DIES LVNÆ post TRIVM REGVM a Belgis *Verlooren*
 vocatur *verlooren Maendagh*, eo quod conviviis, *Maendag.*
 lusu & jocos perdatur, v. KILIANI *Erymol.*
 Item *vercooren* ac *verswooren* sive *geschwooren*
Maendagh, quoniam in Belgio Magistratus illo
 plerumque eliguntur suique officii præstant jus-
 jurandum. Apud Argentorateneses solennis ab
 antiquo est consuetudo, ut, postquam die IV.
 Ianuarii (*in der sogenannten CHVR-NACHT*) *Chur-Nacht*
 novi Magistratus electi ac surrogati sunt, die
 XI. Ian. literæ, quibus anno MCCCCLXXXII.
 constituta & adhuc confirmata publici regimi-
 nis formula perscripta est, in atrio templi Ca-
 the-

C 5

THENA nominatur, de qua Commentationem scribere
 instituit Dns. M. HENR. GOTTL. FRANCVS, Variscus.

*Januarius.**8
Schwör-Tag
apud Argento-
rasenses.*

thedralis a Syndico Civitatis recitetur, & tunc primo Prætor Consuli, deinde Consul ac Senatus cum Assessoribus & Scribis, tandemque populus universus, detectis capitibus, digitis in cælum erectis, Prætori præstent fidei & obsequii iuramentum; quod vocant *den Schwör-Tag*, *diem juratorium Magistratûs & Civium*, cuius solennitati non raro Principes Magnatesque vicini solent interesse. *Hist. R. marques de An MDCCI. p. 26. & 29* Huc spectat locus, quem DIETHERVS in *Addit. ad BESOLDI Thes. Pract. p. 462. artic. Kinder*, procul dubio ex antiquis legibus exscripsit: „Zu Straßburg wird einer „mit drey Schilling verehret, so er selbiges Iah- „res ein Kind erzielet, und zwar acht Tage nach „den SCHWERTAG.“

§. IV.

*Dies Felicis in
Pincis.*

Dies XIV. Ianuarii sacer est FELICI Episcopo Nolanò cum additamento in PINCIS, quod corrupte in plurimis libris legitur in PINEIS. Loca colligere nec juvat nec vacat. Vid. tamen Chronicon Montis Sereni ex Edit. Illust. MENCKENII nostri T. II. *Scriptor.* p. 213. ubi omissum a Madero restituit Codex Plothianus, sed etiam falso: in *Pineis*. Aufim huc referre corruptissimam subscriptionem ex Dni LVNIGII *Corp. Iuris Feud. T. II. p. 1559. am Donre- dage usa Felicis inn - - - tis*, & legere confiden-

(m) Dicuntur etiam dies Quinquagesimæ *die verbottene Zeit* in BARTHOL. SCHOENBORNII *Computo Astron.* quia

denter: *nba* (post) *Felicitis in Pincis*. De loco *lanuarius*.
hoc in *Pimis*, ubi Felix sepultus est, disputatur in Actis Sanctor. Mens. Ian. T. I. p. 940.

§. V.

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ in PEZII *Domini Septuagesimæ: da man das Alleluja niederlegt.*
Scriptor. Austr. p. 1138. dicitur *der Tag vncz daz man ALLELVIA NIDERLEGT.* Glossa ad Lehn-Recht c. IV. §. Nota: Vnd das Advent, vnd darzu die LXX. Tage von der Zeit, da man DAS ALLELVIA HINLEGT, bis ausgebet den Ostern. Nam Alexander II. Papa in Synodo Mantuana statuit, Alleluja inde a Dominica Septuagesimæ usque ad Resurrectionis festum non cantandum in templis, v. GASSARI *Annales August.* ap. Dn. MENCKEN. T. I. p. 1399. B. BARONII *Anal.* ad an. MLXXIII. Conf. omn. can. 55. de consecrat. dist. 1. Latine alias vocatur Alleluja claudere ap. CANGIVM, item dimittere. Causam refert HOSPINIANVS de Festis Christi. fol. 32. b. ita: „Per Septuagesimæ tempus significatur Pontificiis deviatio, exilium & afflictio humani generis ab Adamo usque ad finem mundi. Vnde & toto hoc tempore CANTICALE-TITIE INTERMITTUNTUR.” Alia quædam ratio affertur in Postilla veteri German. superius allegata, fol. 43. ad hanc Dominicam: „H-wt geet an die gebunden (m) zeit der siebenczig tagen,
ge,

quia per eos omnis musica, omnis cantus lætitiæ cessare debet.

„ge, dariinn wir begeen die Gefancknuß vnn daz
 „ellend, das dye Kinder von Israhel in der alten ee,
 „do die altväter gefangen waren czu Babilonia si-
 „benczig Iar. Do lieffen sie das frolich gefang
 „Gotes in frembden landen. Das waz ein fi-
 „gur der heyligen czeit, do wir bewt eintreten.
 „In den tagen sollen wir nit singen das Allelu-
 „ja „ GAVANTVS in *Thef. Rituum* T. II. c. 9.
 p. 105. ait: *Deponetur in Septuagesima Alleluja,*
bis eo cantato & repetito in fine primarum vespere-
rarum Dominice. Ita quoque habet *Expositio*
 „antiqua Festorum MSC. „Ideo autem ad vespere-
 „ram hoc est in fine diei Alleluja deponitur, quia
 „in fine vite post laborem unusquisque ad requiem
 „cum cantu Angelorum fertur. „ Vulgo etiam
 hæc Dominica nomen gerit ab introitu officii
 five missæ: *Circumdederunt*, v. Chron. Mont.
 Ser. ad an. MCCII. In B. TENZELII *Suppl. II.*
Hist. Gorbanae p. 143. ita subscribitur: Anno
 M C C C L V. an dem Sontage circumdederunt,
 als men dye Meyde verbutet. Risum prope mo-
 vent

Dominica Cir-
cumdederunt,
als men die
Meyde verbutet.

- (n) Contendere auisim atque in me recipere, antiquam vocem
Butteil ejusdem esse derivationis. Plerique ducunt quidem
 a voce *Beut*, *exuvia*, quia mortuarii exactio sit quasi *exu-*
viarum & prædæ instar Domino. v. Dns POTGIESER *de*
Servis Germanor. L. II. c. 2. §. 4. p. 176. Sed 1) *mortuarium*
 & *Butteil* inter se differunt. Illud enim post mortem ma-
 riti præstatur per optimum animal, hoc vero mortua u-
 xore per pretiosius vestimentum. 2) *Exuviarum* nomen,
 quod in hac materia occurrere solet, & quod auctoribus
 derivationem a *Beute*, *præda* suppeditavit, notat *vesti-*
menta. Recte itaque Dns ESTOR *de Ministerial.* p. 131. not.
Butteil explicat NVPTÆ donum, quod Domino in casum
 mortis

vent verba postrema Lectori. TENZELIVS *Iannarius.*
 ipse c. l. addit: *Quid sibi velit mirabilis hæc diei
 Dominicæ appellatio, aliis relinquo explicandum.*
 Sed vix risu digna sunt verba, si serio & accu-
 rate consideres, quia produnt (ut opinor) ve-
 stigia moris antiqui. Extat Canon Gelasii, in
 „quo præcipitur: „*Devotis Deo virginibus, nisi*
 „*aut Epiphaniorum die, aut in Albis Paschalibus,*
 „*aut in APOSTOLORVM NATALITIIS SA-*
 „*CRVM VELAMEN minime IMPONATVR,*“,
 can. 11. caus. 20. qu. 1. Itaque formulam: *die*
Meyde verbuten (n) accipio de nubendis sive ve-
 landis ad religiosam vitam virginibus. Nam
 propter Natalitium Apostoli, id est, propter di-
 em Conversionis Pauli, ea Dominica tunc secun-
 dum Canonem velabantur virgines. Vocant
 autem Natalem sive Natalitium eum quoque
 diem, quo rei alicujus initium ac memoria ce-
 lebratur, vid. CANGIVS. Lectoris per omnia
 fit judicium.

FE-

mortis erat solvendum sive præstandum; in eo tamen fal-
 litur, quod dictum putet quasi *Braut*-vel *Brutteil*. Hæc
 enim duriuscula foret derivatio. Non ingrata Lectori
 erit hæc digressio, tum quia probabiliorem vocis *Butteil*
 derivationem monstrat, tum quia meam de verbo *verbu-*
ten conjecturam confirmat. Affinis hujus verbi significa-
 tio in ZACH. GARTZENS *Hist. Brandenb.* MSC. occurrit,
 & quidem in Edicto Alberti I. *Elect. Brand.* quo pax pu-
 blica in Marchia sancitur de An. MCCCC LXXII. ubi ju-
 bentur omnes incolæ: *der Beschediger hase tho VERBU-*
TEN, i. e. bona raptorum præsidio interea *tegere & cu-*
ssodire, donec Judicium auctoritate vindicentur.

FEBRVARIVS.

§. VI.

Februarius.

Fest. Purificat.
Maria.FESTVM PURIFICATIONIS MARIÆ sive
CANDELARVM apud LEIBNIT. T. I. *Scriptor.**Rer. Brunsvic.* p. 819. dicitur *dies Mariæ Cerea-*
lis. Apud Germanos communis hodieque

Lichtmess.

usitata appellatio est *das Fest unser leuen Vrowen*
also to LECHTMISSEN, apud EVNDEM T. III.p. 433. item *unfers Herrn LICHTMESS-TAG*
ap. Dn. LUDWIG. in *Script. Wurzburg.* p. 731.Apud Danos *Candelmess.* De nomine *unser*
Frauen Lateren Tag, quod perperam hujus fe-sti esse creditur, infra sub Festo Mariæ Nativ.
agemus. Porro in Dipl. Chomburg. de an.MCCCLXXXI. dicitur *unser Frauwen Tag*
KERTZWEIHE. Apud DATTIVM p. 36.

Kerzweibe.

unser Frown Tag KERZWIHY. In LVNIGII
*R. Archiv. Parr. Spec. Contin. IV. P. II. p. 482.**unser Frauen Abend der KERSSWEYHE.* In
EIVSDEM *Spicil. Secul. P. I. p. 391.* legitur: *Sonn-**abend vor der CREVTZWEIH*, sed corrigendum:
Kertzweib. Porro in Diplom. IohannisCom. Sponheim. de an. MCCCXXXI. est: *unser*
Frauen KERTZMESSE, in SCHILTERI *Gloss-*

Kersdag.

far. Teuton. p. 583. Belgæ vocant *den Kersdag.*
In RVDOLPHI *Gotha Diplom. P. II. p. 274.* in-venio: *am Sonnabend nach dem KRISNITAGE*,
ubi equidem *Kerzweitag* sive *Kersweitag* legen-dum existimo. Græculi hoc festum dicunt
ὑπαντήν sive *ὑπαπαντήν.* MEVRSIVS in *Glossar.**Græco-Barb.* Quod nomen etiam interdum
La-

Latini usurpabant. Sic in Chron. S. Ægidii *Februarius*. ap. LEIBNIT. T. III. p. 573. Ὑπάντη Domini, id est, festum Purificationis, hoc ὧ FESTVM LVMINVM dico. Apud DITMAR. MERSEB. *ibid.* T. I. p. 375. *iiiij. Non. Febr. id est ὑπάντη Domini, id est, obviatione justī Simeonis.* In Dni IOHANNIS Scriptor. Mogunt. T. I. p. 672. *feria 5. ante Hypapantes.* In Chron. ALBERICI ap. LEIBNIT. in *Access. Hist.* T. II. p. 63. a recentiore manu, nescio cujus, explicatur *Epiphania*, quod miror.

§. VII.

INEVNTIS QUADRAGESIMAE HEBDOMAS apud Anglo-Saxones *Cyswuca* dicebatur, id est, *Hebdomas casta*, explicante SCHILTERO in *Thef. Antiqu. Teut.* T. I. P. II. p. 64. vocabulo pio ac modesto, quod veterum per id tempus castimoniam, sanctitatem & abstinentiam ab omni turpitudine satis indicat. Sequentium vero seculorum corruptela immanem stragem bonis moribus intulit, & cum luxuria luxuriosa quoque nomina invexit, sicuti dies hujus Hebdomadis declarant. Et notavit BALVZIVS ad *Reginonem de Discipl. Eccles.* p. 564. Bacchanalia, quæ præcedunt Quadragesimam, translata eo esse a Natalitiis seu Calendis Januarii, utpote quæ apud Christianos olim, more gentilium, turpissima luxuria, larvatis item grassationibus erant non solennes sed infames, vide supra §. I. Scilicet deinde commodiorem in statum
res

Februarius. res perducta est, leviorque visa turpitudine, postquam rigore jejunii sequentis excusari cœpit.

§. VIII.

*Dom. Esto mihi.
Fastnachts-
Sonntag.*

DOMINICA ESTO MIHI vocatur *der Fastnachts-Sonntag* in Inscript. Lipsi. p. 149. num. 546. & in SENFFII *Hist. Stolpensi* p. 109. item *Dominica ante Cineres* in ALBERICI *Chron.* ap. LEIBNIT. p. 507. item *prima Dominica, quæ est ante Caput Fejuniorum* in Concil. Narbon. an. MLIV. Germanice *Sonntag vor den Faschung* in

Feiste Sonntag.

HVEBERI *Austria* p. 65. Porro *der feiste (o) Sonntag*, item *der Herren Fastnacht* in WIDEMANNI *Chronico Curienfi* MSC. ad an. MCCCXCV. In STEYERERI *Hist. Alberti II.* p. 666. promittunt quidam sub dato *des nachsten Sonntags vor HERREN VASNACHT*, se in custodiam venturos *uf den nachsten Weissen Suntag*. In Postilla veteri, superius aliquoties citata, fol.

Pfaffen Fastnacht.

48. est: *an dem Suntag der PFAFFEN VASSNACHT*

(o) FEISTE vocatur a pinguedine & butyro, cujus esus tunc adhuc permittitur ante Quadragesimam, & quia eo pinguisimas varii generis placentas faciunt. Post id tempus coepit esse peccatum mortale. In VOGELII *Annal. Lipsi.* p. 83. *daß Niemand bey Christlichen Geborsam und einer Todt-Sünde die Heil. Faste durch und in anderen gebothenen Fastel-Tagen, Milch Speise, das ist, Butter, Käse und was von Milch oder mit Milch gemachet ist, gebrauchen oder essen solle.* Et talis peccator gravius puniendus censetur, quam fur, latro, adulter aut quivis facinorosus. Jam dies præcedens Sabbathi appellatur *der weitzte Sonabend vor Vasnacht* in Dni SCHANNATI *Client. Fuld.* p. 360. item

NACHT genannt. Conf. not. SCHILTERI *Februarius.*
 ad KOENIGSHOV. Chron. p 803 & CANGIVS
 sub *Carniprivium*. Hic dies enim est Clericis
 quasi vigilia Jejunii Quadragesimalis, quod se-
 quenti mox die ab iis inchoatur. Et in hoc, sicut
 in aliis omnibus, Clericos a laicis esse distinctos
 voluit antiquitas, ceu patet ex Attonis Ep. Ver-
 cell. Capitulari c 64. ap. D'ACHERY T. I. p. 408.
 „Septem hebdomadas plenas ante S. Pascha omnes
 „Clerici, in sortem Domini vocati, a carne & de-
 „licis jejunent. Quia sicut discreta debet esse
 „vita Clericorum a laicorum conversatione, ita
 „& in jejuniis debet fieri discretio. „ Ibid. p. 732.
 „ut post diem Dominicam ante Cineres usque ad
 „Pascha carnibus non utantur „ HOSPINIA-
 NVS de Fest. Christ. fol. 38. „In ipsa, inquit, Do-
 „minica Quinquagesimæ peccatur etiam a Clericis
 „crapula, ebrietate, lusibus & luxuria, ad jeju-
 „nium, quod sequenti die inchoant, sese egregie
 „preparantes. Unde & hæc Dominica a Ger-
 „manis vulgo der HERREN FASTNACHT, hoc
 D est,

item der schmaltzige Samstag in WERLICHII Chron. August.
 P. II. p. 228. quod GASSARVS in MËNCKEN, Script. T. I.
 p. 1682. A. vertit *butirosum Sabbatum*. Imo etiam dies
 Iovis non post (ut opinor) sed ante Esto Mihi apud Gallos
 vulgo nominatur *Fendi gras*, Italis *Giove di grasso*. Ra-
 tionem affert Dns IO. CHR. NEMBITZ dans le *Sejour de Pa-
 ris* (Edit. noviss. 1728.) cap. 23. p. 189. De alio nomine
 der wenige Rinn-Abend vide conjecturam meam paulo post
 not. (q) In Terra Tyrolensi vocari audio den *unsinnigen
 Phintztag*, ab infana grassatione vel voracitate plebis, da
 sich einer neummahl voll fressen mus, ut habet vulgare ibi-
 dem proverbium.

Februarius.

„est, CLERICORVM (p) sive DOMINORVM
 „BACCHANALIA appellatur.„ Quam scele-
 rate autem atque impie jam olim hac die vixe-
 rint Clerici, ex Chronico Curienti MSC. c. l.
 manifestum est, ubi aliquot Sacrificuli de scorto
 palam usque ad vulnera digladiabantur. *sie schlü-
 gen sich um die schönste Hur.* Sic eadem die anno
 MCCCC LXXVII. Augustæ Sacrificulus puel-
 lam violavit, quem deinde Magistratus secula-
 ris, memorabili ad posteritatem exemplo, per
 suos lictores cepit, catenisque in publico foro
 decussatim vinctum transmisit Episcopo, vid.
 GASSARVS c. l. p. 1687. sq. Imo vero de Ab-
 batissa Tigurina quoque testatur HOTTIN-
 GER. in Helvet. Kirchen Gesch. P. II. p. 696.
 „Mit was Andacht die große Fasten angehebt
 „worden, ist unter anderem aus dem zu sehen,
 „dass An Chr. 1433. zu Zürich selbst die Aebtissin
 „zum Frauen Münster samt Herren Fredrich von
 „Heuen Nachts vermumt mit zimlichen Vnwesen
 „in der Stadt herumgeloßen, so dass selbige Wo-
 „chen nicht unrecht die TAVBE (VNSINNIGE)
 „WOCHEN genennet worden.„ Quod in gra-
 tiam exterorum ita verto: „Qua pietate ac re-
 „ligione Jejunium Quadragesimale olim fuerit
 cœptum,

(p) Vocabulum quidem Herren olim Clericis κατ' ἐξοχήν tribu-
 tum fuisse constat, vid. Dns SCHERZIVS ad Rhythm. de
 Caroli M. Expedit. Hispan. in SCHILTERI Thes. Antiqu.
 T. II. p. 39. Comprehendit tamen etiam Principes &
 Magnates, qui hoc & sequentibus diebus quoque varia vo-
 luptate perfruebantur. Hinc recte TOLNERVS in Bibl.
 Spruch-

„cæptum, inter alia exinde patet, quod An. Cor. *Februarius.*
 „MCCCCXXX. Abbatissa ipsa Monasterii B. Virg.
 „Tigurina, simul cum Friderico de Heuen, no-
 „tuno tempore, larvata & bacchabunda per
 „urbem cursitaverit, ita ut illa HEBDOMAS
 „non immerito MALIGNA & VESANA vulgo
 „vocaretur. „

Præterea dicitur hæc Dominica *der Vastel* *Große Vastel*
Abend.
Avend ap. LVNIG. in *Spicil. Eccles.* T. II. p. 435.
opden Sondach to VASTEL-AVENDE. Et quia
 etiam dies sequens Lunæ vocatur *Vastel-Avend*,
 ut ex BOTHONE probabo, Dominica hæc ad
 ejus differentiam a solenni Principum & Cleri-
 corum lætitia dici cœpit *der grofse Vastel-Avent*
 apud eundem LVNIG. in *Corp. Juris Feud.* T. I.
 p. 1989. *opden Sondag zo GROISS VASTA-*
VENDT, den man nent ESTO MIHI. Hæc
 vox etiam Belgis usitata. Vid. VREDII *Geneal.*
Com. Flandr. P. II. p. 12. & 25. ubi: *groot Vastel-*
avonde. Cæterum in nostrorum Principum
 Diplom. MSC. quo Fridericus, Balthasar &
 Wilhelmus Catharinæ illiusque filiis Friderico
 & Wilhelmo urbem Sleusingen vendunt, de An.
 MCCC LXXIII. occurrit insolita hujus Domini-
 cæ appellatio, quæ tamen prave scripta in Libro

D 2

Co-

„*Spruch-Buch* p. 607. „Dieser Sonntag wird daber HER-
 „REN FASTNACHT geheissen, weil die grossen Herren und
 „adlichen Personen - - ihre Fastnacht in grossen vornehmen
 „Orten erst angefangen, und ihre Turniere mit allerley Ren-
 „nen, Stechen und Ritter-Spiel gehalten. „Refert tamen
 hæc ad Domin. *Invocavit* ut etiam SCHILTERVS in *Glos-*
sar. Tent. p. 21.

Februarius.

Copiali satis legi non potuit: *An Suntage Esto Mibi genant der Rme Suntag.* Opinabatur aliquis, scribendum *Rwe Suntag*, dies *otiosus*, *genialis*, quo liberius sibi indulgent Clerici. Sed postea certiozem ex Originali lectionem mecum communicavit Dns CRAMERVS, Secret. Dresd.

Rinne Sonn-
tag.

Dominica ESTO MIHI genant der RINNE SONTAG (q), quod nomen non a voce *rein purus*, sed a *rennen concurrere*, vocabulo rei torneamentariae, derivandum censeo. Dicebant enim veteres quoque *rinnen*, *rynne*, ut ex MONACHI PIRNENSIS autographo (quod est in Bibl. Ampliff. Senatus Lips.) non semel observavi (conf. SCHILTERI *Glossar.* p. 685.) & hac Dominica Principes & Optimates certamina equestria & ludicra celebrabant. Quemadmodum in KAMMERMEISTERI *Chron. Erfurt. MS. ad an. MCCCC LXV.* legitur de hoc tempore: „*Inn deme LXV. Fare wardt ein Hoff*
„*zw - - da dan vaste treffliche lute bene quamen,*
„*und besundern der Hochgeborne Furste Hertzoge*
„*Wilhelm von Sachssen und die Hochgeborne Fur-*
„*stin Frowe Katharina sine Gemahl, Ihre Graven*
„*mit Iren Vrowen &c. und vbetin alda faste hofe-*
„*ligkeit mit der gleven, rinnen, mit speerste-*
„*chenn und mit allerlei frohligkeit.*„ §. IX.

(q) Ejusdem indicio innotuit mihi alius dies: DONNERS-TAG, *der da beisset der WENIGE RINNABEND*, qui occurrit in Dipl. MSC. *Gartzens von Melre* de An. MCCC LX. Opinor, diem Iovis intelligi, qui Dominicam Esto Mihi praecedat, cujus aliquot nomina jam in not. (o) exposui, & quo ludicrorum certaminum quaedam erant praeludia.

Id

§. IX.

Februarius.

DIES LVNAE post DOMINICAM ESTO MIHI vocatur *der Vastel-Abend* scil. minor, ad differentiam majoris, Dominicae praecedentis. In IOH. LINDENBROGII *Notitia Episc. Daventr.* (Colon. 1670. 8.) p. 370. ita legitur: „Item so sollen se des MANENDAGES na den Sonendage, to VASTOLLAVONDE in de Vasten gaen.“ Qui dies fatalis fuit Ludovico AEpiscopo Magdeb. de quo ita Chronicon BOTHONIS T. III. p. 388. ad annum MCCCCLXXXII. ait: unde was in dem VASTELAVENDE des MANDAGES, in dem dorledagen i. e. in diebus lœtitiæ. Et Chron. Bergenſe ap. MEIBOM. T. III. p. 305 in caput cadens ita alluſus eſt, ut tertiis Bacchanalibus, cum id pridie (i. e. die Lunæ) factum eſſet, expiraret. PIRNENSIS: Montags an der FASNACHT am Abend. Apud Danos adhuc in uſu eſt nomen *Fastelauns Mandag*, mos vero tumultuoſus curſitandi larvis per plateas graſſandique publice (vulgo *Fastelauns loeben*) lege regia dudum ceſſavit. Porro ſequuntur nomina veſana. Dicitur hic dies quoque *der gailc Montag* ap. CRVSIVM in *Annal. Suev.* P. III. L. VII. p. 376. & in WERLICHII

Dies Luna post
Esto Mihi.
Vastel-Abend.Fastelauns
Mandag.

Gailc Montag.

D 3

Chron.

Id probare videtur locus in HOTTINGERI *Helvet. Kir- chen-Geſch.* P. II. p. 73. „Der Graf verfügte ſich gen Baſel neben viel anderen dahin kommenden Edelleuthen, DONSTAG vor der HERREN FASNACHT, Faſnacht, Kurzweil zu halten.“ Hoc nomen der wenige Rinn-Abend ſimul tacite indicat, Dominicam Esto Mihi fuiſſe dictam der Meyere ſive der Groſſe Rinn-Tag.

Februarius.

Chron. August. P. II. p. 180. GASSARVS ap. MENCKEN. T.I. p. 1596. D. ita: XII. Febr. mensis luce, quam vulgus SALACEM LVNAE

Narren Kirchweyh.

DIEM appellat. Alicubi vocatur der Narren Kirchweyh. Nam in SEB. BRANDII lepido libro Narrenschiff inscripto, qui prodiit Basileæ an. MDVI. 4. hanc clausulam adjecit typographus: Gedruckt zu Basel uff die VASENACHT, die man der NARREN KYRCHWICH nennet.

Fests-Montag.

Dicitur etiam der Fests-Montag. Sunt illa nempe laicorum Hilaria, quibus populus per plateas larvatus (vermummt) discurrit, flagris cadit, carbonibus ac fuligine infuscat occurrentes, & in summa tandem in omnem lasciviam & luxuriam effunditur, rigorem jejunii ac poenitentiae tanto fortius deinde perlaturus. Unde tristissima saepe incommoda sunt enata. Lipsiae anno MCCCCXCIX. accidit casus memorabilis sed funestus, quem verbis PEIFERI L. II. §. 53. referre libet: „Mos erat, inquit, antiquitus Lipsiae, ut Liberalibus personati juvenes per vicos „oppidi ARATRV M circumducerent, & puellas ob- „vias per lasciviam ad illius jugum accedere, etiam repugnantes cogerent, hoc veluti ludicro poen- „nam expetentes ab iis, quæ innuptæ ad eum usque „diem mansissent. Accidit in Bacchanalibus An- „ni 1499. ut unus ex his Ludiis puellam quandam „cordatorem aratro urgeret. Cumque illa ejus „manibus elapsa in proximam domum profugisset, „nec abstineret personatus ille fugitivam persequi; „tandem cultro arrepto acriter instantis pectus „trans-

„transfixit, & a cedere recenti ad Judicem deducta, *Februarius.*
 „infestum sibi spectrum non hominem a se percus-
 „sum fuisse causata fuit.” Ita Monachii in Ba-
 varia an. MDCVI. cum quidam personatus ho-
 nestam virginem carbone denigraturus esset, pu-
 pillam reluctantis lavam ita læsit, ut sævos cru-
 ciatus passa de visu periclitaretur, nisi S. Benno
 scil. opem tulisset, vid. Dni MENCKENII
Script. T. II. p. 1949. A. Et tamen eas consue-
 tudines tolerare quam tollere, metu majoris
 mali, mavult Pontifex in c. 6. dist. 4. In Pala-
 tinatu, Bavaria &c. hunc diem appellant *den*
blauen Montag a colore violaceo, quo omnia in *blaue Montag.*
 templis exornantur. Et hoc die ab operis va-
 cant otioque ac lætitiæ indulgent opifices cum
 famulis; unde forsân in genere dies otiosi atque
 geniales ab iis *blaue Montäge* nuncupantur.

§. X.

DIES MARTIS vulgo *Fastnacht* i. e. Vigilia *Fastnacht.)*
 Carnisprivii seu Jejunii Quadragesimalis, item
Fastnacht Dienstag a BOTHONE ap. LEIBNIT.
 T. III. p. 422. dicitur *der leste Vastelabend*, &
 p. 389. clare: *des Dinxsedages im lesten Vastel-*
avende. Austriaci &c. vocant *Fasching, Faschung,* *Fasching.*
 vid. HVEBERI *Austria* p. 56. & 82. In Dni
 LVDWIGII *Reliqu. MSS. T. IV. p. 273.* in Fri-
 derici Austriaci literis de An. MCCCXVIII. *an*
dem Vafchänge Tage. Apud CRYSIVM *Annal.*
Svev. P. III. L. VI. p. 341. nominatur *die rechte* *rechte Fast-*
Fastnacht, vid. sub Dominica Invocavit. In *nacht.*

Februarius.

junge Fast-
nacht,

Historiis Helvetiorum nomen habet die *junge Fastnacht*. Apud HOTTINGER. in *Helvet. Kirch. Gesch.* P. II. p. 194. „Als An. 1384. die IVNGE „FASSNACHT auf S. Matthias des Apostels A- „bend gefallen, hat Nicolaus Bischoff zu Constan- „im gantzen Bischthum erlaubet, selbigen Tag „Fleisch zu essen.“ In HAFNERI Solothurn. *Schauplatz* P. II. p. 194. ita legitur: Anno 1499. am Montag vor der IVNGEN FASSNACHT haben die Eydgenossen ein Gefecht gehalten an St. Lucey Steig; quam pugnam CRYSIVS c. l. L. IX. P. III. p. 511. factam dicit postridie Bacchanalium Dominorum. Pergit HAFNERVS: Folgenden Zinstag an der IVNGEN FASSNACHT wurde der Feind bey Treisen geschlagen. Conf. VRSTISII Chron. Basil. L. VI. fol. 478. sq. ubi earundem rerum tempora quoque ita succedunt: Am Sonntag der Herren Fastnacht - - - Montag drauf - - - Zinstag die IVNGE FASSNACHT. E contrario Dominica Invocavit nominatur die alte Fastnacht, ut mox erit demonstrandum. Saepe legitur in scriptis veterum, Principes & Ma-

(r) Dns SCHILTER. ad Koenigsbow c. l. pro explicanda vocis derivatione adducit locum ex Alberti II. constitutione, quae apud DATT. p. 181. extat: von Nieman gebuset, geschützt, GESCHÜRET, vertedinget &c. Sed pace tanti viri dicere liceat, eam significationem non esse hujus loci. Verbum enim *schüren* ibi notat defendere, protegere, ut patet etiam ex p. 181. hanthaben, SCHÜREN, schützen, schirmen. Conf. SCHANNATI *Sammlung alter Docum.* p. 10. Porro in 10. GVIL. WIEDERHOLDTII *Diff. de Judiciis Marchicis* (vulgo von Märcker-Gedingen) An. 1728. Arg. habita, & quidem

Magnates egisse Hilariā Carnisprivii & ad ea se mutuo invitasse, *dass sie Fastnacht gehalten, und einander darzu geladen.* Tum vero multi nostratum diem hunc Martis intelligunt, qui solus hodie apud nos *Fastnacht* dicitur; cum tamen Dominica Esto Mihi & dies aliquot eam præcedentes ac subsequentes, præter hanc diem Martis, generali nomine indicentur.

Februarius.

§. XI.

DIES CINERVM vocatur *Eschtag* in Fastis Limburg. p. 115. quem etiam *Eschen-Mittwoche* nuncupat HOTTINGER T. IX. *Hist. Eccles.* p. 13. Belgis *Afchen-Woensdach.* Antiqui vocant porro den *Schürtag*, sicut KOENIGSHOVEN in *Chron. Alsat.* p. 254. i. e. diem purificationis sive absolutionis. Est enim *schüren*, hodie *scheuren*, *purgare* (r), & ita respicit hoc nomen ad ritum veterem in Ecclesia, de quo Gilbertus Episc. Lunicensis testatur: „AB-
„SOLVIT *Præsul* populum de venialibus in CA-
„PITE (s) IEIVNII, de criminalibus in Cæna
D 5 Domi-

Dies Cinerum.
Eschtag.

Schürtag.

dem p. 46. in Instrumento veteri legitur: *handhaben¹, schawren und schirmen.* Ergo in allatis exemplis pro *schüren* scribendum censeo *schuren.* Hodie in vulgo nostratum non inelegans locutio superest: *An dem Orte ist gantz schaurig*, de loco ab injuriis coeli & frigoris bene undique tuto. Hæc ideo allegantur, ut nullam verba *schüren*, quod SCHILTER. existimavit, cum illo altero *schüren* & vocabulo *Schürtag* esse cognationem appareat.
(s) CAPVT IEIVNII sive *Quadragesima* antiquis est DIES CINERVM. In Synodo Benevent. de an. MXXI. post DIEM CINE-

Februarius.

„Domini.“ Conf. WILDVOGEL. *de Jure Feflor.* p. 62. fq. adde c. 64. dist. 50. Diverfus eft apud Argentoratenses *der Schwör-Tag*, cujus rationem jam §. III. expofui.

§. XII.

Die Vier Tage.

Dies illi quatuor, qui currunt a Die Cinerum ad Dominicam Invocavit, ab antiquioribus *die vier Tage* leguntur nominati. CRVSIVS *Annal. Sjev.* P. III. p. 510. anno 1498. Augustæ turrim Lug ins Land fulmine exultam refert noctu, die Veneris *in den Vier Tagen*, nulla explicatione addita; quod WERLICH. P. II. p. 258. factum scribit *den eylfften Martii*. Præclarum vero indicium habent IOH. ROLLII *Annotationes Chron.* ap. Dn. DVELLIVM in *Mifcell.* T. I. p. 250. fq. unde ordinem dierum ita notavi: *An dem Montag vor Fafnacht - - - An PFINSTAG IN DEN IIIJ TAGEN - - an den Freitag morgen - - am Mittichen in der erften Vafstwochen.* Nec obscure in Recessu Fœderis Sjev. ap. Dn. DATT. L. II. c. 28. n. 20. p. 461. *dafs das Gericht - - auff die Quattember, nach DEN VIER TAGEN, ZV ANGEENDER* VAS-

CINERIS & Cilicii, qui CAPVT IEIVNII dicitur. Vid. IO. GABR. MITTWOCHS *Diff. de Capite Jejunii*, von *Afchermittwoch*, Lipf 1693. A Gallis nominatur *Carême pre-nant* five *Carême entrant*, ex quo natum est barbarum illud vocabulum, quod in antiquis literis reperitur, & eandem denotat diem, *Carementrannus*, vid. CANGIVS. In Chronico ALBERICI ap. LEIBNIT. in *Access. Hist.* P. II. p. 530. vocatur eodem modo *intrans Quadragesima*.

VASTEN *schierst künfftig angeen soll.* Quæ- Februarius.
 ris, cur dicantur *die vier Tage*, nec plures nu-
 merentur? Certa ratio me quidem fugit, di-
 cam tamen quod sentio: Die Cinerum incipi-
 unt jejunare homines, depositaque omni vo-
 luptate, ferre disciplinam Ecclesiæ; Iam vero
 multi, quorum fuerat ministrare aliis per dies
 istos lætitiæ, adhuc solenni illa recreatione ca-
 ruerant, & languidi quasi ac debiles nunc jeju-
 nii rigorem subibant, nec tamen causa satis di-
 gna subesse videbatur mutandi vetus institutum
 de Capite Ieiunii. Ergo placuit Ecclesiæ, dif-
 ferre beneficium in Dominicam Invocavit, e-
 amque hominum libertati permittere, tanquam
 in lætitiæ supplementum. Hæc (nisi me omnia
 fallunt) causa fuit, quamobrem Germani vete-
 res hoc intervallum dixerint *die vier Tage*.

§. XIII.

DOMINICAM INVOCAVIT (t) varie no- Dom. Invo-
 minatam reperio apud antiquos. Primo *der*
Sonntag in der ersten gantzen Fastwochen, in HVE- cavit.
 BERI *Austr.* p. 71. & 82. Item *die grofse Vast-*
nacht, in Dni WENCKERI *Tr. de Pfalburg.* Grofse Fast-
 p. 129. nacht.

(t) In STEYERERI *Hist. Alberti* p. 313. nominatur *der Sun-*
tag, wen man nu in der Vasten vier Tag gevastet hat, als man
singet Invocavit. Et ita porro Dominica Reminiscere:
Der Sontag, so man 10. Tage hat gefastet, in Dipl. MSc.
 Bothonis de Ilburg, & in Dipl. Bertholdi de Wirde Ad-
 vocati Comitum Gleich. in Dni MENCK. *Script.* T. I. p.
 651. C.

Februarius.

aller Mann
Fastnacht.befreyete Sonn-
tag.Nach - Fas-
ching.
alte Fast-
nacht.

p. 129. ubi: *Sontag* *Invocavit* genant die GROSS VAST-NACHT. Conf. KOENIGSHOV. p. 290. & notas ad eum p. 899. Item den GROSSEN SONTAG, als man singet *Invocavit* me in der Fasten in LVNIGII *Spicil. Secul. P. II. p. 1363.* Nescio an huc referam appellationem *aller Mann (u) Fastnacht*, item *Zondag* *ib*u *aller Manne Vasten*, quam lego in Ill. Dom. a SOMMERSBERG *Codice Dipl. Siles. p. 938.* & in RETHMEYER *Chron. Brunsv. p. 1849.* five *Mann-Fastnacht* in HEIDERI *Deduct. Lindav. p. 952.* Certe tunc laniones, famuli aliiue domesticî, qui præcedentibus festis sua opera inservierant aliis, & propterea indulgere genio ipsi non potuerant, privilegio & permisso benignæ matris Ecclesiæ liberius agunt, qua voluptate iterum etiam reliqui una cum iis libenter utuntur. (w) Inde olim quoque dicebatur *der befreyete Sonntag, Dominica privilegiata*, item hodie ab Austriacis *Nach - Fasching.* Helvetii appellant *die alte Fastnacht*, quo die incipiunt apud Solodurenses haberi nundinæ, ut est in SAVRS *Staedte-Buch.* In HÆFNERO c. l. p. 137. & 148. habetur: *am Sonntag der ALTEN-FASTNACHT.* Ibi-

(u) Hoc nomen quoque in patria mea dulcissima, cui vitæ & studia, si qua mihi sunt, debeo, quondam usitatum fuit, vide SAL. STEPNERI *Inscript. Lips. p. 178.* in monumento Templi Thomani de an. 1480. In quod etiam nuperri-me ex Actis Præposituræ Magnæ Trium Veterum Pagorum Acad. Lips. (Vol. IV. fol. 138. a.) de an. 1610. cognovi, ubi sic erat annotatum: „Den 6. Febr. weill der Pfarrherr

Ibidem p. 154. hæc est temporum series: *Am* Februarius.
Sontag nach dem xx. Tag. - - *An der Herren*
Fastnacht - - *An der ALTEN FASSNACHT.*
 Porro VRSTISIVS in *Chron. Basil.* fol. 480. tra-
 dit, quatuor civitates expeditionem in Hego-
 viam suscepisse *Samstags vor* INVOCAVIT, quod
 STVMPFIVS L. XIII. c. 25. effert: *am Sambstag*
der ALTEN FASSNACHT.

Atque ita bene tenenda est distinctio dierum:
der Herren- oder Pfaffen-Fastnacht, der jungen
Fastnacht, der rechten Fastnacht und der grossen
sive der alten Fastnacht, ne nominum vel simi-
 litudine vel varietate error suborietur. Præcla-
 ram ea in re lucem mihi prætulerunt jucunda
 literæ Legati & Scribæ Civitatis Argentorat. in
 Dni WENCKERI Archivi & Cancell. Iurib. p. 159.
 unde successionem dierum probationis ergo
 breviter (ut soleo) repetam: „*Also reit der Kün-*
 „*nig zu Paris uf der PFAFFEN-VASSNACHT*
 „*(Dom. Esto Mihi) in die stat* - - *und ich kam*
 „*uf die RECHTEN VASSNACHT auch gen Paris*
 „ - - - *also mornende uf den SCHÜRTAG (die*
 „*Cinerum) kame ich fur sin Genade* - - - *Am*
 „*Donrstag war ich den gantzen tag by Im* - - -
 „*Ge-*

„*zu Merckwitz Joh. Wittich innerhalb seiner Zeit der 37.*
 „*Jahr kein Exempell gehabt, und wegen Ergerniß darfür*
 „*gebeten hatt, ist des Richters Sohne* - - *uff ALLERMAN*
 „*FASTNACHT Hochzeit zu machen, abgeschlagen wor-*
 „*den.* „

(18) Dns KNAUTH in loco supra p. 12. allegato derivat vo-
 cabulum *Mann Fasten* von denen Edlen Mannen, welche da
 vor Alters ihre Ritter-Spiels exercirte hatten.

Februarius. „Geben zu Paris uf Freitag zu Abend vor der
„GROSSEN VASTNACHT.“

Funcken-Tag. Notandum porro, primam hanc Dominicam Quadragesimæ alicubi vocari *Funcken-Tag*, à πυρκαϊαὶ. sive rogis, qui publice extrui & succendi solent, observante GRETSERO de *Festis* p. 138.

Weisse Sonntag. Inprimis vero dignum est observatione, nomen *der weisse Sonntag* (vid. Dni WALDSTROMERI Orat. de Curiis Regiis ante Aur. Bull. Noribergæ celebratis p. 70. item ap. DATTIVM p. 734. *der weisse Sonntag*) ad hanc Dominicam Invocavit pertinere. Scio (x) plerosque, imo (ni fallor) omnes scribere atque inculcare, per hanc appellationem intelligi *Dominicam Quasimodogeniti* sive, ut antiqui loquebantur, *in Albis*, quia recens baptizati per totam hebdomadam inde a Sancto Sabbatho usque ad Octavam ejus sive sequentem Dominicam Quasimodog. albis amicti vestibus (*in den Weister-Hembden*) ambulabant, eademque die ad baptisteria exuebantur, vid. LEIBNIT. *Script. Brunsv.* T. II. p. 134. IO. SCHMIDII *Diff. de Vsu Vestium Albar.* §. XXI. item quia Græci hanc Dominicam nominant

(*) Ita B. SCHLÆGEL. in *Diff. de Nummis antiqu. Gothan.* p. 30. subscriptionem in literis Ludovici IV. Imp. usitatissimam: *des nechsten Tages nach den WISSEN SVNTAG* falso vertit: *die post DOMINICAM IN ALBIS.*

(y) Quid autem? In B. TENZELII *Bericht von dem Anfang der Reform. Lutheri* p. 98. Doct. Sebastianus Dominica IV-DICA an. MDVIII. ita Erfurti concionatur: „Lieben Freun-

minant λαμπρὰν ἡμέραν, λαμπρὰν κυριακὴν, vid. *Februarius*.
 SVIGERI *Thef. Eccles.* T. II. col. 212. & 214. Sed
 non semper eadem in nominibus Dierum ra-
 tio fuit antiquissimæ Ecclesiæ ac recentioris, sic-
 uti etiam infra de vocabulo Hebdomadis Ma-
 gnæ intelligetur. Aliquando enim prisca no-
 mina usus retinuit, sed aliis ex causis ac cære-
 moniis derivavit; aliquando etiam ad alios di-
 es transtulit, sicut hoc nomen *der weisse Son-
 tag*. Equidem subdubitare primum coepi de
 veritate hujus explicationis propter locum
 quendam in SCHILTERI *Comm. Iur. Feud. A-
 lem.* p. 425. ubi: *bis uff den WISSEN SVNTAG
 oder Mitvasten*; inde certior factus sum a LEH-
 MANNO in *Chron. Spir.* L. IV. c. 8. p. 257. ubi
 Iudex profitetur: *dass ich heut am Dienstag nach
 dem WISEN SONNTAG fass &c.* addita subscrip-
 tione: *feria tertia post Dominicam INVOCAVIT*.
 Denique omnem mihi scrupulum exem-
 mit B. SCHILTERI *Glossar.* p. 572. ubi & *nach
 dem WISSEN SONTAG INVOCAVIT, (y) & Dni
 LVNIGII Reichs-Arch. Part. Spec. Cont. IV.
 P. II. p. 493. ubi: uff dem nechsten Montage nach
 dem WISSEN SONTAGE, als man in der heil.
 Kirchen*

„Freunde, wir solten heute auf den WEISSEN SONNTAG
 „unsern Kram (indulgentias) auslegen, &c.“ Bona verba
 quæso! Illa explicatio des *weisen Sonntags* sine dubio pro-
 fecta est a manu TENZELII, qui dies Dominicas *Invoca-
 vit & Judica* festinanter commiscuit. Neque enim est pro-
 babile, unam eandemque Dominicam scil. *Judica*, contra-
 riis vocabulis simul *albam* simul *nigram* nominari.

Februarius.

Locus Furis
Prov. Alem.
explicatur.

Kirchen singet zu Latein INVOCAVIT. Non debeo hic prætermittere locum Iuris Prov. Alem. cap. CCCXCVII. §. I. communi errore falso adhuc intellectum. Textus ita præcipit:
 „*Suuer gut hat daz er umb Gelt hinlat, daz man*
 „*ez buuuet, buuuet er ez mit dem Pflug, so sol er*
 „*mit im buuue-tedingen zuuischen der LIEHT-*
 „*MESSE und dem WISSEN SVNNENTAGE.*„
 „*Versio: Si quis fundos colendos alii pro mercede*
 „*locavit, tum, si colonum pellere vult agris, a-*
 „*ratro ejus hætenus coli solitis, debet hac de re*
 „*cum eo agere intra terminum* PURIFICATIONIS B. Mariæ Virg. & DOMINICAM QVASIMODOGENITI dictam.„ Conf. & §. 13. & 14. Dom. SCHERZIVS ad illum locum in B. SCHILTERI *Thef. Antiqu. Teut.* T. H. p. 229. ex KILIANI *Etymol.* observat: *Der WEISSE SONNTAG est DOMINICA in ALBIS, quæ hodie QVASIMODOGENITI dicitur, &c.* At vero si rationem legis investigamus, male illa cum hac interpretatione cohæret. Lex enim respexit tempora, quibus labor agriculturæ in futuram æstatem nondum cœptus est, ut colonus re adhuc integra, sine damno suo migrare possit. Ecquis autem apud nos ita imperitus rei rusticæ, ut post Pascha credat homines agris colendis incumbere? Tunc certe labor maximus absolutus & messis jam in herba est. Ante Festum vero PURIFICATIONIS MARIAE & Dom. INVOCAVIT arare ac sementim facere non consueverunt, ideoque hæc duo tempora lex definivit, quibus com-

commode pelli possit ex fundo colonus. Exinde *Februarius.* manifestum est, quam facile interdum conjecturæ speciosæ, nec tamen antiquitati prorsus consentaneæ, ad eam auctoritatem evehi possint, ut consensu omnium pro indubie veris habeantur, virisque etiam doctissimis hæreant & imponant.

§. XIV.

DIES CATHEDRAE PETRI vocatur in Dni *Dies Cathedra Petri.* IOHANNIS T. I. *Rer. Mogunt.* p. 704. b. *Petri Stuhl-Fest*, & in Chron. Brem. MSC. *Sant Petersdag als be op dem Stæle quam.* In SCHANNATI *Client. Fuld.* p. 345. *Sente Peters Tag als her wart gesätzt uf den Stul zu Rome.* In REHTEMEIERI *Chron. Brunsvic.* p. 548. *der Tag Petri in der hälligen Vasten.* Sic quoque in LVDWIGII *Rel. MSS. T. I.* p. 209. Celebrant hunc diem Pontificii, quia eo S. Petrus primum Romæ sedere cœperit, translata illuc sede, quam VII. annos tenuerat Antiochiæ. BARON. *ad Martyrol.* p. 48.

Cæterum in Dipl. MSC. Ottonis Wenthii, Domini de Yleburg de An MCCCXLVIII. subscribitur: *an S. Peters Tag als man Meerrettig weihet.* Quod nomen an huic diei assignem, nec ne, in præsentia mihi non liquet. Cogitet Lector & pro sua prudentia dubium solvat diemque ordinet.

§. XV.

Dom. Letare.

fröliche Sonntag.

Mittfasten,

Rosen-Sonntag.

DOMINICA LAETARE has in antiquitate accepit appellationes. Ex Latino factum nomen *der fröliche Sonntag* in Dipl. MSC. Nicolai Friderici Decumani (Zehendners) in Freiberg de an. MCCCCXXII. Apud DATT. de Pace Publ. p. 248 *Sontag Letare HALBFASTEN*. Adde KOENIGSHOV. p. 151. In versione antiqua ap. Dn. ECCARD. T. I. *Script. Med. Ævi* p. 954. zo MYTHVASTEN *alman syngt Letare Jerusalem*. A Latinis nominatur *Media* sive *Medians Quadragesima*, ut apud LVNIG. in R. Arch. Part. Gen. Cont. II. p. 186. item *Dominica Mediana* vel *Mediæ Quadragesimæ Dominicus dies* a medio tempore *Quadragesimæ*, quæ *Hebdomas* etiam *Mediana* dicitur c. 7. dist. 75. & *Mediana Septimana Paschæ* in c. 15. dist. 63. Vid. omn. MABILLONII *Museum Ital.* Vol. II. in *Comment. ad Ord. Rom.* p. 127. Vocatur porro etiam *Dominica de Rosa*, *der Rosen-Sonntag*, a *rosa aurea*, quæ illo die consecrari solet non a temporibus Urbani V. (ut GASSARVS T. I. p. 1495. A. cum aliis credit) sed Innocentii III. Apud WENCKER. de *Glefenburg*. p. 110. *der H. Sonentag zu MITTEVASTEN* (2) *Letare Jerusalem*, *genant der ROSEN SONNENTAG*. *Causam*

(2) In I. du MONT *Grand Corps Dipl.* T. III. P. I. p. 236. legitur: *nach dem Sonntage nach Letare in drey heiligen Festen.* Miror

sam consecrationis Rosæ tradit Innocentius III. *Martini.*
 Serm. I. hujus Dom. & DVRANDVS in *Ration.*
Div. Offic. L. VI. c. 53. & ipse actus *m. diana rose*
benedictio dicitur in RAYNAUDI *Opp. T. X.*
 p. 401. Quod reliquum est, de nomine Todten- *Todten-Sonntag.*
 Sonntag remitto Lectorem ad Dni P. C. HIL-
 SCHERI *Diatr. de Dominica Letare* ritumque ido-
 lum mortis ejiciendi. *Lips. 1690. 4.* & Cl. HAN-
 CKIVM *de Silesior. Rebus* p. 122. sqq. Ex MO-
 NACHI FIRN. sive IOH. TILIANI *Onomast.*
 adjicio alium morem, qui *die Lune post Domin.*
Letare Halberstadii quondam in usu fuit & ex
 eadem causa ortum habuit. Verba hæc sunt:
 „An di stet des abgots tempil, der zu Halberstadt
 „czuruddet, wart auch in Gots und S. Steffans erb
 „eine thumkirche erbawet, des czum Gedechtnis
 „sullen daselbst di tumbern, jung und alt, AVE
 „MONTAG LETARE alle Jar EINEN HÖL-
 „CZEN KEGEL an stat des abgots auffsetzen und
 „darnach allesam werffen, auch sal der tumpro-
 „best in offentlicher processio, herlichen solenni-
 „teten, EINEN BARH bey ym lassen furen, so
 „nicht, wirt yhm seyne gewonliche presencz czu-
 „reichen gewegirt, och tregt ym ein Knabe nach,
 „in der Processio, underm armen, EIN
 SCHWERT in der Scheyden. „ Quæ verba La-
 tine ita se habent: „Loco fani destructi templum
 „Cathedrale Halberstadii in honore Dei & S. Ste-

*Ritus antiquus
Halberstadii.*

E 2

„phani

Miror vero, crassum errorem nec ibi nec in LVNIGIO, unde
 haustus est, emendatum fuisse.

Martius.

„phani fuit dedicatum. In cuius rei memoriam
 „Canonici ad unum omnes, seniores pariter atque
 „juniores, quotannis DIE LVNÆ POST DO-
 „MIN LÆTARE CONVVM LIGNEVM loco idoli
 „statuunt, & una omnes procul ictibus petunt.
 „Porro Præpositus pati debet, in publica solenni-
 „que pompa VRSVM prope se duci, sin minus,
 „dono consueto (quod Præsentiam vocant) caret.
 „Ei succedit puer, sub brachio portans GLA-
 „DIVM vagina tectum.„ HENR. MEIBOMIVS
 de Irminsula Saxon. profert locum ex GE. TOR-
 QVATI Annalibus Magdeb. & Halberstad. MSS.
 qui eadem de ritu conum deijciendi tradit, nihil
 tamen de urso in publica processione ducto nec
 de gladio memorat, in eo etiam a PIRNENSI
 diversus, quod ipsam Dominicam Lætare huic
 solennitati assignet. Notatu dignum est, quod
 idem TORQVATVS addit: durasse illum ritum
 inde a multis seculis usque ad Johannem Alber-
 tum, March. Brandenb. & AEp. Magdeb. qui
 Alberto Cardinali Electori & AEpiscopo suc-
 cefferat. Tunc demum abrogatum esse propter
 spectantis multitudinis pericula, quæ ei ex ab-
 errantibus ictibus sæpe imminebant, & propter
 contemptum ipsius Cleri, quos ut viros graves,
 & annis, nobilitate atque sapientia præstantes
 ejusmodi ludicra exercere in tanta luce Evange-
 lii ridiculum fuërit.

§. XVI.

*Dies S. Sophro-
 nii.*

DIES S. SOPHRONII (d.ii. Martii) in SCHO-
 RERI Chron. Memming. p. 20. dicitur S. Fronen
 Tag.

Tag. In STEYERER *Hist. Alberti II.* p. 160. sq. *Martius.*
St. Frenen Tag, uti ex successione dierum, quæ
 ibidem indicatur, apparet.

§. XVII.

DIES SABBATHI ante IVDICA dicitur *der* *Dies Sabbathi*
Sinabunde als man singet Sicientes venite ad *Sicientes:*
aquas in Dipl. MSC. Mechtildis Viduæ Schœn-
 burg. de an. MCCCXXXV. Et in Dipl. MSC.
 Christiani Episc. Numburg de an. MCCCXCIV.
Sabbatho ante Dominicam Iudica, quo cantatur
Sicientes. Hic dies in antiquitate ideo memo-
 rabilis est, quia eo teguntur cruces & imagines
 usque ad Sabbathum Sanctum.

§. XVIII.

DOMINICA IVDICA (quæ & PASSIONIS) *Dom. Iudica.*
 ut olim ita nunc quoque passim vocatur *der*
schwartzte Sonntag, vid. HVEBERI *Austria* p. 64. *schwartzte*
 & DVELLII *Excerpt. Geneal.* p. 192. quoniam *Sonntag.*
 eo altaria, imagines Servatoris crucifixi &c.
 atra veste apparent nuptæ. Rationem exponit
 etiam Dns HILSCHER. *im Etwas zur Kirchen-*
Hist. von Alt-Dresden P. II. c. 2. §. 12. p. 163. cuius
 verbis lubentissime utor: „DOMINICA IVDI-
 „CA oder so genannte SCHWARTZE SONN-
 „TAG hat diesen Nahmen daher, dieweil, wie
 „vor Alters, also auch ietzo hiesigen Orts, der
 „Gebrauch ist, daß nicht nur Altar, Cantzel und
 „Tauffstein, so bißhero, wie den Advent über
 „(scil. mit einem gesticktem schwartzen Sammt
 „Ornat) bekleidet gewesen, mit dem TRAVER-
 „ORNAT angethan worden, sondern auch die-

Martius.

„jenigen, so es haben, in schwartzen Kleidern
 „bey Besuchung der Kirchen erscheinen.“ Quo
 ipso veteres luctum Passionis Dominicæ, paulatim inchoantis, indicare voluerunt; quippe etiam velamina illa imaginum & altarium pictas interdum habebant formas Christi patientis. In Inventario Ecclesiæ Omnium SS. Witteb. ap. IOH. MEISNER. p. 128. habentur: *Eilffgemahlte Tücher, die man gebraucht in der Fasten, so man die Altare und Crucifix verdeckt, darauf von unsers Herren Gottes Leyden gemahlt.*

§. XIX.

*Festum Spasmi
 Mariæ.
 Mariæ Ohnmachts - Feyer.*

Inde a Dominica Judica usque ad Festum Palmarum celebratum olim Hierosolymis præcipue atque passim per Orientem & Occidentem fuit FESTVM SPASMI MARIÆ, vulgo *Mariæ Ohnmachts - Feyer*, de quo extat M. PAVLI CHRN. MITTERNACHTII Diss. Lips. 1722. habita. Vid. etiam FRID. VLR. CALIXTI *Hist. immaculatæ Conceptionis B. Mariæ Virg.* (Helmst 1696. 4.) ubi in fine de Festis Mariæ, & præcipue de hoc *Festo Spasmi* nunc abolito erudite agit. Erat in memoriam *spasmi*, quem B. Virgo tempore passionis filii passa traditur, insti-

(aa) Id docent Literæ foundationis in KNAVTHII *Archivo Celsensi* p. 206. de an. MCCCCXC. „die andre Messe sal seyn von
 „dem Leiden Christi, auch zu DER MITLEIDVNGE seiner
 „wertben Mutter, und S. Johannis des Evangelistens, ALS
 „SIE GESTANDEN HABEN VNTER DEM CREVTZE
 „CHRISTI.“ Mediolani *Templum est Dominicæ Passionis*, in cujus fronte adversa foris conspicitur B. Maria cum corpore Servatoris & Johanne, addita nobili inscriptione:

AMORI

institutum, satis quidem solenne, quia Octa- *Marius.*
 vam habuit, ut alia B Mariæ festa. Imo Hie-
 rosolymis in loco, ubi defecisse creditur, Sa-
 cellum S. Mariæ de Spasmo fuit extructum; uti
 apparet ex Passagio Alberti Ducis Sax. in Pala-
 stinam, quod comes peregrinationis scripsit,
 ap. Dn. MENCKEN. T. II. p. 2105. C. Nam ibi
 sic legitur: „Darnach kumbt man zu einem zer-
 „prochen Kirchlein, ist die stat, do unser liebe
 „fraw stüendt, do sie sehen möchte, wie es Chri-
 „sto irem Sune gieng, do man In ausfirt. Da sie
 „In ersabe, WARD SIE HINFÄLLIG und
 „AMÄCHTIG „ Auctor festi & prima initia
 ignorantur. Credibile tamen est, privata pri-
 mum pietate in Oriente cultam fuisse fabulosa
 rei memoriam, & deinde publice confirmatam.
 Quia vero prudentiores Pontificii deliquium in
 Maria negabant, & Festi abrogationem urge-
 bant; abiit hæc festivitas paulatim in desuetudi-
 nem, & remansit, quod initio Seculi XV. ortum
 videtur, FESTVM COMPASSIONIS MARIE *Festum Com-*
passionis Ma-
rie sive VII.
Dolorum.
 in memoriam ejus doloris acerbissimi, quo Ma-
 ria in primis sub cruce pendentis filii (aa) est af-
 fecta. Fuit autem hoc particulare (bb), & pri-

E 4

mum

AMORI & DOLORI SACRVM, vid. Dni NEMEITZII
Nachlese besonderer Nachricht. von Italien p. 386. sq.

(bb) Dissentit Dns MITTERNACHT. §. XX. & pro universali
 vult censi etiam ratione initii. Sed sperabatur tunc sal-
 tem, futurum aliquando universale, ut ipse locus, quem
 allegat, ostendit. Factumque est deinde universale ac die
Veneris ante Palmarum celebrari jussum, ut ex Breviario
 Rom. patet.

M riuq.

mum forte institutum a Theodorico AEp. Colon. an. MCCCC XXIII. temporibus Hussitici belli, vid. Statuta Concilii Colon. de hoc anno cap. XI. in HARDVINI *Collect.* T. VIII. p. 1013. ubi: „FESTVM COMPASSIONIS *in honorem*
 „*illius angustiae & doloris, dum redemptor noster*
 „*Ihesus Christus expansis manibus in ara crucis*
 „*pro salute nostra immolatus, matrem suam bene-*
 „*dictam dilectissimo suo discipulo Joanni Evange-*
 „*listae commendavit, - - statuimus, ut deinceps*
 „*singulis annis FERIA VI. POST DOM. IVBI-*
 „*LATE in omnibus ecclesiis provinciae nostrae sub-*
 „*iectis solemniter celebretur.*„ Ait quidem Dns MITTERNACHT §. XX. celebratum fuisse Sabbatho ante Dominicam Palmarum; sed id de uno forsan atque altero loco, non vero de omnibus promiscue affirmari potest. Namque Hamburgi celebrabatur feria VI. i. e. die Veneris post Judica, vid. Rev. Dni STAPHORSTII *Hist. Eccles. Hamburg* T. I. Vol. II. p. 300. Et in NOPPII *Chron. Aquisgran.* L. I. c. 36. p. 132. dicitur: „FESTVM COMPASSIONIS MARIAE
 „oder SEPTEM DOLORVM den 2. Sambstag
 „nach Ostern, wird wohl im Chor gehalten aber
 „nicht

(cc) Jesuitae habent *Fraternitatem Compassionis B. Virginis*, vulgo *die schmertzhaftige Brüderschafft*, cujus insigne Maria gladio in pectore transfixa sub cruce filii Servatoris. Et passim ita pictae cernuntur imagines MATRIS DOLOROSE. Res ipsa est ad fabulas veterum referenda, pias tamen sine dubio & innoxias, qualis etiam illa est de Maria, Christi defuncti corpus gremio suscipiente. In Passagio illo Alberti Duc. Sax. ap. Dn. MENCK. c. l. p. 219. A. ita legitur:

„nicht gefeyret „ In Diceceſi Colon. fuit *Feria Martius*
VI. poſt Dom. Jubilate. Tædet plura exempla
 referre; illud tamen adjicio, in Episcopatu Lu-
 becenſi quondam *ſexta feria ante Pentecoſtes*
 fuiſſe celebratum. In Bibliotheca Paulina Lipſ.
 inter alia ſcripta minora unius Voluminis vidi
 Diploma Alberti Episcopi Lubicenſis, typis
 impreſſum, quo an. MCCCCLXXIX. in ſua
 Diceceſi hoc Feſtum inſtituit, unde pauca, quæ
 ad hiftoriam ejus pertinent, huc tranſcribere
 lubet: „Cum igitur nonnulli noſtre Dioceſis Chriſti
 „fideles, cultus adhuc divini famelici, aures no-
 „ſtras jugi ſupplicatu ventilando, attente pulſa-
 „verint, quatenus in honorem COMPASSIONIS
 „B. VIRGINIS - - exordiando erigere dignare-
 „mur ſolemniter ad inſtar aliorum feſtorum ejus-
 „dem B. Virginis - - noſtram per Dioceſim fe-
 „ſtum Chori ejusdem beatiffime Dei genitricis
 „Virg. Marie ſingulis annis IN SEXTAM FE-
 „RIAM STATIM ANTE FEſTUM PENTHE-
 „COSTES - - feſtum novem lectionum Compas-
 „ſionis B. Virginis, quoniam ejus ſacratiffimam
 „animam in morte Vnigeniti, doloris (cc) gladius
 „juxta vaticinium S. Symeonis peracute vulnera-

E 5

vit,

gitur: „Als man von dem perg Calvarie geet, gleich gegen
 „der Thür des Tempels Eingangs leit ain langer ſchwartzer
 „Marblſtein, darauf iſt Chriſtus geſalbt, da er von dem
 „Creutz genommen ward, und MARIE SEINER MUTTER
 „AVF DIE SCHOSS GELEGT. „ Ex quo loco jam ma-
 niſeſtum eſt, cur apud Roſtochienſes olim imago Mariæ
 Virg. die Chriſti Leichnam qver auf dem Schoſſ gehabt,
 vulgo dicta fuerit *Marie thor latinge*, in *GRAPHII Evangel.*
Roſtock c.1. §.3. p.27. Laden enim eſt gravare, onus imponere.

Martius.

„vit, in tota nostra Diocesi - - erigimus, indici-
 „mus, approbamus & ratificamus, sicut pridem
 „ad supplices præfatorum preces eorundem devo-
 „torum, FESTVM PRÆSENTATIONIS ejus-
 „dem VIRGINIS in templo Jherosol. XI. Kls.
 „Dece. - - ereximus & instituimus & c. Ad-
 „monentes unumquemque cujuscunque sexus &
 „conditionis, quatenus præfatam sextam feri-
 „am - - devote peragat, cibum quadragesimalem
 „tantum semel edendo in honorem ejusdem Com-
 „passionis Virginis beate & c.,

§. XX.

Fest. Annunc.
Mar.

FESTVM ANNUNCIATIONIS Mariæ vo-
 catur apud LEIBNIT. T. III. p. 433. dialecto
 Saxonica *das Fest der Bodeschupp* i. e. Bothschafft;
 item in Chron. AEpiscoporum. Brem. MSC.
Mariendach, do se geboischup wurd, tein Tagen
nach dem 17. Martii; & in ZEITFVCHSII Chron.
Stolberg. p. 32. unsir lieben Frowentag also su vor-
botschafft war. Apud Danos corrupte *bebu-*
delfe Tag, itidem ab *annunciando*. Reperio et-
 iam hoc Festum dici *unsir Frawen Tag zu der*
KINDLINGE, in HVEBERI *Austria* p. 34. &
 ze der *CHVNDVNG* in DVELLII *Miscell. L. I.*
p. 47. Item in Dni MOSERI *Biblioth. MSS* Stor.
 p. 130. legitur: *an dem nachsten Pfintzttag nach*
vunser (insere: Frawen Tag) zu der KÜNDVNG;
 in DVELLII *Excerpt. Geneal. p. 100. KHIN-*
 DVNG

Frauen Tag
zu der Kind-
linge s. Chün-
dung.

(dd) In HEIDERI *Deduct. Lindav. p. 678. an unsir Vrowen*
Abent ze dem - - facile suppleri potest Chybel Tag, quia
 in

DVNG legitur. SCHILTER. in *Glossar. Teut. Martius*.
 p. 324. *Unser Fruwentag der KUNDVNG in der*
Vasten. In LVDWIGII *Rel. MSS. T. IV.* p. 300.
 & in HVEBERI *Austria* p. 30. *unser Vrowentag*
in der Vasten, vel *unserer Frauwentag in dem*
Merizen ap WENCKER. de *Pfalburg.* p. 188.
 Sed hæc leviõra. Altioris indaginis est nomen
unser Frauen CLEYBEN TAG in *Dipl. Chom-*
burg. MSC. de an. MCCCLXVI. ubi etiam
unser Frauen CLEYBEL TAG. In KVLPIIII
Vol. Rer. Germ. p. 237. *unser Frauen KLYBEL-*
TAG. PIRNENSIS MON. MSC. sub: *Stadt*
„Brandenburgk: „Nebendiser stat ist ein Nonne
„Closter Premonstrat. Ordens, tragen blawe Men-
„tel, do wart an unser liben Frawentage irer BE-
„CLEIBVNGE gros Vngewitter &c., In FRI-
 SII *Chron. Herbij ol. ap. Dn. LVDWIG.* p. 614. per-
 peram legitur: *nach Frayen KEYBELL TAGE,*
 falso etiam de die Assumptionis B. Virg. nescio
 a quo explicatur (dd). Sed omnino significari
 Festum Annunciationis, quod tractamus, pro-
 batur satis ex ROHTII *Chron. Thur.* apud
 Dn. MENCKEN. T. II. *Script.* p. 1707. B. ubi
 Hermannus primogenitus S. Elisabethæ natus
 dicitur *an dem ferdin tage noch unsir Frowintage*
 BECLIBIN. PAVLLINI quidem in *Annal. Isenar.*
 p. 36. habet d. 8. Martii; sed melior fides est
 PIRNENSI, qui sub: *Elisabeth* in *Scriptor.*
 MEN-

Frauen Cleybel
Tag five Be-
kleibunge.

in Latino, quod ibidem præcedit, *Vigilia Virg. Mariæ*
Annunciationis exprimitur. Et sic alibi.

Martius.

MENCK. p. 1463. D. *Mitwoche nach ANNUNCIATIONIS MARIÆ* natum refert. Consentit cum eo *Legenda* de S. Elisabetha §. 18. apud eundem MENCKEN. T. II. p. 2063. C. his verbis:

Dise Geburt von der ich sage
Geschach *nach unser Frauen tage*
In der Fasten, als ich das achte,
Da Gabriel Marien Botschafft brachte
Woll zwene tage odir drey &c.

Et quid tandem opus est argumentis? Apud DATTIVM L. I. c. 8. n. 6. p. 53. & LVNIG. in R. Archiv. Part. Spec. Cont II. Abtheil. VI. p. 73. præclare legitur: *in der Mitlewochen vor unser Frauen CLIBELTAG, den man nennet ANNUNCIATIO in der Fasten.* Item in BECMANNI *Anbält. Chron. T. I. P. III. L. IV. c. 5. p. 474. nach unser Frauen Tage CLYBANE oder ANNUNCIATE* (leg. *Annunciationis*). Item in IOHANNIS not. ad SERRARIUM *Mogunt. T. I. p. 698. unser Frauen Tag der CLYBEN, den man nennet zu latine ANNUNC.* Quod autem ad hoc nomen attinet, ductum illud puto a voce *bekleiben* i. e. *concupere*, quia hoc die Maria post factam annunciationem credendo statim Christum concepit. Vox illa hodieque usitata significat *radices agere, inolescere.* Quam sententiam allegat quoque Dns BECMANNVS c. l. „Das Wort CLYBANE ist in der Marck bei „*Franckfurt herum und andern Orten noch* „*heute zu Tage üblig, jedoch wird es etwas kür-* „*tzer*

„tzer ausgesprochen und KIEBE geheissen. *Martius.*
 „Vermuthlich von KLEIBEN, ANKLEIBEN,
 „BEKLEIBEN; entweder weil umb die zeit des
 „Iabres alles zu bekleiben und in sein Wachstum
 „zu treten und zuzunehmen anfänget, oder auch,
 „wie andere wollen, weil die Menschliche Natur
 „des Herrn Christi zu der zeit in dem Leibe der
 „Heil. I. Marien zu bekleiben angefangen.„ *IL-*
MANNVS in Fastis Christ. MSC. p. 123. unice a
causis rerum naturalium derivat his verbis:
 „Dicitur etiam apud Germanos hic dies FRAV
 „BECLEIBVNG, quia in ejus vigilia omnis ge-
 „neris semina spargi, & plantæ consuerunt trans-
 „plantari, spe, (forte ob Mariæ intercessionem)
 „eas a frigore verno postmodum non læsum iri,
 „sed uberiores fructus esse laturas. Tantum va-
 „let semel concepta superstitiosa opinio!“

In monumentis vetustis etiam non raro le-
 gitur generatim: *unser lieben Frauen Tag*, vel
unser lieben Frouwen Abind, v. g. in *Dipl. Oldes-*
leb. de an. MCCCCLIX. item ap. OLEARIVM
in Reb. Thur. P. I. p. 239. & ap. SCHANNAT. in
Client. Fuld. p. 270. & passim alibi. Forſitan
κατ' ἐξοχήν hoc Festum Annunciationis intel-
 ligi voluerunt veteres, quod *ATHANASIVS* in
Enarrat. Evang. de S. Deipara unum ex *Dominicis*
atque adeo primarium & prorsus venerandum
vocat. Certe in RETHMEIERI Chron. Brunſvic.
p. 731. dicitur: auf unser lieben Frauen Abend,
& mox: die folgendes Donnerstags in den Heil.
Ostern aufgebenet wurden. Sed vereor tamen,

*Unser lieben
 Frauen Tag
 in genere quale
 festum?*

ut

Martius.

ut aliquid certo statui possit, quia suppetunt exempla in contrariam partem. Sic in Dni MVLLERI *Annal. Saxon* p. 56. & ap. WENCKER. *de Archiv. & Cancell. Iur.* p. 395. notat diem 2. Iulii sive Fest. Visitat. Mariæ; in SCHILTERI *notis ad Koenigsbov.* p. 987. Festum Nativ. ejus &c. ut adeo veterum ea in re incuria potius sit vituperanda, qui sapissime ipsam quoque diei notationem subscriptionibus addere neglexerunt.

§. XXI.

*Dom. Palma-
rum.
Pascha flori-
dum.*

DOMINICAM PALMARVM dici ab antiquis *Pascha Floridum* CANGIVS notat in *Glossario* voce *Pascha*, eamque Galli adhuc nominant *Pâque fleurie*. In Diplomatribus German. legitur: *an dem Pluem Ostertag*. Sic in STEYERERI *Hist. Alberti II.* p. 52. *des naegsten Montags nach dem PLVEM OSTERTAG*. Conf. DVELLII *Excerpta Geneal.* p. 208. qui c. l. p. 15. existimat, significari *Dominicam Palmarum*, in eaque conjectura per hoc se confirmari ait, quod *Pluem* seu *Bluem florem* Germani nostri dicere consueverint. Equidem huic Magistro in sua arte perito ac probato libenter credo, & eo magis, quod locus ex STEYERERO a me allegatus id postulare videatur. Sed illud tamen moneo, in ejusdem Dni DVELLII *Miscellaneis* L. I.

plauis Ostertag.

p. 426. occurrere *der plaue Ostertag*, quæ vox nempe longius distat a Germanica *floris* derivatione, & forsan est corrupta, nisi a violaceo colore,

lore, quo in templis exornandis tunc uti consueverunt, quis derivare malit. Aprilis.

A P R I L I S.

§. XXII.

Hebdomas ante Pascha sicuti *pœnalis & laboriosa* dicitur a Latinis Patribus, a Gallis *la Semaine peneuse* & a nobis *die Marter-Woche*; ita quoque *Carwoche* ex Dni WACHTERI mente dicta est quasi *luctuosa & feralis*, quod Servator in illa multa tristitia & ultimum denique supplicium passus est. Cur *Hebdomas Magna* dicatur, *Hebdomas Magna* variant Scriptores. Dns FAES de *Hebdom. Magna* p. 36. putat, a Paschatos denominatione, quæ simul inheret hebdomadi præcedenti. GASSARVS in *Annal. August.* ap. Dn. MENCK. T. I. p. 1637. B. ait, a sacrorum ritu. Sic etiam vetus Expositio Festorum MSC. Bibl. Paulinæ explicat: *quia ob maxima officia* (quæ scil. Ecclesia per illam hebdomadem agit) *insignis habetur*. Repugnat FAES c. l. eo quod illa officia multo sint recentiora hoc nomine. At vero conciliari dissensus potest, si dicamus, aliam veteris Ecclesiæ, aliam Medii Ævi potuisse esse nominandi derivandique rationem. In Officio Ambrosii & in ARNVLPHI *Gestis Mediol.* apud LEIBNIT. T. III. *Script. Brunsvic.* p. 743. vocatur *Hebdomas authentica* ob excellentiam itidem officiorum. Conf. FAES c. l. p. 72. Dicitur etiam *die stille Woche* a silentio campanarum, *stille Woche.*
orga-

*Aprilis.**Creutz-Woche.*

organorum, musices. Item aliquando *die Creutz-Woche*, vid. Glossa ad Lehn-Recht c. IV. & B. IO. ANDR. SCHMID. *de Festis.*

§. XXIII.

blaue Dienstag.

DIES MARTIS in Hebdomade Magna passim apud Catholicos vocatur *der blaue Dienstag*. Apud VALVASSOR. *de Ducatu Carniolæ* L. XI. p. 531. huic diei datur nomen *der Atlas Dienstag*, quod corruptum pronuntiare non dubitabo ad Diem Viridium in not

§. XXIV.

krumme Mittwoch.

DIES MERCVRII ridiculo nomine vocatur *die krumbe Mitwoche* in KOENIGSHOV. *Chron. Alsat* p. 188 Observat ibi Dns SCHILTER. in Indice: „Ist die Mitwoch in der Marter-Woche vor dem grünen Donnerstag, so hernach im Jahr MDCIII. uf den Mitwoch nach Ostern gelegt worden.“ Diu anceps ac sollicitus fui de translatione, quam hic memorat SCHILTERVS, donec ex Glossar. ejus Teut. p. 521 intellexi, illum loqui de particulari quadam consuetudine Argentoratensi, & quidem de mercatu, qui ob abusus & tumultus translatus fuerit in diem Mercurii Hebdomadis Paschalis. Obscura satis ejus explicatio ita se habet sub voce: *krumme Mittwoch*: „Quum olim a die Cinerum, Ascher-Mittwoch, usque in vigiliis Paschales inclusive Mercatus post Monasterium (uf dem Fron-Hofe) celebraretur, propter abusus an. MDCIII. translatus est in hebdomadem Paschalem, diem 8.“ At vero non Argentorati solum in

in usu fuit nomen portentosum *der krummen* ^{Aprilis.}
Mittwoche, sed etiam in plerisque locis Pontifi-
 ciae religionis auditum est olim & adhuc audi-
 tur. Ap. HOTTINGER. in *Helvet. Kirch. Gesch.*
 P. II. p. 600. *von der KRVMBEN MITTWO-*
CHEN unz an den hohen Samstag. Imo in Dipl.
 Balthasaris Landgr. Thur. de anno MCCC-
 LXXIII. in SAGITTARII *Hist. Goth.* p. 413. sub-
 scriptio est: *An der KRVMMEN MITTEWO-*
CHEN nach dem Palm Sontage. Neque porro
 ratio SCHILTERI ad persuadendum est accom-
 modata. Veram atque elegantem explicatio-
 nem mihi tradidit Cl. Dns OTTO de GRABEN:
 quia scil. in consiliis Phariseorum, incapiendo
 Christo & c. tumultuarie omnia injusteque acta
 erant (*es war alles krumb zugegangen*) inde or-
 tum esse ritum, ut in templis Pontificiorum
 hæc die post matutinum decantatum (*nach der so*
genannten Rumpel - five Pumper-Metten) maxi-
 mus fiat fragor & tumultuosus insultus turbu-
 lentusque quasi furor puerorum & totius con-
 cionis.

§. XXV.

DIES VIRIDIVM sive COENÆ DOMINICÆ
 vulgo ad imitationem Latini nominis dicitur *der*
grüne Donnerstag. Unde hoc ei nomen sit, igno-
 rare se profiteretur prudens antiquitatum Eccles.
 investigator HILDEBRANDVS. THEOD.
 THVMMIUS de *Fest. Judæor. & Christian.* per
 allusionem ita interpretatur, quod cum arefacta
 essent sacrificia Vet. Testamenti, Salvator, ■

grüne Don-
nerstag.

Aprilis.

vidicum illud germen & radix Jesse, in locum aridorum Sacramentorum plantaverit novum, cuius beneficio fides nostra revirescat. DRESSEVS *de Festis* p. 66. hanc reddit rationem: „Jovis dies, qui ex viriditate nominatus est der „grune Donnerstag, propter passum Christum ætæ „*Δαλὴ καὶ αἰέτων*, perpetuo florentem & viven- „tem, secundum Theophylactum., Quam pro- „bat consensu suo GRETSEVS *de Festis* L. I. c. 19. In cuius rei memoriam forte solet hac die vulgus edere herbas virides multorum generum, imo, si defint aliæ, urticas.

In Chronico Picturato ad an. MCCCCXXII. dicitur *der gude Donnersdag*, ut patet ex LEIBNITH T. III. p. 201. & 475. n. 119. & ex REHTMEYERI *Chron. Brunsv.* p. 709. item ex LUDWIGII *Rel. MSS.* T. V. p. 230. ubi: *den GUTEN DORNSTAG und den stillen Fritag*. Bonifacii IX. Bulla in B. 10. ANDR. SCHMIDII *Diss. de Adamo Halberstad.* p. 3. vocat *bonam quintam feriam in Cæna Domini*. In Chronico Magdeb. MSC. quod multo correctius ac plenius est editione vitiosa & manca MEIBOMII (in Tom. II. *Script. Germ.*) sub Nortberto AEp. etiam hoc nomen occurrit; quem locum ab instituto nostro non alienum, & quia in MEIBOMIO non legitur, ex Codice afferemus: „*Diabolus cives „Magdeburgenses in odium illius cœpit concitare „in tantum, quod ordinaverant eum occidere. „Cum enim in BONA QUINTA FERIA Archi- „episcopus intronifaret pœnitentes, quidam vir ad-*

„admiscens se calvestricibus sub habitu pœnitentis, Aprilis.
 „cum aliis voluit accedere ad Archiepiscopum. Sed
 „Archiepiscopus in visione præmonitus, videns
 „illum, dixit familiæ suæ, ut togam illius suble-
 „varet. Quo factò inventus est, cultellum evagi-
 „natum, qui Ruteling dicitur, sub toga habere.
 „Qui apprehensus fatebatur ad interficiendum
 „Archiepiscopum se fuisse conductum, & veniens
 „petiit veniam ab Archiepiscopo, reconciliatus
 „est.” GE. TORQVATVS in Brevi Hist. Præ-
 sulum Magdeb. MSC. non leviter & quasi cursim
 (ut videri possit) sed cum quadam explicatione
 ita: Cum enim DIE QVADAM IOVIS SANCTA
 Archiepiscopus pœnitentes de more apud Ecclesiam
 intronisaret &c. Nam sic quoque legitur in
 Dipl. Brem. ap. LEIBNIT. T. II. p. 255. in DIE
 IOVIS SANCTA crisma conficiet. Germani
 quidam & inpriniis Helvetii nominant *den hohen* hobe Donners-
Donnerstag, quia inter omnes ferias quintas per tag.
 annum nulla alia est solennior & celebrior, ut
 recte notat HOSPINIANSVS fol. 48. DVRANDVS
 in Ration. L. VI. c. 75. ait, Festum hoc
 omnia alia excellere, excepto Trinitatis Festo.
 Unde COSMAS PRAG. ad a. MLV. ap. MENCK.
 T. I. p. 2034. vocat diem magnæ festivitatis.
 Expositio illa Festorum MSC. Biblioth. Paul.
 causas præcipuæ hujus solennitatis breviter com-
 plectitur: „Feria quinta ex quatuor causis cele-
 „bris habetur. Hac die criminosi ab ecclesia ejecti
 „recipiuntur. Hac die crisma & oleum conficiun-
 „tur. Hac die Dominus mandatum fecit. Hac die

Aprilis.

„cum discipulis cenans corpus suum tradidit.
 „Hic DIES (ee) INDVLGENTIE ap-
 „pellatur, quia hodie penitentibus a pasto-
 „ribus ecclesie indulgentia datur, & cri-
 „minosi peracta penitentia hodie in eccle-
 „siam introducuntur. - - Hodie gloria in excel-
 „sis ad crisma cantatur, quia angelicus chorus de
 „reconciliatione penitentium & unctione creden-
 „tium letatur. VESTES SOLEMPNES DAL-
 „MATICA & SVBTILE hodie portatur. „ Quæ
 ultima verba probabilem valde conjecturam
 suppeditant, quamobrem alicubi dies hic vocetur
 der weisse Donnerstag, Bellis te witte Donder-
 dach in Vet. Chron. Belgico in Dn. ANT. MAT-
 THAEI *Analect. Vet. Ævi* T. I. p. 79. & in EIVSD.
Scriptor. Rer. Amorfort. p. 214. ubi: op den goe-
 den Vrydach verbrant oock St. Foris kercke, daer
 alleen dat heylige Sacrament bleeff, dat op den
 WITTEN DONDERDACH geconsacreeret was.
 Gallis etiam *Feudi blanc*. Scilicet a Dalmaticis
 five albis vestibus Sacerdotum. GOD. LVDO-
 VICI in *Diff. de Septimana Sancta* (Lips. 1692.)
 §. XV. nomen hoc ducit a panibus triticeis (von
 den weissen Herren-Broden), qui in quibusdam
 locis hac die distribuuntur pauperibus. At mihi
 quidem ea credibilis & accurata non videtur de-
 rivatio, quamvis norim, in multis locis paupe-
 res ejusmodi panibus donari, imo & instructis
 epulis adhiberi, ut exemplo est magnum illud
 con-

(ee) Item ABSOLVTIONIS, Gallis *Feudi absolu*. GANGVIS
 sub

convivium, quod in Bohemia hoc die a Gubernatore Domus Hradecensis &c. apparatus, *Aprilis.*
 (DVLCEM PVLTEM vocant) in quo non raro septem millia pauperum convivarum, ex tota vicinia confluentium numerantur. Lege BALBINI *Miscell. Bohem. Dec. I. L. III. p. 139. sq.* Si quid sententiæ Ludovicianæ dandum est, dixerim, in vulgo pauperum eam esse ortam derivationem, quippe quibus acceptissima est hujus diei liberalitas; peritiores vero ab ornatu templorum, ut alia, sic & hoc nomen duxerunt. Cæterum in B. SCHILTERI *Thef. Antiqu. Teut. T. II. p. 144.* Dns SCHERZIVS allegat literas Sigismundi Austriaci ad Fridericum I. Elect. Palat. de an. MCCCC LXXIV. quarum subscriptio: *Geben zu Costenz an dem heiligen WEICHEN PFINTZTAG, i. e. die Viridum.* Quæ *weiche Pfintztag.*
 lectio an vere se habeat, in medio nunc reliquo.

Tandem etiam dicitur der *Antlas*-five *Antlatz*-*Antlas-Tag.*
 Tag apud Dn. PEZIVM *T. I. Script. Austr. p. 1138.* In HVNDII *Metrop. Salisb. T. II. p. 299.*
 „Ez suln auch Ritter und Frawen alle Jahr
 „fünff stundt unsers Herren Leichnam empfaben,
 „ze Weichnächten, an dem ANTLAZTAG,
 „an dem Ostertag, zu Pfingsten und an unser
 „Frawen Tag in der Vasten.“ Conf. Jus Provinc. Aleman. c. 28. in SCHILTERI *Thef. Antiqu. Teut. T. II. p. 154.* ubi Dns SCHERZIVS glossam ex Cod. Vffenbachiano affert: *das ist an*

F 3

dem

sub Absolutio. Egregie hinc illustratur Austriacorum *Antlas-Tag*, de quo mox.

Aprilis.

dem grone *Donerstage*, simulque in Austria adhuc hodie *der Heil. Antlafs-Pfingstag* (ff) nominari tradit. Nomen hoc derivat a voce *Antlaz*, quæ antiquis *veniam*, *remissionem* notabat, quia Christus illa die S. Coenam ob remissionem peccatorum instituit. Quæ derivatio est longe verissima, eamque confirmat, 1) quod apud Austriacos *indulgentiæ* nominantur *Antlafs*, vid. VNRESTI *Chron. Carinth.* in Dn. HAHNII *Monum.* T. I. p. 483. & 556. unde etiam solennia Dedicationum, in quibus uberrima indulgentiarum solet esse largitio, ab iis vocantur *Antlafs*-communiter *Ablafs-Täge*, sicut in *Chron. Sampetr. Erfurt. MSC.* ad an. MCCC LIV. *Festum INDVLGENTIAE nostræ.* 2) quia Expositio illa MSC. Festorum in loco paulo ante allegato diem hunc vocari tradit *Diem Indulgentiæ*, addita ratione (quæ rei propior est quam illa SCHERZII) *quia hac die pœnitentibus INDVLGENTIA datur & CRIMINOSI peracta pœnitentia ABSOLVVNTVR & in Ecclesiam recipiunt*

(ff) In VALVASSOR. *Topogr. Carniolæ* L. XI. p. 531. ita legitur: „In dem Kloster Sittich theilet man den DIENSTAG „VOR OSTERN, so man den ATLAS DIENSTAG insgemein nennet, jedwedem, so ins Kloster kommt, unter dem Thor, einen Pfénning und zwey Semmel-Brod aus, und soll dieses Brod, wo anders dem gemeinen Gerücht Glauben beyzumessen, niemabls schimmeln.“ Latine: „In monasterio Sitticensi DIE MARTIS, qui vulgo ATLAS DIENSTAG dicitur, ante Festum Pasch unicuique accedenti datur in introitu nummus ac duæ simlæ. Cui panis (si fabulæ hominum fides est) eam inesse ferunt virtutem, ut „nullo

piuntur. Itaque nunc defero & abjicio illam, *Aprilis.*
 quæ mihi olim in mentem venerat, derivationem
 a voce *Antlitz* quasi *Dies S. Faciei*, quippe quo
 Christus propter extremum animi moerorem
 facie in terram prolapsus, sanguinem sudavit.
 Succurrebat, *Antliz* a veteribus dici *Antlatz*,
Antlat, sicut in Rhythmis de Carolo M. in
 Chron. A. Episcoporum. Bremens. MSC. *schæne von*
 ANTLATE. Frustra Omni jure ac sine ullo du-
 bio huc referri debet locus ex Constitutione
 Rudolphi I. Imp. de Pace Publ. in LEHMANNI
 Chron. Spir. L. V. c. 108. p. 629. *in des Babestes*
Banne, den man jergelich kündet an des ANCLA-
SES TAGE. Nam in Alberti I. Constitut. scri-
 bitur: *an dem ANTLAZ TAG*, & utrobique
 illa intelligitur excommunicatio, quam die hoc
 Viridium quotannis Pontifex solenniter pro-
 nuntiat. Hujus loci etiam est, quod HVNDIVS
in Metrop. Salisb. T. I. p. 25. memorat, Eberhar-
 dum Episc. ædificasse ædiculam *Venerabilis Sacra-*
menti, ordinasseque lumen perpetuum & cam-

F 4

panam,

„nullo tempore mucescat aut corrumpatur.“ Qui rei mo-
 menta paulo curatius considerat, non mirabitur, me huc
 retulisse locum, (si faciem videas i. e. verba spectes) alio
 pertinentem. Sed ut paucis dicam, qui dialectum VAL-
 VASSORIS Austriacam in elegantiore mutavit, ERA-
 SMVS FRANCISCI, cum legeret: *Antlas - Pfingstag*, nec
 vim vocum caperet, locum (ut ei videbatur) pravum sa-
 nare, imo vero sanum satis temere depravare instituit &
 scripsit: *Atlas - Dienstag*. Vtinam vero & vocem *Atlas*
 nobis explicuisset, morisque rationem ad diem Martis ac-
 commodasset!

Aprilis,

nam, feria sexta pulsandam, quod vulgariter dicatur *den Anttleß leuten*.

§. XXVI

Carfreitag,

DIES MORTIS CHRISTI (Latinis *Passio Domini* & nox præcedens *Nox Passionis*) lingua vulgari vocatur *der Carfreitag*, item alicubi *der Caren Freytag*. Lis ac dissensio est inter eruditos de vocis *car* derivatione. vi ac significatu. HILDEBRANDVS *de Festis* p. 62. ducit ab antiqua voce forensi *kar* i. e. *multa, satisfactio* (gg), unde formula: *Er hat ihm einen Abtrag, KAR oder Wandel gethan*. Quæ ex HOSPINIANO fol. 45. habet. Ita sentit quoque CHRN. CLAVS *in Diatr. de Die Magnæ Parasceves*. Lips. 1697. Sed hanc Etymologiam suffragio veterum destitui ait Dns WACHTER *in Glossar.* p. 107. sq. qui derivat ab antiquo *garon, præparare*, quia hic dies Interpreti Anglo-Saxonico dicatur *Gegearcungtag* & TATIANO *Garotag*, Latinis *Parasceves*, Germanis *Rüst-Tag*. Eadem habet Dns SCHERZIVS *in SCHILTERI Thes.* T. I. p. 287. Forsan nec male huc pertineat ea, quam WACHTERVS de voce *Carwoche* protulit & nos supra recitavimus, derivatio; quo respicere videtur ERTMANNVS *in Chron. Osna-brug.* ap. MEIBOM. T. II. p. 251. qui *Diem Passionis lugubrem & dolorosum* vocat.

gute Freitag,

Dicitur etiam *der gute Freitag*. PIRNENSIS

(gg) Pia magis quam vera est opinio B. SCHILTERI *in Gloss. Teut.* p. 163, qui derivat a *car, cura, sollicitudo, quia*

SIS MSC. „Simon ein kint *iii* Jar alt, wart *Aprilis.*
 „von den Juden zu Trient ander Etczsch am gru-
 „nen Dornstag vorruckt und am GVTEN FREI-
 TAGE - - gemartert.„ In ROHTII Chron.
 Thur. ap. DN. MENCKEN. T. II. p. 1769. B.
 Dicemannus Princeps interfectus dicitur zu der
 Dinstermettin (leg. Vinstermettin) an deme GV-
 DIN FRITAGE, do man di lichte noch der
 Gewonheit der heiligen Cristinheid leschete, under
 deme Gesänge Benedictus. Ex quo hausit SPA-
 LATINVS in Vitis Landgravior. MSS. qui ait:
 am heil. CHARFREYTAGE in der Finster Met-
 ten, wen man die Licht auslescht. Belgice vocatur
 etiam de goede Vrydach; & in LVNIGII Spicil.
 Eccles. P. II. Anhang p. 51 bona sexta feria. Gallis,
 Hispanis & Italis Sanctus Dies nominatur, vid.
 FRANC. IVNII Nomenclat. p. 558. Anglo-Sa-
 xonibus item Danis hodieque *langa Frige-dæg*
 i. e. magna, *παρασκευὴ μεγάλη.* Frequentior
 est apud nos vox der *stille Freytag*, quasi quo *stille Freitag.*
 Christiani omnes tristi lugent silentio tacitaque
 mœstitia stupent, vel quia eo apud Pontificios
 nec tympana nec campanæ & ne quidem horo-
 logia pulsantur.

§. XXVII.

Vigilia Paschatos inde ab antiquissimis tem-
 poribus nomen habuit SABBATHVM SAN- *Sabbathum*
 CTVM, quod ita dici putant, præcipue a sacro *Sanctum.*

F. 5

ba-

*tempus passionis Christi cum fera pœnitentia & cura animæ
 transigendum sit. Hæc cura, hæc pœnitentia pertinet ad
 omnes dies totius anni,*

baptismi fonte, qui illa die sacrabatur, vid. **CANGIVS.** Helvetii nominant *den hohen Samstag*. **HOTTINGER.** c.l. p. 600. Hoc Sabbathum quantæ semper fuerit existimationis, Dns IO. **FAES** exposuit in L. III. *de Hebdomade Magna.* Apud Pontificios hac die omnia lumina in templis extinguuntur, olea benedicta, si qua super sunt, comburuntur (quod vulgus *den Judas verbrennen*, ipsumque diem *den Judas Samstag* vocat) & ex novo excitato igne accenduntur luminaria, quæ per totum annum ardeant, & præcipue Cereus Paschalis (*die Oster-Kertze*). In S. Sepulchro Hierosolymitano hora consecrationis cerei, in Sabbatho Sancto Paschatos quotannis olim venisse ignem cœlestem & tres lampadas ibi positas accendisse tradunt.

§. XXVIII.

Fest. Pasch.

FESTVM PASCHALE in Dipl MSC. Friderici Gravis de An. MCCCXXXIV. appellatur *Sancta Dies in hebdomade Paschatos.* Apud **CANGIVM** sub *Dominica*, dicitur *Dominica Sancta in Pascha.* Austriaci dialecto duriori efferunt: *Aster-Tag*, vid. **DVELLII Excerpta Geneal.** p. 195. & Ill. Comitris de **WVRMBRAND Collect. Geneal.** p. 76. De nomine *Pluem Ostertag* vide paulo ante sub Dom. Palmarum.

Aster-Tag.

§. XXIX.

Dom. Quasimodog.

Bonen-Sonntag

DOMINICA QVASIMODOGENITI, quæ est Octava Paschalis, a Solodurenribus dicitur *der Bonen-Sonntag.* **HAFNERVS** in *Soloturn. Schau-Platz* P. II. p. 180. & ex eo **HOTTINGER.**

in

in Helvet. Kirchen-Gesch. P.I. p.493. ritum ita *Aprilis.*
 exponunt: „Zum Gedächtniß der Erhebunge
 „der Thebaischen Leiber gibt man zu Solothurn
 „jährlich am ERSTEN SONTAG NACH
 „OSTERN, allen und jeden Personen, so zum
 „Gottesdienst in S. Vrsen Münster kommen, ohne
 „Vnterscheid Geschlechts und Alters, EINE BO-
 „NEN, dafür etwas zubetten, und wird darum
 „DER BONEN SONNTAG geheißen.“ Addi-
 tur etiam in HAFNERO: „Dise Gewohnheit
 „war an.1540. abgestellt; weiln aber bald her-
 „nach die Pestilenz einriß, ward gebotten, die
 „BONEN wie vor Alters her auszutheilen. - -
 „Die Ceremonie ist noch heut zu Tag üblich.“ Ce-
 lebrabant & Atheniensēs quondam in honorem
 Apollinis Pyanepsiorum festum, quasi *κνέμων*
ἐορτήν, quod Bohnen-Fest Germanice dixeris, de
 quo egit BAVDELOTVS de DAIRVAL in Diff.
Fête d'Athenes représentée sur une Cornaline anti-
que du Roi, Paris. 1712. 4. citante Dno FABRI-
 CIO in Bibliogr. Antiqu. p. 321. sq.

§. XXX.

DIE VENERIS post Dominicam Quasimodog.
 five feria VI. post Octavam Paschatos Innocen-
 tius VI. anno MCCC LIV. hortatu Caroli IV.
 Imp. Festum Armorum Christi celebrandum in-
 stituit. Vid. Dni a LVDWIG Diff. de Noriberga
 Insignium Imperii tutelari in Append. Germa-
 nice vocatur das Heiltum-Fest, & ita intelligen-
 dum puto locum in WENCKERI Archivi &
 Cancell. Jurib. p. 390. in literis Sigismundi Imp.

*Festum Armo-
rum Christi.*

Heiltum-Fest.

Aprilis.

zwischen hie und dem nechsten HEILTVM. Vid.
 IO. HENR. von SEELEN *Diff. de Festo Lanceæ
 & Clavorum Christi*, Flensb. 1715. MONACHVS
 PIRN. sub tit. *Heylightum*: „und wart ein FEST
 VON DER LANCZEN CRISTI nach Ostern aldo
 „durch den Pabst verordnet czubalten.“ Cæte-
 rum quælibet fere provincia & civitas peculia-
 rem habet diem festum suarum Reliquiarum, v.
 g. in Episcopatu Halberstad. erat dies proxime
 sequens Assumptionem Mariæ, vid. Chron.
 Montis Ser. ad an. MCCIII. Ita in Chron. Hal-
 berstad. ap. LEIBNIT. T. II. *Script.* p. 146.
 „Hunc adventus RELIQUIARVM DIEM Dns
 „Episcopus statuit per Diœcesin universam, videli-
 „cet XVI. Cal. Sept. annua revolutione esse cele-
 „brem ac solennem, & ut Conventuales Ecclesiæ
 „ad majorem Ecclesiam stationem haberent, con-
 „solationem honorificam eis ordinavit.“ Erfor-
 diæ Hebdomas Paschalis erat *Septimana Reli-*
quiarum, vid. Chron. Sampetr. Erford. ad an.
 MCCXCIV. & MCCXC.

§. XXXI.

Feria II. IV. & VI. post *Dominicam Misericor-*
dias Dom. & Dominicam XIX. post Fest. Trinit.
 habebatur olim & ad nostram quoque ætatem
 habetur in Diœcesi Moguntina peculiare *Jeju-*
nium magnum, quod *Banni* vulgo vocant, die
Bann-Fasten, secundum versiculum:

Post SALVS & MISERI tibi erunt IEIVNIA
 BANNI.

In ENGELHVSIO ap. LEIBNIT. T. I.
 p. 1087. traditur, institutum esse hoc Jeju-
 nium

junium in Concilio Mogunt. a Leone IX. an. *Aprilis.*
 MLI. Sed origo paulo est antiquior, primum-
 que memoratur in Concilio Mogunt. anni M-
 XXIII. Cœpit autem tempore diræ cujusdam
 luis, quæ in homines ac bestias sæviebat, cujus
 mali avertendi causa habebantur per triduum
 illud processiones & jejunia cum orationibus &
 abstinencia carniū. Vid. SERRARI *Res Mo-*
gunt. ap. Dn. IOHANNIS T. I. p. 102. Nomen
 habent vel a *banno* sive publico edicto pœnali,
 quo erat sancitum (quod est probabilius); vel
 quia ad Dei bannum seu pœnam avertendam in-
 stituebatur ab his, qui se ira divina ex merito di-
 gnos agnoscebant.

§. XXXII.

DIES S. CHRYSOSTOMI apud DVELLIVM *Dies S. Chry-*
soptom.
in Excerpt. Genœal. p. 190. dicitur *sand Johannes*
Tag mit dem guldenen Munde.

§. XXXIII.

DIES S. MARCI Evangel. (25. April.) in Dipl. *Dies S. Marci.*
 MSC. Alberti (Apecz) Quaczens de an. MCCG-
 XLVII. nominatur *S. Marcus Tag des Evange-*
listen nach Ostern als man die Creucze treget. Di-
 citur & *Litania Major*, ut ap. HERMANNVM *Litania Major.*
 CONTR. ad an. M XLVIII. *S. Marci festo in LI-*
TANIA MAIORE apud nos acto. Vide mox
 plura sub *Dom. Rogate* in not. Halæ Saxonum
 antiqua & solennis erat consuetudo, ut hoc die
 S. Marci Venerabile Sacramentum, Corpus
 Dominicum extra muros a singulis Plebanis in
 totidem Monstrantiis (quas vocant) per circui-

tum

Majus.

tum urbis in magna processione totius Cleri & populi circumferretur. Quem ritum emendavit BYSCHIVS Reformator, unamque hostiam publice circumferri constituit, ex ratione, ne, dum singuli Parochi haberent suas hostias, singuli quoque proprium Deum & plura Corpora Dominica habere viderentur, vid. Dni LEIBNITH *Tom. II. Script. Brunsv.* p. 816.

M A I V S.

§. XXXIV.

Meyetag.

CALENDÆ MAII dicuntur *der Meyetag* ap. WENCKER. *de Pfalburg.* p. 128. & *de Vsburg.* p. 30. Apud KOENIGSHOF. p. 336. XIII. *tage nach dem MEYETAGE des Fores.* In notis SCHILTERI ad eundem p. 810. *Sambstag vor dem MEGETAGE.* Solennes olim fuerunt convivii & alia voluptate, ut apparet ex LEIBNITH *Script. Brunsvic. T. III.* p. 262. „Anno „MDXXVI. *am sondage Kiliani d. 8. Julii* hielden „*die becker von Hildensheimb, Braunschweig,* „*Hannover, Alfeld und andere umbliegende stede* „*œhren*

(bb) Locum egregium de his diebus Rogationum excerptit B. SCHILTERVS in *Glossar. Teut.* p. 190. ex Hist. Lombard. MSC. Inter alia: „*An sante Marckens tage ist der ME-* „*RESTE KVTZEGANGE, der andere ist drige tage vor* „*unfers Herren Vffart, und heisset der MINESTE KVTZE-* „*GANG, das beissent ROGATIONES.* „Addo etiam dici Litanias. Ita dies S. Marci nominatur *die grosse Litaney* in SCHILTERI notis ad KOENIGSHOF. *Chron.* p. 460. & *Letania Major sive Passio S. Marci* in antiquo Calendar.

Cor-

„*æhren GROTEN MEYERTAG in Hildens- Majus.*
 „*beimb, VND WORDEN DO ALLE KELBER*
 „*VON DENSELBEN VPGEFRETEN.,*“ In
 Indice ibi notatum est: *Solennia circa mensẽ*
Majum.

§. XXXV.

A Dominica Rogate five Vocem Jucunditatis
 incipiunt ROGATIONES, *die Berwoche, Anglo- Berwoche,*
 Saxonibus *Gangwuca, Anglis Procession-Week;*
 & triduum illud, *Dies Litaniarum* five *Litanias*
 ap. HERM. CONTR. ad an. MLII. vulgo *Bet-*
five Gang - Tage (vid. B. TENZELII *Monat. Gang-Tage.*
Vnterred. de an. MDCXCI. p. 680.) versio an-
 tiqua in LUDWIGII Reliqu. MSS. T. I. p. 219.
 exprimit: *die Tage als man die Crutzen tregt*
(bb) for der Uffart unsers Herrn. Unde quoque
 dicitur *die Creutzwoche, sicut in B O T H O N I S Creutzwoche.*
Chron. Pictur. ad an. MCCCC LXVI. vid. CARP-
 ZOVII *Evangel. Vorbilder und Frage-Predigten*
 P. I. p. 743. Fridericus Simplex Landgr. Thur.
 in veteri Chron. MSC. in TENZELII *Suppl.*
Goth. II. p. 330. obiisse scribitur *am frytage nach*
Vocem Jucunditatis; MONACHVS autem PIRN.
 sub

Corbej. ap. MARTENE in *Thes. Anecd.* T. III. p. 1597.
 Ita in Chron. Mindensi ap. MEIBOM. T. I. p. 572. Alber-
 tus Episc. in nocte B. Marci Evang. obiisse dicitur, quod est
 in versibus sepulchralibus: *Quando PIA MAIOR canitur*
LETANIA. *Litanie* proprie sunt preces & supplicatio-
 nes in templis & sacris Ecclesiis. Deinde etiam, cum Li-
 taniæ in Processionibus publicis fere semper concineren-
 tur, ipsa *Processio Litanie* appellata est, vid. CANGIVS
 in *Gloss.* & BARON. in not. ad *Martyrol.* p. 254. seq.

Majus.

sub *Weiffenſe* habet: *Sonnabend in der CREVTZ-WOCHE.* Quod nomen huic hebdomadi usu loquentium ſæpius tribuitur, quam Hebdomadi Magnæ. Vide ſupra. Inſtituit enim anno CCCC-LXVI tempore magni mali Mamertus Viennensis in Gallia Episcopus, ut, quo magis iræ coelestes mitigarentur, jejunarent his diebus homines & simul etiam, in honorem inventæ crucis Dominicæ, cruces portarent. Quem morem ſequentia ſecula diligenter ac religioſe ſervarunt, neglecto inſtituto antiquorum, qui totos eos L. dies, qui a Paſchatis Feſto uſque ad Penthecoſten numerantur, a jejunio, imo & a genuflexione immunes eſſe voluerant. DAL-LÆVS de *Jejun.* L. IV. p. 739. WILDVOGEL. de *Jure Feſtor.* p. 174. ſq. Adde c. 17. diſt 30. Apud Pontificios habentur etiam his diebus Proceſſiones ſolennes, *Bet-Fabrien*, & Sanctorum imagines cum cantu, vexillis & crucibus per agros & frumenta, in modum veterum Ambarvaliorum, pro conſervatione meſſium circumferuntur, vulgo *da man mit Creutzen um Bahn und Feld gehet.* MART. RVLANDI *Nomenclat. Trilingv.* p. 30. Unde etiam nomen *der Betfabrts-Wochen.* Melior inter Evangelicos alicubi viget pietas, qua ruſtici circa idem tempus conveniunt in templis, conjunctisque precibus Deum invocant, ut fruges agrorum, & arborum vitiumque flores ac gemmas, quæ tunc facile aliquid detrimenti capere poſſunt, a calamitate & grandine defendat, quod vocant *die Hagel-Feyer.* WILDVOGEL. c. 1. p. 181. DIES

*Betfabrts-
Wochen.*

§ XXXVI.

Majus.

DIES S. IOHANNIS ante PORTAM LATINAM in HVNDII *Metrop. Salisburg. T. III. p. 430.* exprimitur *S. Johannis Tag vor den Wälischen Thor*, & cadit in 6. Maji, quo recolitur memoria Evangelistæ, ante Portam Latinam Romæ (ut ferunt) in fervens oleum injecti & miraculose servati. Portam hanc Latinam majores vocarunt *Wälisch Thor*, sicut nos hodieque *Wälisch-Land Italiam* dicimus, sedem quondam & patriam elegantissimæ Linguæ Latinæ, quam Germani nostri olim etiam *die Welsche Sprache* appellarunt. LAMBECIVS in *Comment. de Biblioth. Vindob. L. II. c. 8. p. 949.* refert, Henricum de Veldeck Historiam Belli Trojani, rhythmis Germanicis a se compositam, ita claudere:

*Johannis Tag
vor dem Wälischen Thor.*

*Nun find wir enden das Puch
Es duncket dem Mayster gnuch
Der es us WELSCH kert
Zu Tütsch er uns lert.*

In Dni de SOMMERSBERG *Cod. Dipl. Silej. p. 891.* vocatur dies hic *Sennte Johannis Tag Evangelisten als he wart in dem Oley gebraten.* In RANGONIS *Orig. Pomer. p. 215.* *Sunte Johannes Dagb, also he in deme Olije ghesoden wart.* Et in ROHTII *Chron. Thur. pleniori MSC. ad an. MCCXCI. S. Johannis Evangelisten tagk, der nach Ostern kompt, als er zu Rohm in das sidende gesaczt ward.* In Dni LVNIGII *Spicil. Secul. P. II. p. 990.* vitiose legitur *sexta feria p. Decem-*

Majus.

bris ante portam Latinam: & in Dni MENCKENII Script. T.I. p. 747. per incuriam: in die B. Johannis Latinam. Notat B. ILMANNVS in *Fastis suis* MSC. p. 180. ad hunc diem in nonnullis Calendariis poni *Johann Klein*, i. e. *Dies Johannis Parvi*; cujus nominis rationem reddere non potest, & una mecum peritioribus relinquit. Inde tamen facta est, quam ex quodam Summo Viro audisse recordeor, vox aliquorum Veterum: *Haensel vor dem Thor.*

§. XXXVII.

Fest. Ascens.
Dom.

Vffarts tag.

FESTVM ASCENSIONIS DOMINI dicitur vulgariter *der Vffarts tag*. Et inclinat animus huc referre locum obscurum ac sine dubio vitiosum in Dni SCHANNATI *Sammlung alter Documentum* p. 146. ubi: *die sich uz Vffentag* (pro *Vffertag* sive *Vffartag*, ut est in LVNIGII R. Arch. P. Spec. Contin. III. Abf. II. p. 112.) *zu Swinfurt samen werden.* Meliora tamen monentibus libens ac merito cessurus sum. Porro in LVNIGII R. Arch. c. 1 Cont. IV. p. 790. legitur *der Heil. Affters Tag*, quem haud ægre mecum omnes de Festo Ascensionis Christi interpretabuntur. Hunc diem quoque appellarunt veteres *den Heil. Nontag*, ut in WENCKERI *Appar. Archiv.* p. 388. & apud EVND. *de Vsburg.* p. 58. *an dem (ii) ersten Zinsdage vor dem SCHOENEN NONDAGE. KOENIGSHOV.* p. 301. ita: „Anno CCCC-

Nontag.

(ii) Vox *erste* sæpe significat *proximus*. Sic ap. WENCKER. *de Vsburg.* p. 139. *an dem ersten Fridage vor sant Aurelien Dage.*

„CCCCLXX. war gros sterbot - - do satte *Majus.*
 „der byschhof von Vienne sant Mamertus uf die
 „Crucewochen, das men die drie tage vor dem
 „NONTAGE (SIGEBERTVS ad an. CCCCLXXVIII. habet: ante Ascensionem Domini)
 „sölte mit Crucen gon &c. „ Et clarius adhuc
 p. 155. „In disem paradyse blibent Adam und die
 „andern, die Got vs der Vorhelle bette gefueret,
 „untz an den NONDAG, do furent jü alle mit
 „Gotte zu Hymele. „ Vage itaque nec satis accurate
 CRVSIVS in *Annal.* P. III. L. VI. p. 352. In
hebdomade Pentecostes, vel am Sambstag nach dem
 NONETAG. In *Calendario antiquo* ap. Dn.
 SCHILTER. T. I. P. II. p. 72. recentior manus
 addidit: *Nona dies post festum Johannis ante*
Portam Latinam. Quod rejicit SCHILTERVS,
 qui hoc festum appellari docet ab *hora nona*,
 qua in cælum ascendisse Christus tradatur,
 quæque ideo pulchra missa magnaue solennis
 fit carimonia. Vid. ejus *Glossar* p. 190. & 198.
 Certe hanc præcipue ob causam Adrianus Pontifex
 an. MXIV. Capellæ in Andezz Indulgentias
 concessit: „quando pulsantur NONÆ in die
 „Ascensionis, ab illa HORA NONA usque ad
 „HORAM NONAM ferie sextæ sequentis post
 „diem Ascensionis, „ ap. HVNDIVM in *Metrop.*
Salisburg. T. II. p. 97. Regulariter quidem
 hora nona ante prandium cantatur, sed hoc die

G 2

cele-

Dage. Conf. ejus *Apparat. Archiv.* p. 192. & passim. Ita
 quoque in HVNDII *Stemma* Bav. p. 410. *Sabbatho primo*
ante festum Nativit.

Majus.

celebrant illam post prandium hora XII. Pace
 Lectoris affero locum de solennitate hujus Fe-
 sti, Halæ olim habita, longiorem illum quidem,
 sed non injucundum, ex III. LEIBNITII T. II.
 Script. p. 500. collatum cum variis Lect. p. 812.
 ubi BVSCHIVS Reformatior ita: „In die Ascen-
 „sionis Domini cum Conventu in campum exiens
 „Præpositus Monasterii Novi Operis prope Hallis,
 „omnes fratres cappis sericis, cappis aureis &
 „argenteis induti, sedem ferream ante se facit
 „deferri, serico tapeto cussinoque serico cooper-
 „tam, super caput deferentium elevatam, cum-
 „que ad locum pervenerint destinatum, ipse solus
 „sedet super eam, cunctis fratribus collateraliter
 „coram se stantibus, chorus contra chorum, cum
 „crucibus & vexillis in opposito suo stantibus, mi-
 „nistris plenarium & reliquias coram se deferen-
 „tibus. Vbi tunc tota civitas in campum illum
 „sibi occurrit, Fratribus & Clericis ac Presbyte-
 „ris Salve Festa Dies! victimæ Paschali laudes
 „ibi tunc decantantibus, populusque omnis utrius-
 „que sexus cantilenas Teutonicas, tali cantico
 „convenientes, ad singulos versus cantando re-
 „spondet. Donec Præpositus surgens sequitur
 „Processionem & omnis populus eum sequitur us-
 „que in Ecclesiam. Ibi enim circa fontem iterum
 „se ponit super sedem priorem, omni Clero & po-
 „pulo astante, & Sedit Angelus cum versibus suis
 ibidem

(kk) Non possum hic non notare locum ex LVNIGII R. Arch.
 P. Spec. Cont. IV. p. 789. an der NINCHEN nach sante Geor-
 gen

„*ibidem devote & clamose decantante, & in ejus Majus.*
 „*finem chorum ascendit, & MISSAM SVMMAM*
 „*IN ORGANO MAIORE DECANTAT.*„ In
 hac celebritate solus sedet Præpositus, reliquis
 circumstantibus, quod denotat Christum Deum
 nunc sedentem in medio choro Angelorum.

§. XXXVIII.

DIES MERCVRII, qui ferias Pentecostes pro-
 xime insequitur & Jejunium Quatuor Tem-
 porum habet, in Dni LVDWIGII Reliqu. MSS.
 T. IV. p. 125. dicitur *der hohe Mitche (kk) in der* ^{*hohe Mitche*}
Pfingst-Wochen, & in Actis Holsato-Lubecen- ^{*frue Mittwoche.*}
bus de oppido Moellen: der gude Mittewecken.
 GAVANTVS in Thes. Rit. T. I. p. 254. „*Je-*
 „*junium, inquit, quatuor Temporum post Pente-*
 „*costen FESTIVVM IEIVNIVM est, cum in eo*
 „*non dicatur: Flectamus genua, ratione tempo-*
 „*ris adhuc Paschalis.*„ In c. 3. dist. 76. similiter:
 „*Tunc propter solennitatem Spiritus S. Diaconi*
 „*Dalmaticis induantur & Alleluja cantetur, &*
 „*Flectamus genua, non dicatur.*„ Quæ causa
 est, quamobrem hoc Jejunium Pontificii nun-
 cupent *Jejunium lætitiæ & exultationis*, ridente
 BALDVINO ap. WILDVOGEL. c. l. p. 201. Mos
 est in vicinia nostra, nempe Halæ, nunc etiam
 solennis & antiquus, ut hoc die omnia sint a cu-
 ris vacua, hominesque digniores plerumque in
 hortos vel villas secedant, mutuaque inter se

G 3

hila-

gen Tag. Lege *Mitschen*, quæ vox sæpius extat in HVE-
 BERI *Austr.* c. g. p. 60. 75. 100. In Ill. Comit. de WVRM-
 BRAND *Collectan. Genal.* p. 40. scribitur *Mickten*.

jus.

Knoblauchs-
Mittwoche.

hilaritate perfruantur, opificiarii vero cum reliqua multitudine *allio*, quo tum passim tota urbs abundat, vescantur, rati quippe, illud toto anni tempore futurum certissimæ sanitatis remedium. Vnde nomen *die Knoblauchs-Mittwoche*. Vid. *Observ. Hal.* T. IV. *Obs.* 18. p. 370. sqq. ubi quidem scribitur, istam consuetudinem genio indulgendi maxime a *Fratrum Calendariorum* luxuria esse profectam, qui singulis mensibus festa Bacchica (*Fress-Fesse*) instituerint. Sed procul dubio mansit hæc consuetudo a *Fejunio* illo *letitiæ*. Quemadmodum alia aliis in locis solennitates in usu habentur, e. g. Brunsvigæ solent puellæ ac virgines hoc die herbatum ire, *umme krüde toghen*, vid. in *Ordinario Senatus Brunsvic.* ap. LEIBNIT. T. III. p. 477. ideo a Magistratu modico vini donandæ. Præterea in multis ac fere plerisque Germaniæ urbibus usitatissimum, ut cives, incolæ ac vicini feria III vel IV. Pentecostes congregiantur, conviviaque & comotationes (quas vocant *das Pfingst-Bier*) cum liberis & uxoribus hilares celebrent, exercitia item jaculationum (vulgo *das Pfingst-Schießen*) ad avem ligneam sublimem vel ad discum eminus instituunt; unde ab antiquis temporibus etiam prato illi spatioso & amœno prope Lipsiam nostram nomen est *die Pfingst-Wiesen*. Originem hujus moris reperunt nonnulli ex superstitionibus paganismi, & præcipue jaculationes ad avem, quasi in ludibrium Spiritus S. institutas, execrantur & vocant *ein rechtes Erbsstück des Heyden-*

dentibus. Qualem egomet impietatem quan- *Majus.*
 quam de Christianis nequidem suspicari nedum
 affirmare aulam; nec tamen simul etiam nega-
 verim, fuisse olim majoribus nostris paganis hoc
 anni tempore quosdam ritus perquam festivos
 & solennes, sicuti de Slavis & Bohemis tradit
 COSMAS PRAG. ad an. MXCIII. in Dni MEN-
 CKENII *Script. T.I. p. 2074. B.* „Tum villa-
 „ni, ait, adhuc semipagani supersticiosas institu-
 „tiones in PENTHECOSTES TERTIA sive
 „QUARTA FERIA observabant, offerentes li-
 „bamina super fontes, mactabant victimas & de-
 „monibus immolabant. „ Inde vero superveniens
 religio Christiana frenum injecit superstitioni,
 ritus prave, cum abolere in totum non posset,
 prudenter saepe mitigavit, novosque, quibus gau-
 dere sine nota improbitatis poterant homines,
 permisit. At cum inde quoque abusu seges
 & scurrilis lascivia oriretur, voluptas illa gravi
 Principum consilio alicubi est abrogata, passim
 legibus temperata vel in aliud tempus rejecta.

§. XXXIX.

FESTVM SS. TRINITATIS in WIDEMAN- *Fest. SS. Trin.*
 NI *Chronico Curienfi* MSC. ad an. MDL. dicitur
 der güldne Sonntag, idque ab excellenti splen- *güldne Sonn-*
tag.
 dore & magnificentia sacrorum. Ex eadem ra-
 tione missa perquam solennis interdum vocatur
 das güldne Amt, die güldne Messe, sicut illa Hil-
 desheimensis, de qua sub *Hebdomade Communi*
 plura; item das güldne Jahr, annus Jubileus,
 quo splendor summus & gratia maxima indul-

Majus.

gentiarum; Porro item *Gold-Fasten*, sacrum jejunium quatuor Temporum.

§. XL.

Fest. Corporis Christi.

FESTVM CORPORIS CHRISTI sicut longe celeberrimum est inter Pontificios caremoniarum apparatus & pompa, ut etiam *Triumphus Corporis Christi* in Actis Sanctor. Mens. Mart. T. III. p. 420. dicatur; ita initium ejus nominisque Germanici derivatio non satis certa apud omnes habetur. De eo instituendo in Ecclesia primum somniavit B. Juliana Priorissa Montis Cornelii prope Leodium anno MCCX. ut habent Acta illa SS. Mens. April. T. I. p. 442. sed hoc arcanum anno demum MCCXXX. aperire ausa est. Inde ex decreto Concilii Leodienfis hoc festum anno MCCXLVI. primo celebratum, tandemque ab Urbano IV. per totam Ecclesiam indictum fuit non quidem anno MCCLXX. (ut vulgo creditur) sed anno MCCLX. vid. Clementis V. Bulla de an. MCCCXII. ad Episcopos Merseburg. & Cizensem in *Vnschuld. Nachrichten* de an. MDCCV. p. 312. unde simul patet, Præsules illos introductionem hujus festi in suis Dioecesibus & una præceptum Urbani & Clementis diu neglexisse, donec post multos annos a Nicolao V. per Nic. Cusanum in his terris institueretur. Neque vero illi Episcopi soli erant, sed forte tamen ultimi, qui novi festo repugnarunt, aut illud introducere pia religione cessarunt. Quippe

IO. VITODVRANVS in LEIBNITII *Access. Hist.*

T. I

T. I. p. 20. de Clemente IV. jam tum ait, hunc *Majus.*
 Papam sub præcepto districtæ Festum Corporis
 Christi fecisse per Ecclesiam solenniter cele-
 brari. Vulgo nominatur *der Fronleichnams-*
Tag. B. DANNHAVERVS in *Diff. de Festo Corp.* *Fronleich-*
nams-Tag.
Christi §. I. nominis derivationem ignorat, nec
 apud Pontificios eam se invenire ait. Ergo
 ad allegoriam HVBERTI LOMMESSEM con-
 fugit, qui derivat a servitute Israëlitarum in
 Ægypto (*von ibren Fronen*) addens: „*Es ist*
„billig und recht, dass derselbige zarte Leib des
„Herrn, der uns so treulich gefrönet, von den
„Gläubigen wieder verehret werde.„ Sed lon-
 gius repetita est ea derivatio, quam ut fidem fa-
 ciat Lectori, & pro improbabili allusione ha-
 benda. Enimvero in veteri lingua Germani-
 ca *Fron* sive *Vron sanctum, excellens* significavit,
 ut patet ex antiqua versione Germanica ap. *Vnde dicatur?*
 Dn. ECCARD. T. I. *Script.* p. 972. *das spere,*
dar her an den VRONEN CRÜTZ mede dorch
syne gebenedyde syde gestochen ward. vid. SCHIL-
 TERI *Glossar.* p. 331. Vnde in BOTHONIS
Chron. Pictur. ad an. MCCLXVII. vocatur *dat*
fest des HILLIGEN Lichamsdag. In Actis Hol-
 fato-Lubec. de oppido Møellen: *die werde Hoch-*
ridt des VELL HILLIGEN Lichnams Christi.
 Et in STEYERERI *Hist. Alberti* p. 265. des
 KOSTBAREN *Lichnamen.* Superfunt hodie
 hujus compositionis alia vocabula, ut *Frohn-*
Fasten i. e. Jejunium sacrum Quatuor Tempo-
 rum, *Fron-Tag*, qui est Dies Dominicus ap.

Majus.

SCHILTER. in *Glossar.* p. 198. & 331. Item *Fron-Dienste*, quod recte derivatur ab operis, quæ sacris locis debentur, usu vocis deinde latius ad quasvis operas extenso. Vid. cmn. Dns POTGIESER. de *Statu Servor. Germ.* L. II. c. 3. §. 5. p. 197. sq. Habemus (ll) consentientem HOSPINIANVM de *Fest. Cbrist.* fol. 77. qui ita explicat: „FRON LEICHNAMS TAG *idem* „*est ac si diceret des HERRLICHEN und KOEST-* „*LICHEN LEICHNAMS CHRISTI TAG.* „*Denn FRON ein alt teutsch Wort nichts an-* „*ders heuttigs Tags heisst, dann HERRLICH,* „*FÜRNEMB und KOESTLICH.* Daber man „*auch in den hohen Gestiffien und Kirchen den* „*fürnembsten Altar FRON-ALTAR nennet.* „*Adde HEIDERI Deduct. Lindav.* p. 735. sq. Hic dies etiam dicitur *der Sacraments-Dagh* in Cod. Dipl. ad TESCHENMACH. *Annal. Cliv.* p. 20. & in BVTKENS *Trophées du Duché de Brabant* T. I. dans les *Preuves* p. 161. le *Four du S. Sacrement*, item in LEVOLDI NORTHOFII *Chron.* Marciano ap. MEIBOM. T. I. p. 403. *Festum Sacramenti.* Ampla cuiquam & nimis vaga videri possit hæc appellatio, quoniam a Pontificiis plura creduntur atque celebrantur Sacramenta, nisi pro omnium maximo habeatur Coena Domini, unde & *Sacramentum Sacramentorum* dici lego

*Sacraments-
Tag.*

(ll) BESOLDVS in *Monum. Rediviv. Monasterior. Wurtemberg.* p. 151. *Frohn* verius denotari ait *commune.* Sic *Frohn-Leichnam* interpretatur sacrosanctum corpus Salvat. quod pro

lego in HVNDII *Metrop. Salisburg.* T. III. p. 48. *Majus.*

Et nunc etiam inter eos vulgatissime: *das SACRAMENT begleiten &c.* In LEIBNITII *Scr. Brunsv.* T. II. p. 817. præcipiunt Reformatores, Corpus Christi in monstrantia clausum tegi debere per annum, ne populus communis (ut loquuntur) videre possit hostiam sanctam, nisi infra *Octavam Sacramenti*. Idque Calixtus Papa constituit an. MCCCC LV. cum cognovisset, apud populum evilesce Sacramenti hujus dignitatem, si quotidie palam esset & in conspectu omnium, vid. HARTVNGI KAMMERMEISTERI *Annal. Erfurt. Germ.* MSC. ad h. a. Hodie dies ille passim quoque vocatur *der Heil. Heil. Bluts-Bluts-Tag.* Sic in Dipl. MSC. Gebhardi Nobilis de Qverenforde de an. MCCC LVIII. *der Tag des heiligen Blutes unsers Herrn Iesu Christi.* In CRVSII *Annal. Sæv.* P. III. L. VI. p. 355. extat: *Octavo die des heiligen Bluts.* Denique hoc festum cum sua Octava nominatur *die Ab-las-Wochen,* vid. HOTTINGERI *Helvet. Kir- Ab-las-Wochen. chen-Gesch.* P. III. p. 17. Ratio nominis est in promptu & facile colligi potest ex iis, quæ sub Die Viridium de voce *Antlas-Tag* sunt propofita.

IVNI-

pro omnibus datum est; *Fron-Altar, die vornehmste oder gemeine Altar; Frohn-Faß, gemein Faß; Frohn-Dienst, communes & debitas Dominis suis operas &c.* Sed HERTIVS jam in *Diff. de Homin. Propr.* S. III. §. 5. erroris eum arguit.

I V N I V S.

§. XLI.

*Dies S. Aurei
& Justinae.*

*Gulder - Man-
ner - Tag.*

Die XVI. Junii celebratur præcipue apud Heiligenstadenses in Dioecesi Moguntina *Festum* AVREI & IVSTINÆ Patronorum, ita, vt Clericis deficientibus, cives honoratiores circa muros oppidi gestent arcam Reliquiarum, cæterique cives armati cum tympanis & vexillis pompam comitentur. Et tunc Archi-Episcopus a longissimo tempore Senatui epulum, civibus autem duo plaustra cerevisiæ dare consuevit. Vocatur hic dies vulgo *der Gulder Manner Dag*, vid. ACTA SANCTOR. *Mens. Jun. T. III. p. 85.* ubi explicatur, *quasi aureorum virorum dies, fortassis cum allusione ad nomen Aurei, vel ab inauratis armis, in quibus soliti fuerint aliqui tunc procedere in honorem S. AVREI Patroni.*

§. XLII.

*Dies S. Joh.
Bapt.*

FESTVM S. IOHANNIS Bapt. a solstitio æstivo, quia sol (mm) tunc altissimum coeli locum tenet, & retro (nn) descendere incipit in zodia-

(mm) In cuius rei significationem quibusdam locis olim *rotam* voluebant homines, teste DVRANDO in *Rationar. L. VII. c. 26.* An eo referam *den Waltz-Tag*, qui extat in Dni IOHANNIS *Spicil. Tabular. Vet. T. I. p. 416.?* Plane non videtur. Conf. *Festum Divis. Apostolor.* Alicubi succedunt ignes. PIRNENSIS sub tit. Baudissen: *als sie nach alder Gewonheit - - den Sommer mit FEWER empfangen.* Et hos ignes vocant *Johannis-* item *Sunwent-Feuer.* Chronicon Comitum de Cilly in Dni HAHNII *Monum. T. II. p. 693.* „und das beschach ann einem S. Johannis Abendt

zodiaco, varie appellatur. Ab Anglo-Saxo-^{Junius.}
 nibus more Latinorum dicebatur *Sunstede*, vid.^{Sunstede.}
 B. SCHILTERI *Thes. Antiqu. Teut.* T. II. p. 125.
 not. s. CRYSIUS in *Annal. Suev.* L. I. P. III.
 p. 191. ex Chron. Argentor. allegat: *Geschehen*
14. Tage vor SINGIHTEN, & explicat: *14. dies*^{Sungiechten,}
ante SOLSTITIVM. Adde KOENIGSHOVII^{Sungeten,}
Chron. c. 5. Porro in eodem CRYSIO L. IV.^{Singisen,}
 p. 219. & L. V. p. 284. *sanct Johannes Tag zu*
SVNEGIHTEN. Apud Dn. WENCKER *de Vsb-*
burg. p. 32. *ander Mitewochen vor SVNIEHTEN.*
 Conf. SCHILTERI *Gloss.* p. 740. Idem ad
 KOENIGSHOV. p. 458. ita præclare: „SINGI-
 „TEN ist diese Jahrs-Zeit bey denen Alten ge-
 „nemet worden, ohne zweiffel auch eber sie das
 „Christenthum angenommen. Immassen SINGI-
 „TEN eigentlicher vor Alters geschrieben worden
 „SVNGITHEN oder SVNGICHTEN, von der
 „SONN und ibrem GANGE oder GICHT. Denn
 „wie von jehen bejahren, herkommt Ficht, ver-
 „jicht, Bejabung, also haben die Alten von geben
 „Gicht, das ist Gang gemacht. Ist also SVN-
 GICHT

„zu SVNWENDEN, und machten da in der Stadt ein GROSS
 „FEVER oder SVNWENT FEVER.,, Plebs eos ignes
 per lasciviam transilire solet, weil auch die Sonne ih-
 ren Sprung thut, ut cæteras superstitiones taceam. Conf.
 IO. CASP. ZEVMERI *Diff. de Igne Iohanneo* Jen. 1699. 4.
 Plerique has reliquias ignis illius superstitioni, Nodfyr,
 esse arbitrantur, sed ignes Nodfyr & Johannis sunt di-
 versi. Vid. IO. REISKII *Libellus non inelegans von der*
alten Teutschen Nothfeuer &c. p. 50. sq.
 (nn) In Calend. antiquo ap. SCHILTER. T. I. P. II. p. 73. ad
 hunc diem legitur: *Solstitium, hie mag die sunne nüt böher.*

Juvius.

„GICHT SONNEN GANG. - - - wird auch
 „SVNGEHTEN, SVNIGEHTAG, SVNIECH-
 „TAG geschrieben.“ Observat ibidem, ver-
 bum hoc rei esse convenientius, quam Latino-
 rum *solstitium*; & certe in genere affirmari
 potest, vetustissima quæque sermonis nostri vo-
 cabula naturam rerum quam significantissime
 exprimere, unde majorum excellentem sapien-
 tiam cum simplicitate conjunctam merito ad-
 miramur. Sed hoc obiter. Apud CRYSIVM
 c.l. L.V. P. II. c. 7. p. 273. vitiose hic dies legitur
Singrechten, & pejus adhuc L.VII. P. III. p. 387.
S. Engenten.

Sonnwende.

Alia & vicina priori est appel-
 latio *Sonnwenden*, vid. PEZII *Script. Austr.* T. I.
 p. 968. In Dni MENCK *Script.* T. I. p. 804. A.
an sant Johannis tage, SVNWENDEN genant.
 In MÜLLERI *Annal. Sax.* p. 20. *vor S. Johannis*
Tag des Tauffers, den man nennet SONNEN-
WEND. In HUNDII *Stemmate Bav.* p. 13. *an*
dem Sonnenwende Abent. In Illust. Comit. de
 WVRMBRAND *Collectan. Geneal.* p. 223. & 225.
perperam Freytag nach S. Johannis zu SONN-
ABEND. Item in HVEBERI *Austriæ* p. 46. *am*
Pfingstag nach Sanct Johannis Tag zum SONN-
ABENTEN, lege Sonnwenden. Error facilis
 fuit, quia in STEYERERI *Hist. Alberti II. &*
DVELLI Excerpt. Geneal. sæpius extat *Sunben-*
ten item *Sunebenten*, imo in STEYERERO p.
 516. *Sunbentag.* Apud DATTIVM *de Pace*
publ. p. 31. scribitur: *sant Johannes Tag zu SVN-*
WINDE. In *Deductione Lindav.* p. 697. cor-
 rupte

rupte legitur : *S. Johannis Tag ze SVMRENDEN*, *Junius*.
 & in *LVNIGII Spicil. Eccles. Contin. II. p. 434.*
am Tage S. Johannis SOMWEDER. Tandem
 vocatur etiam *Mitten-Sommer.* In *BECMAN-*
NI Chron. Anbalt. P. VI. c. 3. p. 17. an sente Jo-
hann Baptisten Dage *MIDDEN SOMER.* In
RETHMEIERI Chron. Luncb. p. 517. in deme bil-
gen Daghe sente Johannes Baptisten to MIDDEN-
SOMMERE. Et in *KVLPISII Volum. Rer.*
Germ. p. 242. sant Johanstag Baptisten gelegen
zu MITTEN SOMMER. Belgæ item *sint Jans*
te MIDSOMER in *ANT. MATTHÆI Script.*
Rer. Amorf. p. 26. & 217. Eodem modo
 solstitium hybernum *Mitwinder* in *Cod. Dipl.*
 ad *TESCHENMACHERI Annal. Cliv. p. 23. vo-*
 catur.

§. XLIII.

DIES COMMEMORATIONIS S. PAVLI (vul-
 go *Pauli Gedächtnüß*, d. 30. Junii) ab antiquis
 nuncupatus *Gebügnütz S. Pauls*, notante Rev.
DVELLIO in *T. I. Miscell. p. 420.* Nam *hugen*
cogitare & *Gebüg* item *Gebügnüs* memoriam si-
 gnificat, ut *Diploma Berthæ de Wazzirberch*
docet ap. EVND. c. l. wann elle Dinch zaergäng-
lich sind, und auch GEHÜG des Menschen und der
Lewt mit dem Leib erstirbt. Et *Charta Feuda-*
lis Wissenburg. de an. MCCCXVI. Apt Egidius
guter GEHVGNISS. Vid. omnino *B. SCHIL-*
TERI Glossar. Teut. p. 471. sq.

*Gebügnütz
S. Pauls.*

JVLIVS.

§. XLIV.

Fest. Visit. Mariae.

Frauen-Tag
Mittelmesse.

FESTVM VISITATIONIS MARIAE, quia paulo post Solstitium celebratur, dictum credo *unser Frauen Tag* der MITTELMESSE in LEHMANNI Chron. Spir. L VI. c. I. p. 589. Nolo tamen rem dubiam pro veritate haberi. Sit iudicium penes Lectorem. Vocatur passim hic dies etiam hodie *der Frauen Tag* a duabus foeminis, Maria & Elisabetha, pie colloquentibus.

§. XLV.

Fest. Divis.
Apost.aller Aposteln
Tag.

Walls-Tag.

FESTVM DIVISIONIS APOSTOLORVM in Dipl. Chomburg. de an. MCCCCLV. dicitur *der zwölff Boten Tag*, *al sie zusamt wurden*, leg. *zusant*, ut est in ROHTII Chron. Thur. In REHTMEYERI Chron. Luneb. p. 714. *aller Apostelen Dag*, *alse se vorsand worden*. Porro ibid. p. 687. *aller Aposteln Dag*. Et p. 671. *der bilge Dag der Apostelen*. In RVDOLPHI Gotha Diplom. P. V. p. 236. *aller zwölff Boten Tag*, *den man nennet zu Latein Dimissionem Apostolorum*. In LVNIGII Corp. Jur. Feud. T. I. p. 1146. *der Tag der Scheidung der heil. zwölff Boten*. In Chronographo Saxone ap. Dn. LEIBNIT. P. I. Access. Hist. p. 276. legitur ad an. MXCIX. *cum FESTVM de DISPERSIONE APOSTOLORVM a multis fidelibus celebratur*. Vere huc pertinet nomen *der Walls-Tag*, a vocabulo wallen, peregrinari, quasi *Dies peregrinationis Apostolorum*.

In

In Dni IOHANNIS *Spicil. Tabular. Vet. T. I. Julius.*
 p. 416. semel iterumque obscure *Waltztag* scri-
 bitur. Locus ita se habet: „Die von Eysenbach
 „sollen an santte Margareten Obende nach Mit-
 „tage bis an dem WALTZTAGE zu Mittemda-
 „ge richten, &c.“

§. XLVI.

DIES S. IACOBI Apostoli in KVLPISII Vo-
 lum. Rer. Germ. p. 149. & 161. in Diplomatus
 Friderici III. Imp. appellatur *S. Jacobstag* des
heil. zwelffboten im Schnitt (quod in LVNIGII
 R. Arch. Part. Spec. Cont. I. in der III. Fortsetz.
 p. 281. dicitur: *sant Jacobes Tag in der Ernen*)
 sicuti etiam *Sandt Stefanstag im Schnitt* legitur in
 DVELLII Excerpt. Geneal. p. 82. i. e. Festum
 Inventionis S. Stephani. Incidit enim uterque
 dies in messem. Vnde *messores* a nobis etiam nunc
 vocantur *die Schnitter*. Non possum hic præ-
 termittere, quod in LEIBNITII Script. Brunsv.
 T. I. p. 829. habetur, *Festum Sanctorum Mariæ*
& Filiastri, qui XIV. Cal. Aug. Est sine dubio
 festum particulare, celebratum in memoriam
 Mariæ & filii ejus Jacobi, qui in S. Scriptura
frater Christi dicitur, quem veneratione Dei
 Servatoris, *filium Mariæ* veteres appellare dubi-
 taverunt. Nihil quidem de hoc significato vocis
filiastri habet CANGIVS, qui Tom. I. Glossar.
 p. 437. variis locis unice probat, eam *privignum*
 denotare. Sed illud Opus augeri potest & tertia
 significatione ex ALBERTO *Argent. ad. an.*

*S. Jacobs-Tag
im Schnitt.*

*Festum Mariæ
& Filiastri qua-
le?*

Augustus.

MCCCXLVI. ubi. „*Ludovicus (Imp.) Marchio-
ni Misnenſi (Friderico Severo) FILIASTRO
(i. e. genero) ſuo magnam, ut contra ſe non eſſet,
pecuniam aſſignavit.*„

§. XLVII.

*Dies Abdon Et
Sennen.*

DIES Martyrum ABDON & SENNEN
(30 Julii) corruptiſſime in BECMANNI *Chron.
Anhalt. P. V. L. II. c. 5. p. 95. legitur: am Tage
der Heil. Aliden und Sömien. Hic dies in plebe
Pontificia famoſus eſt ſuperſtitionibus magicis,
v. g. mit Kugel gieſſen.*

A V G V S T V S.

§. XLVIII.

*Fest. Vinculor.
Petri.*

FESTVM VINCVLORVM PETRI, vulgo
Petri Ketten-Feyer, nonnunquam dicitur *ſante
Petrus Dag*, *alze öme de Bande entſprungen in
REHTMEYERI Chron. Brunſv. p. 674. Item
ſintbe Petirſtag, alſi ym dye Kitthenen entſprun-
gen*, in membrana Senatus Oppidi Daheme de
an. MCCC LXXXII. Item *der tag des heil. Herrns
ſande Petirs alſo her wart erloſt von den Banden,
in Dipl. MSC. Frid. Landgr. de MCCCXXX.*

§. XLIX.

*Maria Schnee-
Feyer.*

Dies 5. Auguſti habet ſolenne s. MARIE ad
NIVES vulgo *Mariæ Schnee-Feyer*, uti non raro
apud

(90) Fallitur Vir Doctiſſ. ac Rev. Dns STAPHORST in *Hiſt.
Eccleſ. Hamburg. T. I. Vol II. in Präſ. quando ait: „Ob-
ne Zweifel wird hierunter die Maria Oignacenſis, welche
von*

apud PIRNENSEM. Vocatur etiam Festum *Augustus.*
Mariæ de Nive; item *Dies Nivis B. Virginis* in
 ENGELHVSII *Chron. continuato* MSC Bibl.
 Paul. Lipf. ad annum MCCCCXXIII. five *unser*
 FRAVEN TAG, den man NIVIS nennet, und
 kömpt und gefellet uf Sanct Oswaldi Tag, des
 heiligen Koniges und Märteres, in MEISNERI
Descript. Eccles. Colleg. OO. SS. Witteb. p. 30.
 item *Sant Oswaldes Tag als der sne viel*, in Ca-
 lendario Argent. veteri apud SCHILTER. T. I.
 P. II. p. 73. Hoc festum originem debet com-
 mentis (ut alia plura) Pontificiorum. Nam (ut
 fingunt) tempore Liberii Papæ Patricius urbis
 Johannes fuit vir opulentissimus, qui prole ca-
 rens opes suas B. Virgini Mariæ (oo) donavit,
 precatus, ut ipsa indicaret, quemadmodum in
 sui honorem facultates infumi vellet. Itaque
 quinto Augusti, quo sol interdiu ferventissimus
 est, nocte aër frigore constringitur, deceditque
 nivium vis, locum Basilicæ futuræ solummodo
 operiens & designans. Apparuit eodem tem-
 pore Maria Papæ itemque Johanni, miraculum
 exposuit, & ut Basilica ibi nomini suo ædificaretur,
 hortata est. Quod factum & Mariæ Majoris
 (di S. Maria Maggiore) dictum, simulque festum
 pro posteritate institutum. Hæc ex PELWARTI
 de THEMESWAR *Stellario Coronæ Mariæ* refert

H 2

Dns

„ von Nivelles aus der Diocese von Namur gebürtig war, ver-
 standen. „ Neque enim alia hic intelligenda quam Virgo
 Mater Christi. Conf. MVRETI *Poëmat.* L. II. n. 4. p. 57. (Ed.
 Thomaf.)

Augustus.

Dns MITTERNACHT in *Diff. de Spasmo Mariæ*
 §. XV. PIRNENSIS MON. MS. aliquid de fabula
 sed quasi per nebulam audit, sub Sixto III. scri-
 bens: „*Sixtus Pabst der III. - - hat lassen czu*
 „*Roma di Kirche Maria Majora bawen, do Got*
 „*hat denselbigen tag lassen schneien, der MARIA*
 „*SCHNEIFEIER heist.*„ Quando autem hoc
 festum in universa Ecclesia celebrari cœperit, in
 ambiguo est P A G I in *Breviario Pontiff. Rom.*
 T. III. p. 273. sq.

§. L.

*Fest. Assumpt.
Maria.*

FESTVM ASSVMPTIONIS sive DORMI-
 TIONIS MARIÆ varias habet & subobscuras
 appellationes. Primo nominatum lego *unser*
liben Frauentag der SCHYDVNG sive der
 SCH AIDVNGE in PEZII *Script. Austr.* T. I.
 p. 1166. B. in WINDECKII *Hist. de Sigismundo*
 ap. Magnif. MENCK. T. I. p. 1223. item in DV-
 ELLII *Miscell.* L. I. p. 249. Et apud CRVSIVM
 L. V. p. 264. est: *unser Frauen Tag als zu der*
 SCHIEDVNG. Item L. VI. p. 328. *unser Frau-*
wen VERSCHIDVNG. In VNRESTI *Chron.*
Carinth. ap. Dn. HAHN. T. I. Monum. p. 591.
unnsr lieben Frawen Abundt der SCHYDVMB.

Wurtzweyhe.

Deinde vocatur *Wurtzewye* in TENZELII
Suppl.

(pp) Addit Auctor ibi in margine: *Was dieses vor ein Mari-*
en-Fest sey, kan ich nicht sagen, und werde dem verbunden
seyn, der mir es entdecken wird.

(qq) Diploma Juttæ Abbatisse Quedlinb. quo Rudolpho Duci
 Saxon. anno MCCCXX. Advocatiam Monasterii sui confert,
 ap. LVNIG. *R. Arch. P. Spec. Cont. II.* p. 181. & in KETT-

NERI

Suppl. II. Hist. Goth. p. 260. & Dni MENCKENII *Augustus.*
Script. T. I. p. 646. item *Wurtewie* in LVNIGII
Reichs-Archiv P. Spec. Contin. II. von Grafen und
 Herren p. 209. Ibid. p. 290. corrupte: *unser*
lieben Frauen Tag die (man) nennet *Wortze*
Wyrch, pro *Wortzewyech*, ut habetur in alio
 Diplomate ibidem p. 285. *Wurtzweih* passim
 est in MON. PIRN. In Dni SCHOETTGENII
Chron. Wircensi p. 805. *unser lieben Frawen*
Tag (pp) *WORZWEYNVGE*. In Rhythmis ap.
 OLEAR. *Rer. Thur. P. II* p. 117. *der Tag Marie*
WURTZELWEIH. In BECMANNI *Chron. An-*
halt. T. I. Lib. V. p. 479 *unser lieben Frauen*
Abend, *WERZWEIHN* genant. Conf. SCHAN-
 NATI *Diæc. Fuld.* p. 23. In LVDWIGII *Reliqu.*
MSS. T. VII. p. 34. *unner Vrowe* (qq) *WOR-*
ZVMESSE, & in *Chron. Pictur.* ap. LEIBNIT.
T. III. p. 433. *unser leuen Vrowen* *WORTMIS-*
SEN. Ibid. p. 393. legitur *unser leuen Fruwen*
KRVTWIGINK. Conf. ibid. p. 429. In *STADT-*
WEGII Chron. ibid. p. 274 *perperam: unser*
Frowen *ERVTHWIGE DAG*. In SPALATINI
Vitis MSS. Landgravior. Thuring. sub Friderico
Severo: „*Welche Richtung ist gemacht am Mitte-*
woch nach unser lieben Frauen HIMMEL-

H 3

FARTH

NERI *Hist. Eccles. Quedlinb.* p. 197. subscriptionem habet,
 antiquitati plane ignotam: *in unser Frauen Abend MARI*
MESSE. Legendum svadeo: *WORZMESSE*. Erroris o-
 riginem facile perspicient, qui in antiquis monumentis
 MSS. sunt versati. In CRVSI *Annal. Sæv. L. VII. P. III.*
 p. 373. legitur: *an unser Frawen Tag Processi*; in quo cor-
 rigendo alius exerceat ingenium.

Augustus.

„FARTH oder WVRTZWEIHUNG., In LVDWIGII Reliqu. MSS. T. VIII. p. 286. *de negeſte Dag na unſer leven Fruwen KRVTWIGINGE*, quod ibid. p. 348. ita Latine: *in die craſtina ASSUMPTIONIS B. Mariæ*. Chronicon Curienſe MSC. ad annum MDV. *nach unſer lieben Frauen WVRTZWEIH oder ASSUMPTIONIS*. In Dni LVNIGII Corp. Juris Feud. T. I. p. 1989. *unſer leven Vrouwen KRVIDWYVNGE*, zo Latyn genant ASSUMPTIO. Diffentit neſcio quo auctore vel teſtimonio Dns KNAVTHIVS, qui in Chron. Vetero-Cell. Tomoult. p. 651. ita explicare aggrefſus eſt: „WVRTZWEYH ſold das groſſe Neue „*Fabr ſeyn*, daran die ſo genanten Heil Drey „*Kœnige ihre Geſchenck geopffert.*„ Æque fallitur & dormitat interpres, quiſquis eſt, Diplomatis ap. LVDWIG. in Rel. MSS. T. I. p. 114. qui Purificationis B. Mariæ Feſtum vertit *unſer liebn Vrowin tag Wörtzewye*. Quem errorem miror ab oculatiſſimo Dno Editore ita in Indicem relatum nec correctum eſſe. Vnde procul dubio vel etiam ſimilitudine vocum Kertzweyhe & Wurtzweybe deceptus eſt Cl. Dns IOHANNIS, quando T. I. Rer. Mogunt. p. 777. *unſer lieben Frawen abent WVRZWYHE* transfert: *per-vigilium Hypapantes*.

Nomen *Wurtzweyhb* notat conſecrationem herbarum. *Wurtz* olim ſignificabat herbam odoriferam, vid. Dni SCHOETTGENII *Pref. ad Com. de Seſta Flagell.* Vnde vox *Wurtzgar-ten* & *Würzburg* Herbipolis apud veteres dicitur.

tur. Etenim tunc temporis effossio incipit radicibus, & in hoc Festo herbarum fasciculi, radices & fructus arborum consecrari solent, ut sint adversus Dæmonas, spectra, fulmina, morbos, &c. si suffitus ex iis fiat, præsentissima remedia. Ita quidem HOSPINIANVS *de Fest. Christ. fol. 88. b.* In Codice quodam membr. Bibl. Paulinæ Lipsi. (in B. FELLERI *Catal. p. 93. n. II.*) extat breve scriptum sub Tit. *Sigillum Marie gloriose Virginis*, ubi inter alia sic legitur: „Cur autem „mos inolevit. quod FLORES vel HERBE in ejus „festivitate CONSECRANTVR. ob duas causas „feri comprobatur. quia ea die de ea cantant. „Circumdabant eam flores rosarum & lilia convallium. per rosas martyres. per lilia intelligimus virgines. per alios flores vel herbas. sancti quique in bonitate olentes. - - Alia causa est. ut „quia jure omnes fructus novi ante gustum debentur benedici. - - statuit Ecclesia. ut in ejus „festivitate primicie frugum a sacerdotibus benedicentur. „ Id quoque innuunt Rhythmi de S. Elisabetha §. XIV. ap. Dn. MENCK. T. II. p. 2056. sq.

Eyne Geschicht dy muss ich sage,
 Dy geschach an unser Frowen tage,
 Also man in der heiligen Cristenheit,
 Also wit die ist unde breyt,
 Das Sie gen Himmel fur, unde begehiet,
 Vnde man Aplas in allen Kirchen empfehit,
 Vnde besundern in den Kerchin mere,
 Dy gewiet sint in Ir ere,

Augustus.

Dy Wortze wyt man dan,
 Das wert Ir zcu eren getan.

*Frauen Tag
 der erste.*

Tertio vocatur hæc festivitas *unser Frawen Tag* der ERSTE in SCHILTERI *Comm. Juris Feud. Alem.* p. 135. & apud WENCKER. *de Vsburg.* p. 44. *unserre Frowen Mes der ERSTEN.* Præclare in SCHANNATI *Client. Fuld.* p. 229. & in LVNIGH *Corp. Juris Feud. T. I.* p. 1836. legitur: *unser Frawn Tag der ersten* (leg. *ersten*) in der *Erne.* Extat in Dni ECCARDI *Scriptor. Med. Ævi T. I.* p. 988. locus mendosus, qui huc pertinet: *umb unser Vrowen Doch; in der erster - -* ubi tollatur distinctio, & sensus erit expeditus, qui alias hæret. In J. du MONT *Grand Corps Diplom. T. I. P. II.* p. 356. *unserre Frowen Mes der ERSTEN* male vertitur *la fête de la Purification.* Nominant autem hunc diem *den ersten*, ex rationibus criticis & œconomicis, quoniam eo incipiunt dies illæ calculatoriæ Patrum familiâs, agricolarum, venatorum, quibus maxime possunt proficere atque incrementa rei suæ familiaris acquirere, ac desinunt Festo Nativitatis Mariæ, quod ideo *unser Frauen Tag der Letzern* appellatur. Aut forte Festum Assumpt. dicitur *der erste* ob præstantiam magnificamque solennitatem. Quo loco illustrari debet obscura notatio temporis, quam nuper admodum in brevi sed vetusto atque eleganti Chron. Germ. MSC. (ut

(rr) Neque tamen repugnabo, si quis *Eretag* accipiat pro *Erichtag*, quam dialectum Austriacorum esse, supra in Calend.

(ut puto) Dresdenſi ad an. MCCCXXII. obſervavi. Nimirum Fridericus Severus Marchio Miſn. ſponſalia celebraſſe dicitur cum Regis Bohem. filia *czuſſen beyden unſer Vrowen tagen*, ut miſere deletam membranæ ſcripturam non infeliciter tandem erui & denuo quaſi reſtitui. Certe intelligitur tempus, quod inter Feſtum Aſſumpt. & Nativitatis Mariæ intercedit, quia in continenti ſequitur: *Dornach in dem vrſten* (i. e. proximo) *herbeſt manden* &c.

Quarto dicitur *unſer Frauen Tag der EREN* *Frauen Tag der Ehren.* apud WENCKER. *de Vſburg*. p. 214. & ap. KOENIGSHOV. p. 121. In Dipl. Maximiliani I. ap. DATT. *de Pace Publ.* p. 787. *an Eretag (rr) unſer lieben Frauen tag Aſſumptionis*. In LVNIGII R. Arch. P. Spec. Cont. IV. P. II. p. 729. occurrit *die EHRENMESS unſer Vrowen*; & in EC-CARDI *Script. Medii Ævi* T. I. p. 1393. *ſente Marien Miſſen der EREN*. In CRVSIO P. III. p. 230. obſcure vel perperam legitur *Marien tag der Errun*. In vetuſto Calendario *Marien der erren Tag*, citante SCHILTERO *in not. ad Kœnigshov.* p. 461. Conf. LEHMANNI *Chron. Spir.* L. VII. c. 26. Huc referendum ſtatuo, quod eſt apud CRVSIVM P. III. p. 226. *Sabbatho poſt B. Mariæ in den OEGSTEN*, quæ vox videtur *Auguſtum* meſem ſignificare. In eam me conjecturam impellit KOENIGSHOVII

H 5

Chron.

Calend. Generali p. 7. oſtendi. Ita in STEYERER *Hiſt. Alberti II.* p. 51. *an ERTAG nach unſer Vrowen tag ze der Schidung*, & paſſim.

September.

Chron. p. 327. ubi *Ougeste* scribitur, & locus in SCHILTERI *Comm. Juris Feud. Alem.* p. 423. ubi: *unser Frouwen Tag zu MITTEN AVGSTEN.* Adde STEYERER. p. 244. ubi: *in dem OGEST,* & p. 617. *nach unser Frauen Tag ze der Schidung in dem AVGSTEN.* Tandem ab eximia so-

Große Frauen Tag.

lennitate ac splendore magnifico dicitur *Dies Dominae*, der große Frauen-Tag, ut ex LAMBECHII *Diario sacri Itineris Cell.* notat TENZEL in *Monatl. Vnterred. de an.* 1694. p. 159. Et in Dipl. quodam Ratispon. ap. HUNDIVM *Metrop. Salsb. T. I.* p. 265. dicitur: „*Festum Assumptionis* „*Virginis glorioſæ tanto devotius & ſolennius* „*eſt celebrandum, quod præ ceteris Sanctis Do-* „*minus ipſam ſuam genitricem extolli voluit &* „*miraculis excellentioribus illuſtrare.*„ Apud Vngaros præſertim Feſtum hoc primæ claffis eſt, quia celebrant illud ita ut Feſtum Natalis Domini etiam cum Octava, vocantque *Diem Magnæ Dominae.* Et in majori vexillo regni habent effigiem glorioſæ Mariæ cum inſcriptione: ASSVMPTA VIRGO PATRONA HVNGARIÆ.

S E P T E M B E R.

§. LI.

S. Gilgen-Tag.

DIES ÆGIDII ab antiquis dicitur *S. Gilgen Tag*, forſan etiam *Ilgen Tag*, quia in THAMMII *Chron. Coldic.* ap. Dn. MENCKEN. T. II. p. 679. lego, fundatorem Monasterii Buchen-

fis

fis voluisse novum hoc coenobium, S. Ægidio ^{September.}
 dedicatum, appellari ab omnibus: *Ilgenthal.*

§. LII.

FESTVM NATIVITATIS MARIE (*unser* ^{Fest. Nativ. Maria.}
Frauen Tag als sy parn wart, ut est apud HVE-
 BER. p. 89) a maioribus sæpe nominatur *un-* ^{Frauen Tag der Jüngern.}
ser Frowen Tag der IÜNGER sive *der IÜNGERN*,
 ap. WENCKER *de Vsburg.* p. 217. & in KOE-
 NIGSHOV. p. 126. Item in SCHILTERI *Comm.*
ad Jus Feud. p. 588. *unserre Vrowen Mes der*
IÜNGEREN. Ita nostrates hodie quoque di-
 cunt *jung werden* pro *nasci in lucem.* HOT-
 TINGER. in *Helvet. Kirchen-Gesch.* P. II. p. 605.
 ita opinatur: „*Marie Geburt* *wurd etwann*
 „*auch genennet unser Frauentag der IÜNGERE,*
 „*welches ein Beweisthum, dass er späther als an-*
 „*dere Frauen tag aufkommen.*„ Neque raro
 invenitur *Vrowen Tag der LETZERN* sive *un-* ^{Frauen Tag der Letzern.}
ser liben Frawen LECZER TAG, vid. LVDWI-
 GII *Reliqu. MSS.* T. I p. 484. & T. IV. p. 167.
 Apud PIRNENSEM sub tit. *Dewhen* & alibi sæ-
 pius legitur: *Marie LECZE* & *unser liben Fra-*
wen LECZE. In Diplom. MSC. Wilhelmi
 Ducis Sax. de an. MCCCCXXI. *unser liben Fra-*
wen Tag den man nennet den LECZTER unser Fra-
wentag. In Appendice ad *Chronici Vetro-*
Cell. Versionem German. ap. Dn. MENCKEN.
 T. II. p. 429. B. *unser liben Frawen Abent*, das
 man nennt *unser Frawen LECZT*, leg. *lecze.* In-
 telligi vero Festum Nativitatis Mariæ, mani-
 festo patet ex collatione PIRNENSIS, qui sub
 artic.

September.

artic *Embsen* ait: Albertum Animosum, Ducem Sax. obiisse *Sonnabend nach unser Frauen* LECZE, & sub Alberto: *Sonnabend nach NATIVITATIS Mariæ.* Chronicon Pantaleonis ad an. MCVII. (ap. Dn. ECCARD. in *Script. Med. Ævi* T. I.) tradit, Henricum V. Goslariz fulmine territum ac pene exanimatum fuisse *circa Festum Nativitatis S. Mariæ*; quod versio vetus adjuncta ibidem p. 982. expressit: *unser Vrowen Dach der* LEYSTER. Et clarissimis verbis rem indicat ROHTIVS in *Chron. Thuring.* ap. MENCKEN. T. II. p. 1718. A. *bisf liebin frowin tage* ALS SYE GEBORN WART, *den man nennit den* LETZCER. Item Diploma MSC. oppidi Crimatzschau de an. MCCCCLVII. *unser lieben Frauentag* LECZERN, NATIVITATIS MARIÆ VIRG. Non discrepat ab

Frauen Tag
der Hindern.

hoc nomine appellatio *Fruwentag der Hindern*, quæ in Jure Argentorat. L. III. c. 486. habetur. Vnde corrigitur WENCKERVS de *Glefenburg*, p. 100. *uff unser lieben Frowen Tag der* HVN-
DERN (i. e. Hindern) zu Latine NATIVITAS. Causam appellationis utriusque sub Festo Assumptionis Mariæ ostendimus. Addi potest, quia hoc die Festa Mariæ majora seu universalia clauduntur. Sæpius quoque in Monumentis Brunsvicensibus observavi, hunc diem appellari *unser liben Fruwen Dag* LATERN five etiam LATERN DAG. In antiquo *Chron. Luneburg.* ap. Dn. ECCARD. T. I. *Scriptor.* p. 1382. de Conrado III. ita legitur: „De Paves
sande

Frauen La-
tern-Tog.

„fande Ime aver sine Boden - - dat he to der *September.*
 „Wienge (i. e. Wiehunge) to Rome queme. De
 „Bodescap entfeng he mit groter Leve, unde be-
 „reit sic herlike to derselven Vard, he vriste se
 „jedoch wante to sente Marien Messen der LE-
 „TEREN. Do wart he siek unde starf, &c.
 Vid. Dni LEIBNITHI Script. T. III. p. 91. & 101.
 ubi quidem notat Illustris Editor, esse Festum
 Candelarum sive Purificationis Mariæ, quod
 etiam repetit Autor Indicis. Sed sunt mihi
 rationes luculentæ, quæ aliud docent & ad dis-
 sensum impellunt. Nam in BOTHONIS Chron.
 p. 412. ita sequuntur tempora: *in der weken*
vor Pinxsten - - *darnach to unser leven Fru-*
wentage LATEREN - - *in sente Michelsdage.*
 Quis hic Festum Purificationis agnoscat? De-
 inde idem Scriptor p. 384. refert, Magnum
 Duc. Brunsvic. captum fuisse *an unser leven*
Fruwen Dage LATEREN, quod Dn. REHT-
 MEYER in Chron. Brunsvic. p. 460. exprimit:
 die 8. Septembris, qui Natalis est Mariæ. Ita-
 que in Dni NOLTENII, Amici mei doctissimi,
 Tr. de singularibus quibusdam Prædiis Rustlicor.
 in Terris Brunsvic. (Helmst. 1728.) p. 116. *unser*
lieben Frauen LATERN TAG recte de Festo Na-
 zivit. Mariæ explicatur, neque aliter definiri
 ipsa res passa est, conf. ibid. Sect. IV. § XI. p. 89.
 Cæterum in Chronico AEpiscoporum Brem. MSC.
 (Bibl. Menck.) ad an. MCCCCXXXI. scribitur:
unser leven Frouwen Dag ad LVTERAS, ubi
 legendum: ad LVCERNAS. Nominis hujus
 ratio

September.

ratio non æque manifesta est. Putaverim, eam esse repetendam a *lucernis*, quæ in crepusculo coram imaginibus S. Virginis solent apud Pontificios accendi, ut ardeant per totam noctem. PETRVS CLVNIAC. L. II. de *Mirac.* c. 30. ait: *Inter alia CEREOS MAXIMOS faciunt, quos in Vigilia hujus festivitatis accendant.* De nomine *Latern-Tag* in genere sine additamento B. Virginis, supra sub *die Sabbathi* actum fuit. Izehoënses in Holsatia sive hunc diem sive proxime sequentem olim ex peculiari ratione habuerunt solennem ac festivum, vocaruntque *den Bürger-Tag*, eo quod per miraculosam inundationem fluminis Stora aliquando arx & urbs eorum festo Nativitatis Mariæ obsidione fuit liberata. Vide Verus Chron. Holsatiæ in Illust. LEIBNITII *Access. Histor.* T. I. p. 30. sq. ubi hæc inter alia leguntur: „*Et tunc imago B. Virginis visa est super castrum. Quare incolæ dicti oppidi & Castellani sequentem diem Nativitatis B. Virginis ob memoriam hujus & liberationem suam devoverunt continue singulis annis solenniter celebrare. Et obinde nomen hujus diei etiam hodie dicitur CIVIVM DIES, vulgariter BORGERDACH.*” Vltimo loco veteres Rythmos annecto, qui ap. RANGONEM *Origin. Pomeran.* p. 226. de morte Ludovici S. Landgravii Thur. leguntur, quibus hoc Festum Mariæ ita definitur:

*Bürger-Tag
apud Izeho-
enses.*

In

*In Gode er selecliche entslief
Nach unser Frouwen Dage nu
An deme eilften Dage fru
Des Mandes den die lude hant
Genant in Dutsche Fulmant.*

September.

Obiit autem Princeps III. Idus Sept. (ut Epitaphium docet) id est, die hujus Mensis XI. quod Vita S. Elisabethæ in Dni MENCKEN. *Script. T. II. p. 2073* reddit:

Es was unser lieben Frawentag der LESTE &c.

Et inferius paulo sequitur:

*An dem dritten tage das geschach
Nach vnser lieben Frawen tage als ich sprach.*

§. LIII.

DIES S. MAVRITII (d. 22. Sept.) magni quondam Patroni Ecclesiæ Metropolitanæ Magdeburgensis, a missa solennissima, quæ in honorem ipsius & vexilli ejus quotannis habebatur, dicta fuit *Hermesse*, ideoque memoriam meretur in nostro Calendario. In Diplom. Sophiæ Abbatisæ Gandersheim. de an. MCCC XIX. in Dni LVNIGII Corp. *Juris Feud. T. I. p. 2014.* ita legitur: *in des heil. Creutz Tages de de kompt* (inferatur: vor) HERRMISSEN, i. e. festo Exaltationis Crucis sive d. 14. Sept. Quæ subscriptio ejusdem Diplomatis multo rectius extat in *Spicil. Secul. P. II. p. 1723.*

Dies S. Mauriti.

Hermesse.

*in des bilgen Cruces Daghe, de de komet vor der
HERMISSEN. Huc quoque referas locum ex
Chronico Rhythmico ap. Dn. LEIBNIT. T. III.
Script. Brunsvic. p. 58. v. 25. sqq. levi mutatione
sanandum:*

*Se loveden unde se namen
Vppe den Forsten HENRICVM LEONEM
eyne hervart
De vor Haldesleve geleistet wart.
Ee de hervart wart vollenbracht
Also se de Keiser hadde erdacht
De to Meideborg was geschworen
TO HERMVSSSEN; dae bevoren
Brante Hertoge Henrich
Halberstadt, dae Bischof Olrich
Mit vil lüden gar vermessen
Wart gefangen.*

Ubi 1) post vocem *geschworen* ponatur punctum. 2) legendum *To Hermissen* (quod in GOBLERI Editione multo vitiosius est: *Zuer Messen*) & 3) tollatur distinctio, ut cum verbis: *dae bevoren* in unum sensum coalescat. Quam emendationem confirmat Anonymi Saxonis Chronicon MSC. in Biblioth. Paulina Lipsi. ex quo Auctor Rhythmicus hausisse suam relationem videtur. Ita vero ille sub Frederico Barbarossa: „Tunc Imperator curiam
„sollemnem in Festo S. Johannis Maydeburch celebravit, ibi Principes expeditionem contra Ducem super Haldesleve ordinaverunt. Ante hanc
vero

„verò expeditionem in FESTO S. MAVRITII *September.*
 „precepit Dux civitatem Halberstad igne conflagrari. Illic captus fuit Olricus Episcopus &
 „alii.„ Consentit etiam Chronicon Vetus in
 Dni ECCARDI Scriptor. T. I. p. 1394. „vor der
 „Herevard to HERREMISSEN les de Herioge
 „Halberstat bernen.„ Jam ad derivationem.
 Auctor der eigentlichen Beschreibung der Dom-
 Kirche zu Magdeburg ita nomen hoc illustrat:
 „HERMESSE, weil am selbigen Tage dem Mau-
 „ritio und seinem Thebanischen HEERE zu Eh-
 „ren eine hohe Messe gehalten worden; oder weil
 „vormahls die DOM-HERREN selbst Messe gehalten
 „haben, und es gleichsam eine HERREN-
 „MESSE gewesen ist.„ Prior opinio de exercitu
 Thebano nullius est momenti & æque facile
 refellitur ac profertur; altera de Canonicis
 majorem habet speciem, quoniam illi olim dicebantur *Heren, Herren, κατ' ἐξ' ἑρῶν*, vid. ap.
 LEIBNIT. T. III. p. 477. seqq. & quia in locis
 paulo ante allegatis hæc vox non semel legitur
Herrmissen. Enimvero solenne est in Episcopatis,
 ut die, qui Patrono tutelari sacer, magnum
 festum habeatur, omnesque Canonici in honorem
 ejus convenire, nisi donis confvetis (vulgo *Præsenzien*)
 carere velint, obstringantur. Itaque certissime
 statuo, missam hanc Mauritianam nomen habuisse
 a Canonico Clericorumque frequentia, qui ob
 venerationem S. Mauricii Sedisque Magdeburgensis
 illustrem dignitatem, etiam ex vicinis locis

September.

& Episcopatibus ingenti numero confluebant. Magnum huic opinioni robur accedit ex BORTHONIS Chron. ap. LEIBNIT. T. III. p. 359. ad an MCCXX. ubi hæc verba: „Ock so brach-
 „te Bifchopp Albrecht van Meydeborch de pregen
 „pannen van ſante Mauritius in de ſtadt to Mey-
 „deborch, van (forte var) dem Keyſer Frederick
 „in ſante Michaels avende, dar wart eine GRO-
 „TE HEREMISSE, dat vele volckes to dem af-
 „late kam to Meydeborch, beyde geiſtlik unde
 „wartlick. De Biſchopp Frederick de was dar
 „mit ALLER Siner PAPHEIT van Halver-
 „ſtadt, ſo DAT ME IN DE REGE TELDE SES
 „HVNDERT PAPEN.„ In gratiam eorum,
 qui hanc linguam non amant, aut non ſatis in-
 telligunt, Latine verto: „Archiepiſcopus quoque
 „Albertus præclarum S. Mauritiĩ vexillum in
 „vigilia S. Michaelis Imperatori Friderico Mag-
 „deburgum ingredienti prætulit. Tum facta
 eſt CELEBERRIMA FESTIVITAS, quia ingens
 „multitudo tam Clericorum, quam Laicorum pro
 „indulgentiis impetrandis Magdeburgum venit.
 „Aderat etiam Epicoſopus Halberſtadienſis Fride-
 „ricus cum omni ſua frequentia Canonicorum at-
 „que Clericorum, ita VT ORDINE NVMERA-
 „RENTVR CLERICI AD SEXCENTI.„ Et
 credo tunc temporis dilatam fuiſſe per aliquot
 dies Miſſæ Mauritianæ ſolemnitatem propter
 adventum Regis Romani, quia mentio fit *des*
aſlates, indulgentiarum; nec tamen ideo tota
 cæremonia *der Heremiſſe Indulgentiarum publi-*
catio

catio est nominanda, uti minus adæquate red- *September.*
 dit Index Leibnitiani Operis. Non dissentit
 a derivatione proposita B. LEVCKFELD. in *An-*
tiqu. Nummar. p. 167. cujus locum Germani-
 cum, ne eadem bis repetendo molestus sim
 Lectori, Latine interpretabor: *Albertus AEp.*
 „XVIII. magnificum, quod hodie Magdeburgi
 „cernitur, templum Cathedrale instaurare coe-
 „pit, eique Caput S. Mauriti, cum digito S. Ca-
 „thcrinæ intulit. Idem die S. Mauriti, in honorem
 „hujus Patroni, nundinas (vulgo Heer-oder Her-
 „ren-Messe) adhuc celebres, quæ quotannis in
 „area templi primarii habentur, eum in finem
 „instituisse dicitur, ut non solum universi Cano-
 „nici Magdeburgenses illo die solenni missæ Mau-
 „ritianæ interessent, sed multitudo etiam positas
 „publice reliquias Patroni veneraretur, indul-
 „gentiarumque præmia inde adipisceretur.”

§. LIV.

FESTVM S. MICHAELIS dicitur alicubi die *Fest. S. Mich.*
Engelweyhe.
Engelweyhe, quia hoc die templum in monte
 Gargano S. Michaeli Archangelo dedicatum
 fuisse traditur. HOSPINIAN. de *Fest. Christ.*
 fol. 95. BARON. ad *Martyrol.* p. 605.

OCTOBER.

§. LV.

Inde a Dominica proxima post Festum Mi-
 chaëlis incipit Hebdomas illa die *Gemeine Wo-*
chen.
gemeine Wo-
 chen dicta passim a MONACHO PIRN. v. g. sub
 I 2 Be-

Ostober.

Bemerlant, item sub Dresen. Exprimitur etiam *die Meinwochen* in Dni NOLTENII *Tract. paulo ante cit.* p. 131. item *Meinwochen* in B. LEVCKFELDII *Antiqu. Pless.* p. 71. Latine vocant *Communem Septimanam*, ut in LVNIGII *Spicil. Eccles. P. II. Anhang* p. 60. item *Communes* sive *Ferias Communes*, vide ibid. p. 46. & 61. Conf. Dni MENCKENII *Script. T. II* p. 533. D. & SAGITTARII *Hist. Goth.* p. 101. Opinabar initio, esse Hebdomadem Magnam, in eaque opinione mecum versabantur viri, quos confulebam, non mediocriter eruditi; qua mente etiam Dns LVNIGIVS c. l. *ferias* illas *communes* anteposuisse Paschati videtur. Sed postea, rem multo aliter se habere, variis cognitum est documentis. Nam in Diplom. quodam Capellndorf. de an. MCCC LXXXVII. est: *andeme Dienstage an Sente Francisci Abend in der GEMEYNE WOCHEN*; dies autem Francisci celebratur 4. Octobris. In Dni MENCKENII *Script. T. II*, p. 423. *bis auf den Herbst nach Ausgeen der GEMEINT WOCHEN*. In MVLLERI *Annal. Saxon.* p. 31. *uf den Sontag ausgehende der GEMEINDE WOCHEN*, quod CL. Auctor docte de secunda Dominica post Michaëlis explicat. Origo nominis, tempus & memoria celebris hujus Hebdomadis ex antiquitatibus Saxonum repetenda est. In Chronico Veteri Ducum Brunsvic. ap. LEIBNIT. T. II. p. 16. extat rarus lo-

(ss) Nomen hujus Hebdomadis in documento Hildesheim. superest adhuc anno MDLXXI, vid. Dni NOLTENII *Tract. cit.*

locus: „Anno Domini DCCCXXXIV. VII. Kal. Oct. *October.*
 „facta est a Saxonibus occisio Thuringorum. Hæc
 „ergo dies victoriæ leta & celebris apud Saxones
 „communiter habita, COMMVNIO dicebatur.
 „Vnde COMMVNES dicuntur DIES, qui in
 „Octobri servantur, ut observantia superstitiosa
 „Saxonum, qui tunc pagani erant, modo ipsis
 „Christum colentibus, ad religionem transeat
 „pietatis.” Quæ ultima verba satis docent,
 religiosam & festivam hanc fuisse apud Chri-
 stianos Hebdomadem; vnde in Dipl. MS. op-
 pidi Crimatzschau de an MCCC LXXX. nomi-
 natur *die heilige gmein Woche.* Et licet dies
 partæ victoriæ, in cuius memoriam Saxones
 quotannis COMMVNIONEM celebrabant, non
 satis congruat cum tempore a nobis indicato,
 sed illud paululum præcedat; nihilominus Ec-
 clesia Christiana forte pro sua libertate illas fe-
 rias gentiles in aliud sibi magis opportunum
 tempus transtulisse videri potest. Observat
 Illust. LEIBNITIVS in Præf. ad T. II. *Script.*
Brunsv. p. 4. in margine Codicis manu antiqua
 se annotatum reperisse: „De COMMVNIONI-
 „BUS, quæ servantur Dominica Michaëlis cum
 „tota Septimana sequente,” & hunc ritum cum
 sua antiquissima origine notatu admodum di-
 gnum esse, etsi hodie (ss) cum sua religione
 inerciderit. Apud CRVSIVM *Annal. Sæv. P.*
III. p. 355. legitur: *am Dienstag nach der GE-*

I 3

MEI-

cit. l. An hodie superfit, dubito. Ex advenis Inferioris
 Saxonix civibus frustra sæpe quæsi.

October.

MEINEN MESS. Scilicet die Sabbathi ante Dominicam II. post Michaelis & ita in fine Ferrariarum Communium *Missa aurea* Hildeshemii habebatur, ut patet ex BVSCHIO de *Reformat. Monaster.* ap. LEIBNIT. T. II. p. 494. „In Hildensheim etiam SABBATO POST (11) CONCIONES, quæ Conciones Dominica post Michaelis incipiunt per hebdomadam perdurantes, AVREA MISSA ab omnibus Canonicis totius civitatis & a cunctis Prælatiis & religiosiis cuiuscunque ordinis, etiam Mendicantibus, per tres aut quatuor horas decantari solet de B. Maria Virgine in organis. Vnde cunctis presentibus dantur notabiles præsentia Prælatiis, sicut mihi pullus charitatis, pretiosis speciebus conditus, pullus assatus, dimidia slopa vini, cunneus sive albus panis tam magnus, quod omnibus nobis ad mensam sufficeret, & quatuor solididantur. Singulis vero fratribus dantur duo solidi Lubicenses pro præsentia. Quod institutum erat Ottonis xxxiv. Episcopi, secundum *Chron. Hildenshem.* ap. EVND. LEIBNIT. T. I. p. 759. quippe qui in laudem & honorem Omnipotentis Dei & gloriosæ Matris ejusdem Vir-

(11) Iampridem suspecta mihi lectio est *post* CONCIONES. Scribendum puto: *post* COMMUNES, forte non dissentientibus eruditibus, quia in errorem labi facillime potuit imperitus librarius. Id quod arguunt etiam variæ Lectiões in LEIBNITIO.

(111) Missæ hujus nomen declarat IOH. LEGATIVS in *Chron. S. Godeb. Hildesh.* ap. LEIBNIT. T. II. p. 408. his verbis:

Item

Virginis Mariæ quandam *Missam*, vulgariter *Officer.*
auream (uu) dictam, singulis annis *Sabbatho*
proximo post COMMVNES ab omni Clero tam
 religioso quam seculari solenniter in Ecclesia
 Hildeshemenfi iussit decantari. Subnecto
 ex variis Lection. ad BVSCHIVM, quas Dns
 LEIBNIT. c.l. p. 811. ex MSC. Kilon. publica-
 vit, elegantem locum, unde non solum nova
 (si modo satis recta) Dominicæ diei appellatio
 cognoscitur, sed & lux quædam affulget tene-
 bris & obscuræ adhuc rei. Verba sunt: „In
 „Hildensem & per Saxoniam HEBDOMADA-
 „TIONIS servatur DOMINICA post Michaëlis.
 „proxima PRO DEFVNCTIS. Et SABBATHO
 „POST COMMVNES aurea cantatur missa ab
 „omnibus Prælatiſ, Canonicis, secularibus & re-
 „ligiosis cujuscunque ordinis, Benedictinensibus,
 „Canonicis regularibus, Prædicatoribus, Mino-
 „ribus totius civitatis, de B. Virgine Maria in
 „organis, quæ per tres seu quatuor horas vix
 „potest terminari propter caudas magnas, quas
 „cantando & organizando pertrahere tunc con-
 „ſueverunt. „ Nunc demum ex verbis: PRO
 DEFVNCTIS certa & manifesta est ratio in-

*Dominica Heb-
 domadationis,
 der Wochen-
 Sonntag.*

I 4

stitutæ

„Item MISSAM singulis annis instituit de beata semper
 „Virgine Maria, quam OB SVAM MAGNIFICENTIAM,
 „AVREAM VOCAMVS. „ Mox addit: ejus missæ maje-
 „statem. Nec inelegans locus est in ANT. MATTHEI Script.
 „Rev. Amorfort. p. 405. „ Op den 21. Junii heeft ons Eerw.
 „Heer Peter van Wyerd ſyn GVLDE MISSE gedaen des
 „Sonnendachs voor S. Jans Geboorten dach, METE GROO-
 „TE SOLEMNYTETEN, met een singende misse. „

October

stituta ac celebrata Hebdomadis Communis, & cur in Articulis Smalcaldicis art. 2. de Missa p. 797. *die gemein Wochen* inter subsidia purgatorii referatur, nempe ob missas, quæ pro animabus ex purgatorio liberandis habebantur, & quantum Clericis præstabant. Dabantur enim tunc quoque liberaliter in remedium animarum & peccatorum Eleemosynæ, ut docet Diploma Dominorum de Heldringen an. MCCCIV. ap. B. SAGITTARIUM *Hist. Goth.* p. 241. his verbis: „Adjicientes nihilominus, „quod iidem fratres in remedium peccaminum „nostrorum & progenitorum nostrorum & omni- „um fidelium defunctorum in SEPTIMANA „COMMUNI pistabunt elemosinas quantas pos- „sunt de maldro Erfurdenfis mensuræ. „ Conf. ibid. p. 116. Interpretes Latinus Artic. Smalcald. c. l. minus recte vulgarem Septimanam vertit, agnoscante etiam CARPZOVIO in *Isagoge in Libros Symbol.* c. l. qui tamen *Gemein de Woche* interpretatur eam, quæ quotannis omnibus animabus per varia media e purgatorio liberandis sacra est, & in qua Omnium Animarum dies celebratur. Cui sententiæ si nihil aliud, certe temporis ratio repugnat.

NOVEMBER.

§. LVI.

Dies S. Martini.

DIES S. MARTINI jam olim solennis fuit asserina festivitate, ceu vocat GASSARVS ap. Dn. MENCKEN. T. I. p. 1666. B. ita ut noctu hilaria illa inciperent (vid. LEIBNIT. *Script. Brunsv.* T. III.

T. III. p. 385.) & campanæ hoc nomine pulsarentur, quod dicebatur *der Gans läuten*. Quæ consuetudo magnum aliquando Erfurtensibus excitavit incendium. Vid. PIRNENSIS ap. MENCK. p. 1554. A. & ROHTHII *Chron. Thuring. plenius*, unde PIRNENSIS haufit. PANTALEON P. I. *der Teutschen Helden fol 187.* ita scribit:
 „Die Leute pflegen zum Gedächtniß S. Martini
 „in Deutschland mit frölichen Gemüthe S. MERTENS NACHT zu begehen, die MERTENS
 „GANS zu essen, und mit Nachbarn und dem
 „Hausgesinde frölich zu seyn, gleich als wenn
 „aller Dinge Vberfluß mit S. Martino der armen
 „Patron vorhanden sey.“ Mos autem in Martini festo anseres vescendi, est antiquissimus; Nam secundum Annales Corbejenfes ap. LEIBNIT. T. II. jam tum an. MCLXXI. Othalicus de Sualenberg *argenteum anserem* Corbejenfibus in Festo S. Martini pro fraternitate obtulit. Vulgaris & fabulosa ratio affertur, quod anseres Martinum, cum Episcopalem dignitatem fugeret, clangore suo prodiderint. Vnde in TAVBMANNI lepido carmine, *Martinalia* dicto, anseres queruntur:

- - Hujusque odii una atque unica causa est:
Quod nostro indicio Martini innotuit astus,
Quum vellet pactam sibi declinare Tiaram.

Italus Anonymus (quem Ferrariensem cenfeo) in Chronico Rer. Italic. MSC. quod Carolo IV. dedicavit, & quod in Bibliotheca Paul. Lips. servatur, consuetudinem hanc derivat ab anse-

November.

ribus, qui strepitu suo Gallorum præsentiam in Capitolio significabant: „Postea, inquit, „Romani pro tanta victoria templum anseris condiderunt, & illud templum pro longo tempore „adoraverunt, & in conviviis anseribus utebantur. Et præsertim prima die Novembris, in „quo fuit bellum. Postea venit Ecclesia Dei & de „templorum vocabulis in Sanctorum & Sanctarum vocabula transmutavit. Vnde templum „anseris in Festo Omnium Sanctorum transmutatum est, & sic hodie pro tali memoria in tali die „anseris commodemus (forte: comedamus.) „Fides sit penes Auctorem. Nam de peculiari templo, in honorem Anserum condito, quantum mihi quidem constat, nihil prodidit antiquitas; sed alebantur sacri anseres præcipua Censorum cura in Capitolio ad Junonis ædem. vid. CASP. SAGITTARIUS de Januis Vet. c. 21. §. 8. sqq. Solennia iis celebrabantur, teste AUGUSTINO de Civit. Dei L. II. c. 22. statuas ipsis etiam aliquando positas fuisse accepi, & pingebantur prope statuam Novembris. Vid. GRÆVII Thef. Antiqu. Rom. T. VIII. 10. CHRIST. FROMMAN. scripsit Schediasma de Anseris Martiniano (Lips. 1683. 4.) ubi cap. II. §. I. docet, hoc Festum ad Christianos venisse a gentilibus, qui post vindemiam commestationes instituebant,

(xx) Hinc ortæ sunt in terris, ubi largior vini proventus est, comotationes illæ, propter abusum & luxuriam & rixas a Principibus passim abrogatæ. Vide WERNDLII Tract.

bant, & credulam plebem Christianam sibi per- Decemb.
suasisse, Martini virtute mustum mox sequenti
die in vinum verti (xx), secundum illud vulga-
tum: *Post Martinum bonum vinum.* Quod vero
ansere per illam festivitatem vesci consueverint
homines, explosis aliorum conjecturis, Auctor
putat, ratione temporis factum esse, quia tunc
anseris optime saginati pinguiissimum convivan-
tibus præbeant ferculum. Fateor hanc conjectu-
ram (quam etiam Ill. LEIBNITIVS in Præf. ad
T. II. *Script. Brunsv.* p. 28. proposuit) unice mi-
hi placuisse in toto illo Scripto Frommanniano,
reliqua sunt quisquiliæ in trivio quæsitæ, quo-
niam omnia, quæ de anseri dici aut concipi ullo
modo possunt, per omnia causarum genera cor-
raduntur non sine molestia & tædio Lectoris. In
fine hujus festi corrigo locum, qui in Dni LUD-
WIGII *Reliqu. MSS. T. IV. p. 126.* habetur:
des vierten Tags vor Sant Martins IAR. Legen-
dum sine dubio *Martins Fir* sive *Feir*.

D E C E M B E R.

§. LVII.

FESTVM CONCEPTIONIS Mariæ in DV- Fest. Concept.
Mariæ.
ELLII *Excerpt. Geneal. p. 89.* vocatur *unser lie-
ben Frauentag der EMFFAHVNG*, quod notis-
simum.

Tract. von Lebend-Recht, Additionibus auctam p. 325. (Ed.
Norib. 1708. 4.) ubi in der Würzburg. Herbst-Instruction
de an. 1707. vocantur: *Die vor dessen übel-practicirte
MARTINS. oder HERBST-TRÜNCKE.*

December.

Frauen Tag
der Verholnen.

finum. Sed in Jure Argent. L. II. c. 145. nomen habet paulo obscurius: *unser Vrowen Tag der VERHOLNEN*. Dns SCHILTERVS, diligentissimus harum appellationum observator, hunc locum in *Glossario Teut.* p. 325. allegat, sed præter consuetudinem suam intactum relinquit. Interpretationem habet Diploma Aquisgranense in Dni LVNIGII R. Archiv. P. Spec. Contin. IV. p. 1445. *nae unser Frauwen Tag CONCEPCIO, die man noembt VERHOELEN*.

§. LVIII.

Vigilia Do-
mini.

VIGILIA NATIVITATIS CHRISTI in Analibus Hildeshem. ap. Dn. LEIBNIT. T. I. p. 732. dicitur *Vigilia Domini*, & in Dni MENCK. Script. T. I. p. 643. B. *Vigilia Christi*, ut vulgo hodie: *Christ-Abend*.

§. LIX.

Fest. Nativ.
Christi.

Weyhnacht.

FESTVM NATIVITATIS CHRISTI antiquissimo & nunc etiam inter Christianos usitato nomine dicitur *Weyhnacht*, i. e. *nox sancta*, aut propter Christum hominem in illa natum, aut propter sacra nocturna solennia. Majores enim *weyhen sacrare* dicebant; unde in Rhythmis vestustis Orationis Dominicæ:

GIWIHIT *si namo thin.**Sanctificatum sit nomen tuum.*

Conf. Dni ECCARDI *Cateches. Theotisc.* p. 60. & p. 191. HOSPIN. *de Fest. Christ.* fol. 109. b. Vnde Octava hujus Festi five Dies Circumcisionis vocabatur *Ebenweichtag*, sicut Jejunium sacrum IV. Temporum, *Weichfasten*, vide supra.

Alii

Alii quidem non pauci profanam huic nomini December.
 affingunt originem, quasi *Winnacht*, nox vino-
 lenta, a vino videlicet & compotationibus, quas
 more gentilium circa hoc tempus veteres agita-
 bant. Vid. Dns MEINDERS in *Tr. de Statu*
Relig. & Reip. sub Carolo M. & Lud. Pio p. 150.
 & Dn. WILDOGEL *de Jure Fest.* p. 264. sq. Et
 negari non potest, varios gentilium Saturnales
 ritus in hac Natalium festivitate olim usitatos
 fuisse; sed majores etiam diei sanctissimi solen-
 nia nomine tam profano appellasse, dictu pror-
 fus est incredibile. Anglo-Saxones vocarunt
Middewintres Mæsse-dæg, vid. Antiquus Index Myddewin-
tres Mæsse-
Dæg.
 Evangeliorum in B. SCHILTERI *Theſ. Antiqu.*
Teut. T. I. P. II. p. 63. *Septentrionalium Juel-* Jueltag.
tag a voce *giul live hiul* redire, ob conversionem
 Solis, nominatum ait BEDA, vid. IANI BIR-
 CHERODII *Disquisit. Antiquar* Cognovi nuper
 admodum a Dano quodam, viro non indocto
 & antiquitatum patriæ perito, per Lipsiam trans-
 eunte, vocem hanc derivandam esse a Danico
julen, quod significet *lustig seyn*, *jocari*, *jucunde*
vivere, *hilari se voluptati dare*, eo quod homines
 Festo Nativitatis Christi vehementer latentur,
 conviviis, lusibus aliisque delectationum gene-
 ribus indulgeant, eamque hilaritatem durare
 per duodecim dies (qui etiam vocentur *Juelde-*
ge) usque ad festum Trium Regum. In locis Pon-
 tificiæ religionis notus est vulgo *der Anklopffer-* Anklopffer-
teins-Lug.
leins-Tag sive *der Anklopffers-Tag*, quoniam
 tempore Nativitatis Christi vulgus per vicos &

December.

pagos cursitans, malleis pulsat fores ac fenestras, sine intermissione clamans: *Gut Hyl! Gut Hyl!* Qui mos ortus est a fabulosis traditionibus. Fingunt enim, Patres in limbo per tot annos, per tot secula, anxie precibus efflagitasse adventum Messia, suspiriisque suis quasi pulsasse carceris repagula, ut tandem aliquando inde solverentur. Quo spectat introitus: *Aperiatur terra & germinet Salvatorem!* Fallitur itaque Dns KEYSER. qui in *Antiqu. Septentr. & Celt.* p. 308. tradit, hunc ritum esse tantummodo in regione quadam Marchionatus Onolsbacensis usitatum, & illud *Gut Hyl!* ipsum nomen *visci* Druidum esse, quippe quod, PLINIO teste, *omnia sanans* notet, & quod incolæ illius tractus inter plurimas gentilismi reliquias ad hæc tempora retineant. Primo enim valde dubium est, an unquam Germani habuerint Druides, a quorum institutis & disciplina hæc super sit consuetudo; deinde tempus hujus cæremoniæ manifesto indicat, vocem *Gut Hyl!* Christianis moribus originem debere atque excitare homines ad lætitiā de salute, per Christi Nativitatem parta. Quamobrem etiam totus mensis a Carolo M. dictus est *Hel-Monat*, i. e. *Heylmonat*, uti supra demonstravimus.

Zwölff Nächte
16.

Ab hoc die xxv. Decembris inchoant noctes XII. *die zwölff Nächte*, in quibus sortilegia, præstigiæ atque omnes artes magicæ ac superstiosæ dominantur. Potiora genera GODOFR. ILMANNVS recenset in *Fastis Christi. MSC.*

P. 375. „Sunt, inquit, qui in his duodecim no- December.
 „tibus sequentibus multas vanitates exercent,
 „qui cumulos salis ponunt, per hos futura præ-
 „nosticant, qui calceos per caput jactant, qui ar-
 „bores stramineo vinculo cingunt, qui cum micis
 „et fragmentis, quæ tolluntur de mensa in vigilia
 „Nativitatis Christi, sua sortilegia exercent, ex
 „umbra accensæ candelæ mortis, ex duodecim die-
 „rum tempestate futuræ totius anni tempestatis
 „auguria capiunt. Et sunt non pauci superstitio-
 „nis tanta mancipia, ut quamvis bis terve imo
 „sepius præsagia aberrasse viderint, tamen pristi-
 „nam persuasionem mordicus retineant. Ego certe
 „plus quam decies temperiem horum dierum ac
 „noctium accurate observavi et consignavi, ut ha-
 „berem, quo propria experientia superstitiosos
 „convincerem, et nullam omnino temperiei Men-
 „sum sequentium ad illam, accommodationem
 „potui deprehendere, &c.

§. LX.

DIES S. STEPHANI vocatur die Hafer- Dies S. Ste-
phani.
Hafer - Weyhe.
 Weyhe, sicuti de territorio Monasterii Vetero-
 Cellensis in Misnia Dns KNAUTH. ex Rituali
 Cellensi in Chronico suo P. VIII p. 446 his
 verbis prodidit: „Es war auch in biesigen Zelli-
 „schen Oberländern (so allermeist mehr HAFER
 „als Weitzen und Erbsen zu bauen pflegen) die
 „jährliche HAFER-WEYHE sehr gemein, indem
 „die Clerisey fast auf allen Dörffern jährlich an
 „S. STEFFANS - oder Mittelsten Weyhnachts-
 „Fey-

December.

„Feyer-TAGE, auch den Heil. Christ um Be-
 „sicherung einer gesegneten HAER-ERNDE
 „anrieff, und eine solenne WEYH-MESSE darü-
 „ber hielte.“ At mihi quidem probabile non
 videtur, Christum a sacrificulis & plebe tunc
 fuisse invocatum, sed potius ipsum Stephanum;
 qui cum Patronus equorum sit, pabulum quo-
 que gratissimum suorum animalium habere in
 cura & tutela existimabatur. Dicunt ideo Pon-
 tificii hunc diem passim *den grossen Pferds-Tag*,
 quo solent equis de sceno benedicto porrigere,
 venas eorum valetudinis causa incidere cruo-
 remque servare in plurium morborum reme-
 dium.

*große Pferds-
Tag.*

§. LXI.

*Dies S. Johan-
nis Evang.
Johannis-
Weyhe.*

DIES S. IOHANNIS Evangelistæ dicitur Jo-
 hannis-Weyhe, quoniam eo vinum populus
 offert Sacerdotibus in templis, ut ejus fiat con-
 secratio, quod deinde homini ac pecori esse salu-
 tare & potissimum valere putant adversus veneni
 pericula. MATTHÆVS *von der Sündfluth*
 P. 394. „Man segnet den Wein in S. Johannis
 „Nahmen und Verdienst, damit er wieder alle
 „Gifft und Leibes und Seelen Gefahr diene (wie die
 „alten Agenden reden) und thut einen IOHAN-
 „NIS TRVNCK, hebt ihn auff in S. Georgen oder
 „S. Urbans Nahmen &c.“ Et WIDEMANN.
in Chron. Curiensi MSC. ad an. MDXXVII. inter
 veteres ritus hunc quoque refert: „An S. Johan-
 „nis des Evangelisten Tag, weiler ohne Schaden
 „Gifft getruncken, tranck man im Pabstthum
 „den

„den IOHANNES SEEGEN oder IOHANNES *December.*
 „TRVNCK, nemlich einen bittern Wermuth-
 „Wein oder dergleichen, etwan mit kreen zuvor
 „auf den Altar geweiber.“ Crebro hac die in
 convivii Pontificiorum audias voces, hilaritatis
 jucundæque amicitia plenae: einander den Jo-
 hannis-Trunck sive Johannis Seegen zubringen,
 einen Johannis-Trunck thun, auf Johannis Lieb
 und Seegen trincken &c. quibus se urgent mutuo
 ad strenue potandum, in amorem quippe S. Jo-
 hannis, amicissimi Apostoli. Memorabile est,
 casum infelicissimum Johannis Meldingii,
 XXV. Ep. Numburg. accidisse hoc die, quem
 ille in honorem nominis sui epulis ac poculis ce-
 lebrabat anno MCCCII. Chronicon Posa-
 viense MSC. citante P. ALBINO in Opusculo
 MSC. de Citizenis seu Numburg. Ecclesiae Orig.
 & Episcopis, hoc factum ait an dem Tage Johan-
 nis des Evangelisten, ALS ER SEINEN NAH-
 MEN VERSCHENCKTE; quibus verbis Au-
 ctor sine dubio ad solennem bibentium consue-
 tudinem alludit. Aliquando & aliis diebus po-
 culi hujus fiebat consecratio, nempe in nuptiis
 Principum. Vnde illustratur mos antiquus,
 quem SPALATINVS in Ill. MENCKENII
 Script. T. II. p. III. D. his verbis tangit: „Mis-
 „sensis Praesulex more consueto & laudabili, spon-
 „sô (Johanni Constanti Duci Sax.) & Sponse bo-
 „num fortunatumque conjugium & faustissima
 „quæque precatus, S. IOHANNIS AMOREM
 „in vere charitatis Symbolum PROPINAVIT,

December.

„er hat S. Johannis Liebe zu einem Zeichenn
 „wahrer Liebe ihnen zuetrincken gegeben.“
 Præterea & multis aliis occasionibus qui amicitiam sibi mutuam ac fidelem aut declarare aut confirmare cupiunt, bibere solent poculum Johannis, sed vulgare nec a Sacerdote consecratum. Ita in Chronico Sampetrino Erfurt MSC. ad an. MCCC XLVII. legitur: „Eodem anno in
 „die S. Dionysii intoxicatus est Imperator Lude-
 „wicus per Ducissam de Austria, CVM AMO-
 „REM S. IOHANNIS SECVM BIBERET.“, i. e. amice ac fideliter cum ea convivaretur hilaraque poraret. Qui locus simul probat antiquitatem consuetudinis adhuc incertam. Conf. omnino M. IAC. THOMASII *Diff. de Poculo S. Joannis*, vulgo *S. Johannis-Trunck*, Lips. 1675. ubi multo plura egregia, præter hæc nostra, cumulantur. §. LXII.

Dies Innocentium.

der heil. Kinder Tag.

Ad finem annus properat simulque nostrum Calendarium. Restat DIES INNOCENTIVM PVERORVM, qui in Dni LVDWIGII *Reliqu. MSS. T. I. p. 321.* & in *Inscript. Lips. p. 162. num. 657.* appellatur *der heilgin Kyndirtag*, & in BOTHONIS *Chron. Picturn. ap. LEIBNIT. T. III. p. 366.* legitur *die Kinder-Nacht*. Mos est in Papatu, ut Parentes ultro liberos virgis mane hujus diei de lectulis excitent, quod vocant *aus-kindeln*, in memoriâ innocentie priscæ puerorum. Et Ratisponæ antiquis temporibus solennis erat consuetudo, ut juniores Clerici & Scholares ex suo numero Episcopum eligerent jocu-

jocularē, quē in pompa per totam urbem *December.*
ducebant. Inde monasteria ingressi licentius
agebant, tantaque erant audacia & impudentia,
ut anno MCC L. Monasterium Prunfening In-
nocentio IV. querelas suas deferret, qui etiam
quicquid in hoc ludo esset indecens atque inju-
riosum, abrogari jussit. Sed cum anno MCC-
XLVI. civis quidam Canonicum Conradum de
Braunaw, a quo illusus erat per hujus diei licen-
tiam, occidisset, inhonestum illud ludicrum
omnino aboleri cœpit. Vid. Abb. COELESTI-
NI *Mausoleum S. Emmerani cap. XLIV. p. 214.*
& c. XLVII. p. 242. Atque inde illustrari fa-
cillime possunt aliquot loca, de quorum expli-
catione jamdudum pæne desperasse video viros
doctissimos. In Chronico Mont. Sereni ad an-
M CXXXVII. dicitur: „Accidit, ut in LVDO,
„qui vocatur PVERORVM, cui intererat Cano-
„nicus Colon. Ecclesie, puer quidam conculcatus
„moreretur, & c. „ Et in Concilio Salisburgi
de an. MCCLXXIV. ap. CANISIVM *Var. Lecti.*
T. IV. (Edit. Basnag.) p. 90. ita statutum: „Ad-
„hec quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio
„Eptus puor. (leg. EPISCOPATVS PVERO-
„RVM) appellat, in quibusdam Ecclesiis exer-
„centur adeo insolenter, quod nonnunquam enor-
„mes culpæ & damna gravia subsequuntur ex
„ipsis. Hos ludos in Ecclesiis & a personis Eccle-
„siasticis de cætero fieri prohibemus, nisi forte
„parvi XVI. annorum & infra fuerint, qui hu-
„jusmodi ludos exercent, quibus alii, seniores

December.

„*ipsis, nullatenus se misceant aut intersint.*„ Ubi CANISIUS filel, BASNAGIUS quoque certi quid statuere non audent, conjiciunt tamen eos ludos forte similes fuisse Athanasiano, qui puer a pueris Episcopus legebatur. Inde potuisse oriri factiones, jurgia, pugnas. Sed notari debent quæ summam colligo: 1) Dubito annon in Chron. Mont. Ser. c. l. (sicuti apud Canisium) legendum sit: *in ludo, qui vocatur Episcopatus puerorum*, sientie licet Codice Plothiano apud Dn. Mencken. 2) Apparet, non Ratisponæ solum, sed & aliis in locis talem ludum in usu fuisse, neque minori insolentia celebratum, ita ut enormes culpæ v. g. cædes & oppressiones hominum, aliaque damna gravia sequerentur. 3) Contendere ausim, illum ritum, ubicunque in usu fuit, die hoc Innocentium agitatum fuisse, quem forte primitus instituit antiquitas in oblectationem ætatis teneræ & quasi in solatium, postea vero pueri XVI. annorum imo & proveciores Ecclesiastici sive Clerici ludum, tanquam pro se introductum usurpare cœperunt. 4) Electio fiebat in templis, unde procedentes Episcopum ducebant per totam urbem.

II.

MODI ALIQVOT, NVMEROS ANNORVM EXPRIMENDI, IN MEDIO ÆVO VSITATI.

JAm quia Mensium, Dierum Festorumque nomina exposita sunt, annorum mentio non omittenda est. Solebant vero veteres Monachi,
Se-

Seculo præsertim XIV. Annos rerum memorabilium per ludicra ænigmata designare, numerisque Romanis miras prorsus (ut lepida tunc & acuta scilicet eorum erant ingenia) similitudines affingere, putantes, rerum, quas ita pueriliter posteris prodebant, multo facilius servatum iri memoriam.

Anno MCCCXV. ingens per orbem fames fuit, cujus annum Germani sic indicarunt:

*Ein Meyße (M) drey Greyen (CCC) drey
Vmken (VVV) wißet den Hunger.*

Vide ENGELHVSII Chron. a Madero edit., p. 266. Latini habent hunc versum:

Vt lateat nullum tempus famis ecce CVCVLLVM.

In IAC. REYTELII Chron. Hilleshem. in PAVLLINI Syntagm. p. 102. legitur:

<i>Een M, drey Woerste</i>	}	MCCC
<i>Een L. twe X. Otto Foerste</i>		LXX.
<i>Eins ein Eck melde</i>		
<i>All Hillgen wint Allvelde.</i>		

Quibus rhythmis exprimitur, Ottonem Ducem Brunsvic. Anno MCCC LXX. die Omn. Sanctor. Alfeldiam oppidum in Comitatu Winzenberg. cepisse.

In IOH. GROSSII Inscript. Basil. p. 466. extant versus de terræ motu:

<i>Ein Rinck mit seinem Dorn</i>	}	CID
<i>Drey Roßeyßen auserkorn</i>		CCC
<i>Ein Zimmer-Ax, der Kriegen Zahl</i>		LIIII.
<i>Do versiel Basel vberall.</i>		

Porro Annus diræ cladis Austiænæ apud ALBINUM in Chron. Mispn. fol. 211. ita describitur:

*Die Zeit des Kriegs vor Austigk
Hat man geschriben dis Geschigk*

Ein Ringk von einer Taschen	}	CID
Vier Oer von einer Flaschen		CCCC
Ein Sewl von einem Thor		I
Vnd dritthalb Andres Creutz davor.		XXV.

Annus oppressæ seditionis Halensis eodem fere modo proditus est memoriæ ap. OLEARIVM in *Haligraphia* p. 207.

Ein Rincke von einer Fuhrmanns-Tasche	}	CID
Vier Oebre von einer Bier-Flasche		CCCC
Vnd ein halber Galgen empor		L
Zwey Burgundische Creutz davor		XX
Ein Sparr aufwärts, drey Soul darzu Brachten Halle in Mub und Vnrub.		VIII.

DAN. PARÆVS in *Hist. Bavarico-Palatina* p. 232. de Friderici Palatini nobilissima victoria hunc versum recitat:

Als ein A mit ein I gezieret	}	M
Vir Husselisen worden formiret		CCCC
Ein Axt und der Apostel Zahl		LXII.
Gescheh die Schlacht am Neckertal & c.		

Id Latine imitati sunt Poëtaſtri, qui etiam in his rebus ingenio abundabant. In PETRI LINDBENBERGII *Chron. Roſtöch.* L. V. c. 6. p. 156. habentur hi versus:

*Oſto ſerpentes (a) caudam de more trabentes,
Qui triplo fune (b) jungunt tria babbata (c) lunæ,
Primo dante crucem (d) gyrantes pondere, lucem
Gregorii feſto ſignant quo tempore mæſto (e) & c.*

(a) Sunt octo Jota caudata, inſtar ſerpentum in fine connexa, quæ totidem annos notant. (b) Litera M. triplici funi comparatur, quia ſcil. ex tribus JJJ quaſi conſtat. (c) Tria C. formant tres ſoleas ferreas equorum, quæ in inſcriptione Baſil. dicebantur *Roſſeiſen*. (d) Crux ſive litera X. novo C. præfixa reddit annos nonaginta; quibus ſi ſuperiores illos octo ſerpentes adjicias, confeceris annum M CCC XCjjjjjjj ſive 1398. (e) Quod eſt jejunium Quadrageſimale, quo inſtrumenta muſica ſilent, hominesque rigorem ferunt Jejunii. Conf. ADR. BEIERI *Orthograph. Jurid.* c. XV.

Sed ohe jam ſatis eſt! Mitto rudes, obſcuras & difficiles nugæ, quibus præſca ætas forte delectabatur, hodierna vero non capitur.

* * *

APPENDICIS loco subnectimus initia cantuum illorum, quos ad exordium missæ usurpat & Introitus vocare consuevit Ecclesia. Nam & his aliquandiu veteres tempora & Dominicas designarunt, qui mos quando coeperit, non satis constat.

De modo designandi tempora per Introitus Dominicales.

INTROITVS DOMINICARVM.

Dominica I. Adventus: *Ad Te levavi.*

- - 2. - - *Populus Sion.*
- - 3. - - *Gaudete in Domino semper.*
- - 4. - - *Exurge Domine, vel: Memento nostri.*

Dom. I. post Natale Domini: *Dum medium silentium.*

Dom. I. post Epiphan. *In excelsis throno.*

- 2. - - *Omnis terra adoret.*
- 3. - - *Adorate Dominum.*

Dom. Septuages. *Circumdederunt me.*

- Sexages. *Exurge.*

Dominicarum sequentium usque ad Pascha
Introitus etiam in nostris Ecclesiis audiuntur & vulgo noti sunt; itemque illi, qui a Festo Paschali usque ad Pentecosten cantantur.

Sabbathum ante Judica: *Sitientes venite.*

Dom. Palmarum: *Domine ne longe.*

Dominica Octava Pentecost. sive Festum Trinitatis: *Spiritus Domini replevit.*

Dom. 1. post Trinit. *Domine in tua misericordia.*

- 2. - - *Factus est Dominus Protector meus.*
- 3. - - *Respice in me.*
- 4. - - *Dominus illuminatio mea.*
- 5. - - *Exaudi Domine.*
- 6. - - *Dominus fortitudo.*
- 7. - - *Omnes gentes.*
- 8. - - *Suscepimus.*
- 9. - - *Ecce Deus adjuva me.*
- 10. - - *Dum clamarem ad Dominum.*
- 11. - - *Deus in loco sancto.*
- 12. - - *Deus in adiutorium.*
- 13. - - *Respice Domine.*
- 14. - - *Protector noster aspice Deus.*
- 15. - - *Inclina, Domine, aurem.*
- 16. - - *Miserere mei.*
- 17. - - *Iustus es, Domine.*
- 18. - - *Da Pacem.*
- 19. - - *Salus populi ego sum.*
- 20. - - *Omnia quæ fecisti.*
- 21. - - *In voluntate tua.*
- 22. - - *Si iniquitates observaveris, Domine,*
- 23. - - *Dicit Dominus; Ego cogito.*

✠ ○ ✠

IN pretio habentur antiqua Martyrologia ver-
sibus comprehensa, quorum aliquot edidit
D'ACHERY in T. II. *Collect. Vet. Script.* Ita-
que nec displicebit Lectori, studioso Antiqui-
tatum, Versus memoriales de Nominibus
Sanctorum, quos ex vetusto Cod. membr.
Seculi XIV. descripsimus, cum explicatione
interlineari hic legisse.

Januarius	{	<i>Circumciso Januarius Epiphan.</i>	<i>Oboya Epiph.</i>
		Cisio Janus Epy sibi vendicat Oc	
		<i>Felicio Marcelli Anthonii</i>	
		Feli Mar An	
		<i>Fabiani Agnetis Vincentii Convers. Pauli Polycarpi</i>	
		Prisca Fab Ag Vincen Pau Pol	
		<i>Caroli M.</i>	
		Car nobile lumen.	

Februarius	{	<i>Brigitta Purificat. Blasii Agatha Februarius</i>	
		Bri Pur Blasus Agat Februo Scolaſti-	
		<i>Valentini</i>	
		ca Valent	
		<i>Juliane Casbedr. Petri</i>	
		Juli conjunge tunc Petrum Matthyam	
		inde.	

Martius	{	<i>Adriani Perpetua & Felicit.</i>	
		Martius Adria Per decoratur Gre-	
		<i>Cyriaci</i>	
		gorio Cir	
		<i>Apollonii Benedicti Annunciat.</i>	
		Gerdrut Apol Bene juncta Maria ge-	
		netrice.	
		K 5	Apri-

Aprilis	April in Ambrosii festis ovat atque Tyburci			
	<i>Valeriani</i>	<i>Georgii</i>	<i>Evang.</i>	
	Et Valer Sanctique Geor Marcique Vi- talis.			
Maius	<i>Philippi & Jac. Crucis Invent.</i> <i>Gothardi</i> <i>Johannis ante por. Lat.</i> Phylip crux & Gor Johan Latin			
		<i>Servatii</i>	<i>Sophie</i>	
	epy Ser & Soph			
	Maius in hac serie tenet Vrban in pede <i>Cistina Petronella</i> Cif Pe.			
Junius	<i>Nicodemi & Petri</i>	<i>Bonifacii Pape</i>	<i>Medardi</i>	<i>Barnabe</i>
	Nic Marcelli Bonif dat Me primi Ba Cirilli			
	<i>& Modesti</i>	<i>Marci Prothasi</i>	<i>& Gerv. Albani</i>	<i>Baps.</i>
	Vitique Mar Prothas Al Sancti Johan			
		<i>Jeremie</i>	<i>Petri Pauli.</i>	
	Jere Pe Pau.			
Julius	<i>Julius Mens. Processi</i>	<i>Vdalrici</i>	<i>Octava Pe. Pauli</i>	<i>Willibaldi Kiliani</i>
	Jul Proces Vdal Oct.	Wil	Kyli	
	<i>VII. Fratrum Benedi</i> <i>Margarethe Apostolor. Divois.</i> Fra Bene Margar Apostol.			
	<i>Praxedis</i>	<i>Magdalena</i>	<i>Apollinaris</i>	<i>Christine</i>
	Arnolfus Prax Magd Ap Cris Jacobi			
		<i>Panthal.</i>	<i>Beatric.</i>	<i>Abdon Germani</i>
	Pan Be Ab Ger.			
Augustus	<i>Petri Vinc. Pape</i>	<i>Justine</i>	<i>Orwalsi</i>	<i>Sixsi</i>
	Pe Steph Jus Os Six Af Cy Ro			
		<i>Laurentii</i>	<i>Tyburii</i>	<i>Hippoliti</i>
			<i>Eusebii</i>	
	Lau Tybur Ip Eus			
	<i>Assumptio S. Virg.</i>	<i>Timothei</i>		<i>Ruffi</i>
	Sumpcio Agapiti Thymo Bartholo Ruf			
		<i>Augustini</i>	<i>Decollat. S. Joh.</i>	
	Au Decolla.			

APPENDICES. 155

September { *Confess.* September *Nativ. Mar. Mari. Proti*
 Egydium Sept habet Nat Gorgon Prot
Hyacinthi Cruc. exalt. Euphemia
 Ja Crux Eu
Matthai Ap.
 En Lampertique Math Mauricius &
Damiani & Cosma Michael, Archang.
 Dami Mich Ar,

October { *Remigii* *& Bacchi Dionysii Gereonis*
 Remi sub Octobre Sergi Di Ger
Augustini Calixti
 Augustini Calix
Evang. Ursula Cordula Severini Salomes Crispini Amandi
 Galli Lucas Vr Cor Se Sa Cris Aman
& Juda Quintini
 Symonis Quin.

November { *Fest. OO, Sanctior.* *Proculi Leonardi Martini*
 Omne Novembre cole Pro Leo Marti
 Bricique
Elisabetha Cecilia
 Succedunt istis El Ce Katherinaque
Saturnini Andrea
 Sat An,

December { *Barbara Episc.*
 December Barba Nycolaus & alma Lucia
Nativ. Domini
 Sanctus ab inde Thomas modo Nat Steph
Job. Evang. Innoc. Pueror. Thoma Episc. Sylvestri.
 Jo Pu Thome Sil,

INDEX I.

INDEX I. AVCTORVM,

QVI IN HOC CALENDARIO MODESTE NOTANTVR, SVPPLENTVR ET CORRIGVNTVR.

A rchiepiscopos. Bremenf. Chro-		a Ludewig <i>J. Pet.</i>	6. 36. 75. 118. 139
nicon. MSC.	p. 125	Ludovici <i>Godofr.</i>	84
Balnagius <i>Jac.</i>	148	Lunig <i>Job. Chrn.</i>	9. 33. 42. sq. 46
Becmannus <i>Job. Chrn.</i>	76. 114		67. not. 97. 100. not. 111
Befoldus <i>Chrp.</i>	8. 42. 106. not.		116. not. 117. 120. 127. 132
Cangius <i>Carol.</i>	113	Meibomius <i>Henr. Jun.</i>	82. sq.
Carpzovius <i>Job. Ben. (Theol.)</i>	136	Meinders <i>Herm. Ad.</i>	11. 141
Clajus <i>Chrn.</i>	88	Menckenius <i>Job. Burch.</i>	89. 98
Crusius <i>Mart.</i>	58. 99. 110. 117. 121		123. 145. 147
Dannhauerus <i>Job. Conr.</i>	105	Mitternacht <i>Paul. Chrn.</i>	71. sq.
Datt <i>Job. Phil.</i>	9. 32. 33	J. du Mont	18. 36. 39. 66. 120
Dietherus <i>Chrp. Lud.</i>	42	Moserus <i>Job. Jac.</i>	74
Ditmarus <i>Just. Chrp.</i> in Cod. Dipl.		Nemeitz <i>Job. Chrn.</i>	49
ad Tefchenmach.	40	Observationes Halenf.	102
ab Eccard <i>Job. Ge.</i>	7. 14. 120. 129	Paullini <i>Chrn. Franc.</i>	75. 102. sq.
Engelhusius <i>Theod.</i>	92. sq.	Pirnensis Monach.	13. 116
Eftor <i>Jo. Ge.</i>	45. not.	Rehtmeierus <i>Phil. Jul.</i>	38
Faes <i>Job.</i>	79	Rudolphi <i>Frid.</i>	46
Faſti Limburg.	3	Sagittarius <i>Casp.</i>	36
Franciſci <i>Erasm.</i>	87	Schannat <i>Job. Frid.</i>	98. 120
Friſius <i>Laur.</i>	75	Scherzius ad Schilter.	10. 64. 85
Fromman <i>Jo. Chrn.</i>	138. sq.		86. 88. not.
Gaſſarus <i>Achil. Pirm.</i>	66	Schilterus <i>Job.</i>	37. 56. not. 80. 140
Goblerus <i>Juſtin.</i>	128	Schlegelius <i>Chrn.</i>	62. not.
Hahn <i>Sim. Frid.</i>	116	Schlaepken <i>Chrn.</i>	38. sq.
Heiderus <i>Dan.</i>	74. not. 110	Schmincke <i>Job. Herm.</i>	4
Hildebrandus <i>Joa.</i>	88	Schœttgen <i>Chrn.</i>	116. not.
Hottingerus <i>Job. Jac.</i>	8. 123	Staphorſt <i>Nic.</i>	114. not.
Hueber <i>Philib.</i>	117	Steyerer <i>Anton.</i>	10. 110
Ilmannus <i>Godofr. MSC.</i>	36	Tenzelius <i>Wilb. Ern.</i>	45. 63. not.
Johannis <i>Ge. Chrn.</i>	39. 113. 118.	Thomaſius <i>Jac.</i>	146
Junius <i>Hadr.</i>	2. 5.	Tolnerus <i>Car. Lud.</i>	36
Jus Provinc. Alemann.	64. sq.	Valvaſſor <i>Job. Weichard.</i>	86. not.
Kettner <i>Frid. Ern.</i>	116	Voffius <i>Gerb. Job.</i>	7
Keyslerus <i>Jo. Ge.</i>	142	Vredius <i>Oliv.</i>	2. 40
Knauth <i>Job. Conr.</i>	12. sq. 118. 144	Wenckerus <i>Jac.</i>	15. 91. 124
Lehmannus <i>Chrp.</i>	18. 87	Zeifuchs <i>Job. Arn.</i>	18. sq.
Leibnitius <i>Job. Guil.</i>	12. 47. 117. 125		
	128. 130. sq. 133. sq.		

IN-

INDEX II. RERYM.

INDEX II.

RERYM ET VOCABVLORVM.

A hend	15	heil. <i>Blutbs Tag</i>	107
<i>Ablafs Tage</i> , i. e. Festa dedi-		<i>Bona quinta feria</i>	82
cationum	86	sexia	89
<i>Ablafs-Woche</i>	107	<i>Bonen-Sonntag</i>	90. fq.
<i>Absolutionis dies</i>	84	<i>Brachet item Brachmonat</i>	4
<i>Achte Tag</i>	33	<i>Breiben Tag</i>	37
<i>Achzehende Tag</i>	41	<i>Brunsvigensium mos herbatum</i>	
<i>Affter halm und howe.</i>	15	eundi	102
<i>Affterstag</i>	98	<i>Burger Tag</i> apud Izehoënſes	126
<i>Alleluja</i> quando claudatur	43	<i>Butteil</i> unde descendat	44. not.
<i>Aller-Mann Fastnacht</i>	60	differt a mortuario	ibid.
<i>Angaria</i> , i. e. quatuor tempora	14	C alende Januar. initium anni	
<i>Anklopfferleins-Tag</i>	141. fq.	veterum Germanor.	26 fq.
<i>Annalium conditores</i> unde annum		ritus in iis veterum Christian.	33
ducant	25	<i>Candel-Meß</i>	46
<i>Annorum</i> xigmata chronolog.	149	<i>Caput Jejunii</i>	57. not.
<i>Annum</i> quando coeperint olim		<i>Carême</i> entrant ſive prenants	58. not.
Germani	20. fqq.	dies <i>Cathedra Petri</i>	65
<i>Anſeres</i> cur Martini feſto come-		<i>Cerealis</i> Mariz dies	46
dantur	137. fqq.	<i>Chundung</i> unſer Frauen	74
eorum honor ap. Romanos	138	<i>Chur-Nacht</i> apud Argentoratens.	41
<i>Anſas</i> , i. e. indulgentia	86	Dominica <i>Circumdederunt</i> als men	
<i>Anſas</i> ſive <i>Anſaz-Tag</i>	85	die Meyde verbutet	44. fq.
aller <i>Apoſteln Tag</i>	112	<i>Ciſtag</i> i. e. <i>Zinſtag</i> .	8
<i>Aratri</i> circumducendi mos olim		<i>Clericorum</i> Jejunium <i>Quadrageſ.</i>	
Lipſiz	54	quando incipiat	49
<i>Arenthonat</i>	4	quomodo illud auſpicati fuerint	ibid. fq.
<i>Armorum</i> Chriſti feſtum	91	<i>Cleybeſ-Tag</i> unſer Frauen	75. fq.
<i>Aſter-Tag</i>	90	<i>Commemoratio</i> S. Pauli	111
<i>Atlas-Dienſtag</i> vitioſe pro <i>Anſas-</i>		<i>Communis</i> feriz	132
<i>Pfintztag</i>	86. not.	<i>Compaſſionis</i> Mariz feſtum	71. fqq.
B acchanalia translata aCalendis		<i>Coni</i> deſectio Halberſtadii olim	
Januar.	33. 47	ſolennis	67. fq.
<i>Bann-Faſten</i>	92	<i>Convivium</i> pauper. inBohem.	84. fq.
<i>Becleibunge Tag</i> unſer Frauen	75	<i>Corporis Chriſti</i> feſtum quando	
<i>Belgarum</i> Epochæ anni	28. fq.	coeperit	104
<i>Bet-Fabrtzen</i>	96	<i>Corpus Chriſti</i> cur clauſum ha-	
<i>Bet-Woche</i>	95	beat in Monſtrantia	107
<i>Bloienſaant</i>	4	<i>Craſtinus dies</i>	17
<i>Bluchmonat</i>	5		Crew-

INDEX II.

<i>Creutz-Gang</i> mereste 94. minnefte	<i>Erndt-Monat</i>	4
ib.	<i>Erste i. e. proximus</i>	98 not.
<i>Creutz-Weyh</i> unser Frauen, leg.	<i>Erste</i> unser Frauen Tag	120
<i>Kertzweyh</i>	<i>Eschtag</i>	57
<i>Cyswuca</i>	<i>Eugenius IV.</i> Epocham anni quomodo mutasse dicatur	24
D artientag	<i>Exigui</i> cognomen Dionysii	26. not.
<i>Dicemannus</i> Princeps quando interfectus	<i>Faremannet</i>	3
<i>Dies hebdomadis</i> dicuntur feria	<i>Fasching</i>	55
<i>Dienstag</i> blaue	<i>Fastelauns</i> loeben quid?	53
<i>Fastnacht</i>	Montag	ibid.
feiste i. e. dies Martis ante Cineres. 10. IAC. HOTTINGER. in P. IV. Helvet. Kirch. Gesch. in der Zugabe P. II. p. 125. ita: Der Dienstag vor der Eschen-Mittwochen wurde mit Fastnacht Spiel und kostbaren Mahlzeiten zugebracht, ist daher der FEISTE DIENSTAG genennet worden.	<i>Fastnacht</i> aller Mann 60. alte ib. sq. große 59. Herren- 48. sq. junge 56. Mann- 60. Pfaffen- 48. rechte 55. vid. <i>Vasfel</i> .	
<i>Dingstag</i>	<i>Felieis</i> in Pincis dies	42
<i>Dionysius</i> cur <i>Exiguus</i> dicatur 26. n.	<i>Festa</i> quando incipiant	16
<i>Divisionis</i> Apostolor. festum	<i>Festum</i> Novem Lectionum	19
<i>Septem Dolorum</i> Mariae festum	<i>Filiaster</i> quid?	113. sq.
<i>Donnerstag</i> grüne 81. gute 82. hohe 83. weisse	<i>Finstler-Metten</i> am guten Freytag	89
<i>Dorle</i> tage	<i>Foddere</i> Tag	16
<i>Dreyzehende</i> Tag	<i>Frauen</i> Tag in genere	77
<i>Druttiende</i> Tag	<i>Frauen</i> Tag i. e. fest. Visit. Mar.	112
E benweichtag	große <i>Frauen</i> Tag	122
<i>Ebren-Tag</i> five <i>Ebrenmests</i>	<i>Freytag</i> Car- 88. sq. gute ib. lange	
unser Frauen	ib. stille	ib.
<i>Elisabetha</i> , ultima Degeneris Alberti uxor, <i>Ruthena</i>	<i>Fron</i> quid?	105. sq.
40. not.	<i>S. Fronen-Tag</i>	68
<i>Engel</i> Weyhe	<i>Fron-Fasten</i>	14
<i>S. Engenten</i> vid. <i>Sungichten</i> .	<i>Fronleichnamis-Tag</i>	105. sq.
<i>Epiphaniae</i> Festi splendor	<i>Fronstag</i>	68
37. sqq.	<i>Fulmant</i>	127
<i>Episcopatus</i> Pueror. qualis ludus	<i>Fucken-Tag</i>	61
147. sq.	<i>Gebundne</i> Zeit	43
<i>Epocha</i> anni Germanorum in Medio Evo	<i>Gebügnütz</i> S. Pauls	111
20. sqq.	<i>Gemeine</i> Messe	134
<i>Erichstag</i> five <i>Ertag</i>	<i>Gerstmaent</i>	5
7. 120	<i>S. Gilgen</i> Tag	122
	<i>Giove</i> di grasso	49. not.
	<i>Gold-Fasten</i> 14. vid. <i>Güldne</i> .	
	<i>Gras-Monat</i>	3
	<i>Gudenstag</i> five <i>Gunsdag</i>	8
	<i>Gulder-Manner-Tag</i>	108
	<i>Güldne</i>	

RERV ET VOCABVLORVM.

<i>Guldne Jahr 103. Messe ib. Sonn-</i>	<i>Latern-Tag 11, unser Frauen 124. sq.</i>
<i>tag ib.</i>	<i>Laumaent 1</i>
<i>Hänsel vor dem Thor 98</i>	<i>Lectionum novem festum 19</i>
<i>Hafer-Weyhe 143. sq.</i>	<i>der Letzern sive Leyster unser Fr.</i>
<i>Hagel-Feyer 96</i>	<i>Tag 123. sq.</i>
<i>Halberstaden sum Canon. ritus</i>	<i>Litania major 93. sq.</i>
<i>67. sq.</i>	<i>Litaniarum dies 95</i>
<i>Halen sum caeremonie 93. sq.</i>	<i>Loewertag 11</i>
<i>100, 102</i>	<i>Mariae & filia stri festum 113</i>
<i>Hartmont 3</i>	<i>Maria tor Ladinge quæ? 73. n.</i>
<i>Hebdomas authentica 79. commu-</i>	<i>Martini festum 136. sqq.</i>
<i>nis 132. magna 79. mediana 66</i>	<i>Metten Rumpel- sive Pumper- 81</i>
<i>Heilthum-Fest 91</i>	<i>Meyde verbuten quid? 44. sq.</i>
<i>Herba festo Assumpt. Mar. conse-</i>	<i>Meyetag 94</i>
<i>crantur 119</i>	<i>Missa aurea quid? 134. not. / M. f.</i>
<i>Herrmesse ap. Magdeb. 127. sqq.</i>	<i>Mitche pro Mittwoch 101. not. / M. f.</i>
<i>der Hindern unser Frauen Tag 124</i>	<i>Mittelmesse u. Frauen 112. f. 3</i>
<i>Hueremaent 6</i>	<i>Mitten. Sommer 111</i>
<i>Jacobs Tag im Schnitt 113</i>	<i>Mitte. Winters-Messe Tag 141</i>
<i>Jejunium banni 92. sq. lætitie 101</i>	<i>Mittwoche gute 101. höhe ibid.</i>
<i>Jeudi absolu 84. blanc ibid. gras 49. not.</i>	<i>Knoblauch- 102. krumme 80. sq.</i>
<i>Indulgentie dies 84</i>	<i>Montag affter 6. blaue 55. faste-</i>
<i>Indulgentie festum i. e. dedicat. 86</i>	<i>launs 53. fras 54. gaile 53. ge-</i>
<i>Introitus Dominicar. 151</i>	<i>schworen 41. verlooren ibid.</i>
<i>Johann Klein 98</i>	<i>Mortuarium differt a Butteil 44</i>
<i>Johanns-Tag ante port. Lat. 97. mit</i>	<i>Nach-Fasching 60</i>
<i>dem guldnen Munde 93. vor</i>	<i>Narren-Kirchweyhe 54</i>
<i>dem Wälschen Thor 97</i>	<i>Ninchen pro Mittchen 100. not.</i>
<i>Johanns-Weyhe 144</i>	<i>Nivis Mariae festum 115</i>
<i>Jueltag 141</i>	<i>Nontag 98. sq.</i>
<i>der Jüngern unser Frauen Tag 123</i>	<i>Oberste Tag 34. sqq.</i>
<i>Kersdag 46</i>	<i>Octava Domini 33</i>
<i>Kerz-Weyhe ibid.</i>	<i>Ogeft 121</i>
<i>heil. Kindel Tag 146. sq.</i>	<i>Obnmachts-Feyer u. Frauen 70. sqq.</i>
<i>der Kindlinge uns. Frauen Tag 74</i>	<i>Ostertag blaue vel pluem 78</i>
<i>Kirchweyhe der Narren 54</i>	<i>Pascha floridum ibid.</i>
<i>Kleybel-Tag 75. sq.</i>	<i>Passio Domini 88</i>
<i>Krisnitag quid? 46</i>	<i>Passionis Dominica 69</i>
<i>Krutwiginck Tag 117</i>	<i>Pauperum convivium in Boh 84. sq.</i>
<i>heil. Lantzen-Fest 92</i>	<i>Perchttag 37</i>
<i>Larmand 1</i>	<i>S. Peterstag, als man Meerrettig weyhet 65</i>
	<i>grosse Pferds-Tag 144</i>

INDEX II. RERVM.

<i>Pfintztag</i>	10	<i>Sporckel Maende</i>	2
<i>Pfintztag</i> antlas 86. unsinnige	49. n.	<i>Sungichten</i>	109
weiche f. weife	85	<i>Sunfede</i>	ibid.
<i>Pravigilia</i>	17	<i>Vafchang Tag</i>	55
<i>Prechttag</i>	8. 37	<i>Vafel. Abend</i>	51. 53
<i>Rinne-Sonntag</i>	52	<i>letzte Vafel. Abend</i>	55
wenige Rinn-Abend	ib. not.	<i>Verbottene Zeit</i>	42. not.
<i>Sabbatum Sanctum</i>	89	<i>Verboten quid?</i>	44. not.
<i>Sacraments-Tag</i>	106	<i>Verbolnen u. Fr. Tag</i>	147
<i>Samftag</i> hohe 90. Judas	ib.	<i>Verfchiedung u. Frauen</i>	116
<i>Sanfturum</i> dies quando Diplomati-		<i>Vffentag quid?</i>	98
bus adscripti	<i>Prasat.</i>	<i>die Vier Tage</i>	58. fq.
<i>Schnuren</i> quid?	56. not.	<i>Vigilia fefti</i>	15. fq.
<i>Schiedung</i> unf. Frauen	116	<i>Vorfeft</i>	15
<i>Schlacht. Monat</i>	5	<i>Vorfirhend</i>	16
<i>Schnee-Feyer</i> u. Frauen	114. fq.	<i>Walls-Tag</i>	112
<i>Schür. Tag</i>	57	<i>Weich-Faften</i>	12
<i>Schwar-Tag</i> ap. Argentor.	42	<i>Wertzweybe</i> vid. <i>Wurtzw.</i>	
<i>Sibende Tag</i>	33	<i>Weyhnacht</i> unde?	140
<i>Singrechten</i> vid. <i>Sungicht.</i>		<i>Winnemonat</i>	4
<i>Sonnabend</i> schmaltzige 49. feifte	48. not.	<i>Woche</i> Ablas 107. Bet-95. Car-79.	
<i>Sonntag</i> affter 6. befreyete	60	Creutz-80.95.99. Gang-95. Ge-	
Bonen-90. feq. Fastnacht-48		meine 131 fq. Procession-95.	
feifte ib. fröhliche 66. grofse 60		ftille 79. taube 50. unsinnige	
guldne 103. Rinne-52. Rosen-		ibid.	
66. fchwartze 69. Todten-67		<i>Wolffs. Monat</i>	5
weife 62. fq. Wochen-135		<i>Wonsdag</i>	8
<i>Sonntag</i> , da man Alleluja niderlegt,	43	<i>Wurtz. Weybe</i>	116. fq.
da man die Meyde verbutet	44	<i>Wunawif</i>	46. fq.
<i>Sonnwende</i>	110	<i>Zinfag</i>	8
<i>Speels maent</i>	5	<i>Zwanzigfte Tag</i>	41
		<i>Zwölff. Nacht</i>	142. fq.
		<i>Zwölffte Tag</i>	38

F I N I S

BONO CVM DEO.

L I P S I A E,
L I T E R I S B R E I T K O P F I A N I S.

